

מעריב
כ"ט באב, תשמ"ו
הדוד הטוב יצחק
וראש הממשלה שמיר
הש"ג שומר על סבא
וסבתא אקהרט
אמנון ברנזון . פרק ב'

טיפ עם מחדש כביסה

שי

עם
מחדש
כביסה.

קלין

המשביר לצרכן

21.8-26.8.88

סיום המכירה הגדולה
של סוף העונה

עד 50% הנחה
על הלבשת והנעלת קיץ

כולל מוצרי האיכות
St Michael MARKS & SPENCER

ב- 1.9.88 חוזרים לבית הספר.
כדאי להצטייד במשביר לצרכן.

מכשירי כתיבה
ילקוטי בית-ספר
מבחר חולצות T
מכנסי ג'ינס

מכנסי התעמלות
גרבי ספורט
מבחר צעצועים

20% הנחה

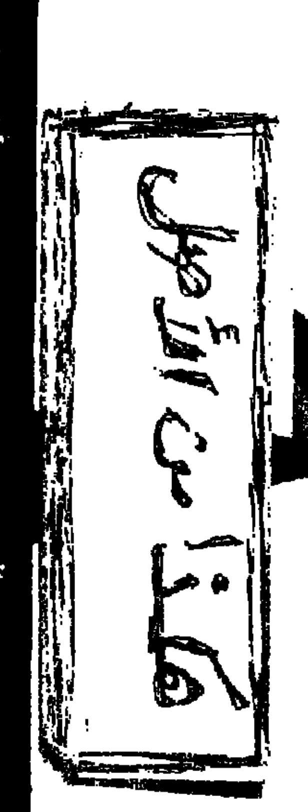
נעלי ספורט
15% הנחה

חולצות בית-הספר
19.90 23.90 26.90

חצאיות ג'ינס לבית-הספר
25.90 27.90 29.90

מתנה לבחירתך
על כל קניה מעל 30 ש"ח
משקפי שחיה
או גלגל שחיה
או עפיפון

תוי קניה של המשביר לצרכן - מתנה שכדאי לתת - מתנה שכדאי לקבל

כ"ט באב, תשמ"ח 12.8.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

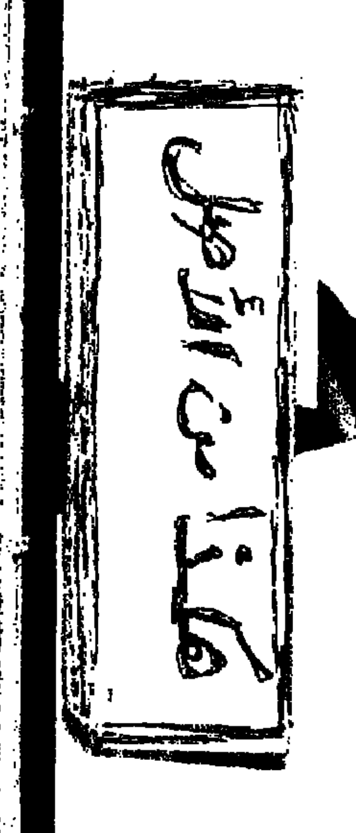
בשער: ברברה טאופר בירושלים. חוזרת הביתה. כתבה בעמ' 14. צילום: בני גלזר.

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

רענן לוריא

"אדמה!"

דיירים מוגנים מאוד

כשהנכדות של יעקב וסוניה אקרט באות לבקר את סבא וסבתא שלהן בביתם שבחיפה, הן צריכות קודם להשיג אישור מבטחון שדה ולהתייצב אצל הש"ג. הדואר של סבא וסבתא מגיע לבודקה של הש"ג, ויש אצלו קו טלפון מיוחד לבירור זהות מבקריהם. כאשר הבת מביאה מצרכים להוריה, היא אינה יכולה לפרוק אותם בחצר. בגלל עיוות קפקאי מתגוררים יעקב וסוניה בתוך מחנה צבאי. הם היו שמחים לצאת, לעבור לבית אבות או לדירה קטנה ליד הילדים, אבל הביורוקטיה חוגגת וזה לא פשוט והזמן עובר, וסבא וסבתא ממשיכים לגור בדירה שמאחורי הגדרות ולהרגיש מאוד־מאוד מוגנים.

מאת עמוס לבב

שבוע שעבר הלכנו לבקר את סוניה ויעקב אקרט. הם מתגוררים בבית אבן ישן־יפה, בשכונה שקטה ויוקרתית על הכרמל בחיפה. אבל הש"ג המוצב בכניסה לא איפשר לנו להיכנס.

אתם קוראים נכון. הש"ג. לא השוער. הש"ג. הוא שאל אם תאמנו את הביקור מראש. השבנו בשלילה. הוא הפנה אותנו אל משרדי בטחון שדה שמעבר לכביש. חצינו את הכביש. שכונה בבית סמוך תלתה כביסה. ילדים שיחקו במגרש חניה. שתי נשים מבוגרות ישבו על ספסל מתחת לעץ אורן וגילגלו שיחה. שכונה נעימה. בטחון שדה כבר היה סגור.

חזרנו אל הש"ג. "סגור שם", אמרנו לו. הוא הביט בשעון. "אה, נכון", אמר. "כבר אחרי חמש. הם סוגרים בחמש". הוא טלפן לסמל־תורן. התחלנו להרגיש כמו במילואים. הסמל הגיע. "לא תוכל להיכנס אל משפחת אקרט", אמר בקיצור. "המפקד נסע הביתה. בטחון שדה סגור. מי שבא אל משפחת אקרט צריך לעבור בדיקה בטחונית".

יעקב אקרט, יהודי חביב בן 83, הוא דייר מוגן. מאוד־מאוד מוגן: ולא רק על פי חוק הגנת הדייר. בגלל עיוות קפקאי הוא ואשתו מתגוררים בתוך מחנה צבאי, וכל מי שבא אליהם צריך לעבור בדיקה בטחונית. אבל בטחון שדה היה סגור.

"מצטער", אמר הסמל־תורן. "תבוא מחר".

"מה זאת אומרת תבוא מחר?" שאלנו. "באנו לבקר את משפחת אקרט, ואנחנו רוצים להיכנס היום. עכשיו".

הסמל משך בכתפיו והלך. עברו עשרים דקות. השכנה מהבית הסמוך כבר סיימה לתלות כביסה מול החלון של רס"ר הבסיס. ביקשנו מהש"ג להתקשר למשפחת אקרט. היה טלפון ב"בודקה" שלו, והוא צילצל. סוניה אקרט ירדה למטה, והלכה היישר אל המפקד התורן. חלפו עוד עשר דקות, הטלפון ב"בודקה" של הש"ג צילצל, מישהו נתן הוראה, והוא נתן לנו להיכנס.

בית האבן הגדול, עם חצר של שני דונם, הוא מה שנקרא רכוש נטוש. הוא היה שייך לאבו זייד, מראשי הקהילה הערבית של חיפה. אבו זייד ומשפחתו נמלטו מהבית בזמן מלחמת השחרור. כאשר שככו הקרבות ונדמו הדי הפגזים, נמסרו הדירות לאזרחים. ארבע דירות היו בבניין. דירות מרווחות. 120 מטרים רבועים שטח כל דירה.

סוניה ויעקב אקרט שיפצו את הטעון שיפוץ, ונהנו מאוד ממגוריהם על ההר, מוקפים בחורשות עצי אורן. מר אקרט אף פנה למינהל מקרקעי ישראל וביקש לרכוש את הדירה, אך נמסר לו כי הבניין כולו כבר נמכר, על דייריו, לחברת "שיכון עובדים". מר אקרט זוכר שהוא אפילו קצת כעס – איך זה מוכרים אותו יחד עם דירתו והוא אפילו לא יודע. אבל הימים היו ימים יפים, של מדינה צעירה, ומר אקרט לא רצה להטריד את השלטון הצעיר גם הוא בעניינים שוליים כמו זכויות האזרח.

שנה תמימה התגוררו סוניה ויעקב אקרט לכרם [illegible] וגדול. הסבירו להם שהם דיירים מוגנים. מר אקרט מפשפש בניירותיו, שולף מסמכים [illegible]. "הנה, יש לי דוקומנטים", הוא אומר. [illegible] שכרים שילמו בעבור הבניין 18 אלף לירות. [illegible] לי כסף, יכולתי לרכוש את דירתי. אבל הם [illegible] את הבית בלי לספר לי".

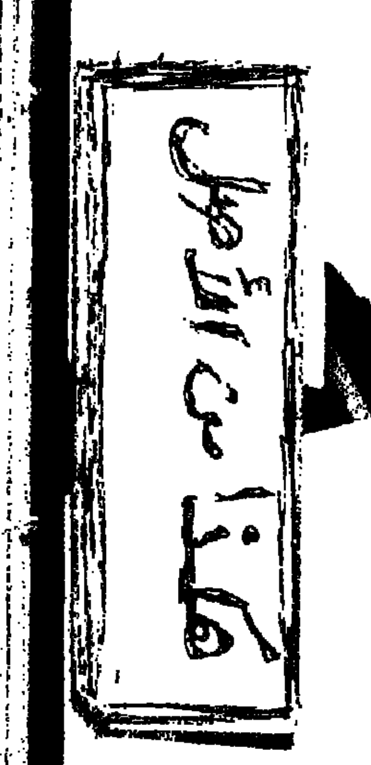
רק אחרי שנת הגיעו השכנים, בקול רעש והמולה [illegible] עם כלי רכב רבים וציוד למכביר. סוניה ויעקב [illegible] מבעד לחלון ונוכחו לדעת שהשכן החדש [illegible] הוא הצבא.

[illegible] היה שם השקט. זה היה בית־נופש לחיילים. לסוניה ויעקב אקרט הצעירים לא הפריעה ההמולה של הצעירים הנופשים. "היה נעים", נזכרת סוניה. "הכל היה פתוח, לא היו גדרות", היא מעיפה עין בחומה עם גדר התיל המקיפה אותה היום.

אחר־כך השקט עזב. מישהו מהשכנים, לא בני הזוג אקרט הסובלנים, כתב מכתב לבן־גוריון והתלונן על הרעש. בן־גוריון פסק שמחנה צבאי לא ישכון בלב שכונת מגורים שקטה, והורה לשקם להתפנות. באותה עת למדו חיילים טעוני שיקום בבית רוטנברג הסמוך, מה שנקרא "מחנה מרכוס". אלא שאז קפץ משה שרת וצעק שעל־פי צוואתו של רוטנברג, ביתו נועד לחינוך בני נוער, ולא חיילים. מפקדי המחנה נותרו לפתע ללא קורת גג, וכשהבחינו שהשקם מתפנה מבניין המגורים הסמוך, הזדרזו ונכנסו אליו. לסוניה ויעקב אקרט היו שכנים חדשים, גם הם, כקודמיהם, לובשי מדים. בני הזוג אקרט לא העלו על דעתם שהשידוך עם הצבא יהפך לחתונה קתולית. כרבות השנים, כשבתם בתיה נישאה לאחד הקצינים ממחנה "מרכוס", קיבל השידוך אפילו חותמת של הרבנות.

סוניה: "החיילים היו נחמדים. התנהגו יפה. לא היו פה גניבות. לא היה ואנדליזם. אלה החיילים שלנו.

(המשך בעמוד הבא)

סוניה ויעקב אקרט: "איך לא מתביישים לעשות את זה לאנשים זקנים" (צילום: דורון הורוביץ)

(המשך מהעמוד הקודם)

לא כזו בוראי שהם נחמדים. ילדים כליכך טובים".

מחנה "מרכוס" ישב במקום עד לפני שנתיים. "בשמך השנים היו פה קורסים נהדרים", נזכרת סוניה אקרט. "היו פה מורות חיילות, וחיילים מורים. אחד מהם, דוד מצר, פגש פה את בתי בתיה, והם התחתנו. הוא השתחרר מצה"ל בדרגת סגן אלוף, והיום יש להם בן ובת. דוד עושה דוקטורט באמריקה".

"כן", מסכים יעקב אקרט. "זה היה ממש שידוך עם הצבא".

גם בתם השניה, רחל, נהגה לשחק בחצר המרוצפת, המוצלת, ובסך הכל זו לא היתה סתם שכנות, זה היה ממש קשר דם. השער היה פתוח לרווחה, ש"ג לא הפריע את תנועת האורחים לבית אקרט, מכוניות יכלו להיכנס לחצר הבית המשותף חופשי־חופשי. ואז, לפני שנתיים, עזב "מרכוס". חודשיים לפני שהוא עזב הגיעו שני חיילים לבית אקרט, הביטו סביב־סביב, ואמרו: "אנחנו נהיה השכנים החדשים שלכם".

למחנה "מרכוס" לקח חודש להתפנות. סוניה ויעקב אקרט הביטו מחלון בפעילות הקדחתנית שמסביב, במשאיות הנכנסות ויוצאות, ונזכרו בנוסטלגיה בימים היפים ההם. הם צפו בחיילים היוצאים מהמקום כמו היו אלה שכנים קרובים שגרו שם יותר מעשרים שנה.

חצי שנה נמשכו ההכנות לכניסת השכנים החדשים. חפרו והפכו להם את כל החצר. סוניה ויעקב אקרט, כבר לא צוציקים, נאלצו לדלג על תעלות פתוחות בדרך לביתם. החצר נסגרה בשער כבד. חברים הפסיקו לבוא לבקרם. שלושה ימים לא היו להם מים. הבת בתיה, שמצאה בחצר הזו את בחיר לבה, הגיעה לביקור מארה"ב, ולא הכירה את החצר שבה גדלה. רצה, דיברה עם המפקדים, וחיילים הגיעו מיד עם דליי מים למשפחת אקרט.

כל העת הזו הם לא התלוננו. אנשים שקטים. "גם לא היה בפני מי להתלונן", אומרת סוניה. "היו פה רק פועלים".

הצרות לא נפלו על ראשיהם בחטף. לאט־לאט באו הגזירות, בטפטוף, ולפני שידעו מה ומי, היו סוניה ויעקב אקרט תחת עיני סיני של ממש. קודם הקימו את השער ואסרו על כניסת מבקרים ללא תאום. התקינו קו טלפון מיוחד ב"בודקה" של הש"ג, כדי שיוכלו להתקשר אם בא אורח למשפחת אקרט. אחר כך אסרו על כניסת כלי רכב אזרחיים. כאשר הבת רחל באה לאמה עם מצרכים, אסרו עליה לפרוק את הסחורה בתוך החצר.

מר אקרט אינו איש בריא. הוא חולה לב. כאשר נשאל המפקד אם לאמבולנס יתיר את הכניסה, הבטיח שגם לרופא יתן להיכנס בלי בעיות. על הדוור אסורה הכניסה, והוא משאיר את המכתבים שנועדו למשפחת אקרט בשער. הש"ג זוכר – מביא להם את דברי הדואר. לא רוצה, או שוכח – לא מביא. לפעמים חלק מגיע, חלק לא. עכשיו יש להם מקרר ישן שהם רוצים למסור למישהו, אבל אינם יכולים, כי לסבלים הערבים לא נותנים להיכנס.

"זו יכולה היתה להיות קומדיה", מסכים מר אקרט. "אבל איך הם לא מתביישים לעשות את זה לאנשים זקנים?!

סוניה ויעקב אקרט החליטו – בצער – להיפרד מביתם. הביעו רצונם לעזוב את הבית שבו חלפו כמעט ארבעים שנים מחייהם, שבו גידלו את ילדותיהם. לא בלב קל החליטו לעקור, אך הגיעו מים עד נפש. ואז החלו חילופי מכתבים. סוניה ויעקב אקרט עשו הכרה מחודשת עם הביורוקרטיה הישראלית.

כתבו לגברת רבקה קריא, ראש מערכת נכסים במשרד הבטחון. הסבירו לה שקשה להם עם השכנים החדשים, והם מוכנים לעבור אם יקבלו תמורת דירתם 60 אלף דולר. דירה באיזור יוקרתי זה, בגודל של 120 מטרים רבועים, עולה היום לא פחות ממאתיים אלף דולר. בני הזוג אקרט יודעים זאת היטב. "אבל זהו בית ישן", מסביר מר אקרט כשנשאל מדוע נקב בסכום כה נמוך. "וזה כדמי מפתח. כל מה שאנו רוצים זה סכום שיספיק לנו לעבור לבית אבות או לדירה קטנה לא רחוק מן הילדים".

הביורוקרטיה הגיבה די מהר. אחרי שלושה שבועות השיב להם מר יוסף אילן, מנהל מחלקת עיסקאות־נכסים במשרד הבטחון, ש"אין לנו עניין בדיור שלכם". הוא הפנה אותם לבעלי הבית, חברת "שיכון עובדים".

עורכי דין נכנסו לתמונה. העסק החל להסתבך. חתנם של בני הזוג אקרט, אהוד ויינשטיין, בעל מפעל, הביע נכונות לרכוש את הדירה כדי לזרז את העניין. עו"ד יוסף אהרונסון, בא כוחה של "שיכון עובדים", הביע נכונות לרכוש את הזכויות בדירה מבני הזוג אקרט.

חלפו כמה חודשים. דבר לא קרה. מכריהם של סוניה ויעקב אקרט המשיכו להחקר בבטחון שדה, והדוור השאיר את הדואר אצל הש"ג. גם עורכי הדין המשיכו להתכתב.

בתיה, הבת הבכירה, הגיעה שוב לביקור מולדת, וכתבה מכתב ארוך ונרגש לאל"מ שולמית ליגום, נציב תלונות הציבור בצה"ל. "זועזעתי ללמוד באיזו שרירות לב מתיחסים ה'שכנים' הצה"ליים אל הורי הקשישים. אינני רוצה להתעלם מהתנהגותם של כמה חיילים טובי לב, אלא שהמדיניות הכללית היא המטרידה אותי". להלן שטחה בתיה מצר את מסכת היסורים העוברים על הוריה הקשישים שנקלעו למגורים קפקאיים בתוך בסיס צבאי שמור, וסיימה באלה המלים: "אל"מ ליגום הנכבדה. אני שבה לארה"ב בלב כבד... הגיעו מים עד נפש... אני רוצה לקוות שלא מנהלים נגד הורי מלחמת התשה מכוונת".

אל"מ ליגום השיבה מיד. היא הבטיחה כי "אין שום כוונה לטרטר את סוניה ויעקב אקרט או להציק להם, אך יש לזכור כי זוהי יחידה צבאית וחלות עליה ההוראות המקובלות לגבי הגבלת כניסתם של מי שאינם מורשים לכך". בסיום מכתבה הקצר היא מאחלת לבני הזוג אקרט כל טוב.

סוניה ויעקב אקרט כתבו לאלוף פיקוד הצפון, עם העתקים לנציב קבילות הציבור ולראש הממשלה. אידית וילכרמן, מלשכת ראש הממשלה, אישרה את קבלת המכתב. סג"ם (כן, סגן משנה) מירב כרמל, מזכירת האלוף, השיבה אף היא: העניין נבדק... החצר שייכת לצבא... מדובר ביחידה צבאית... הפתרון היחידי המסתמן – החשת מעברכם מהמקום...

...זה כבר היה יותר מדי. התיסכול הצטבר, ועימו תחושת אין אונים, כתוצאה מתחושת "אין עונים". לפני שלושה שבועות הגיעה לביקור הנכדה מאוהיו, נערה כבת 17. ביחד עם נכדה אחרת, כבת 6, היא יצאה לחצר. אהוד, החתן, צילם אותן בחצר הבית של הסבא והסבתא. הבלגן לא איחר לבוא. המצלמה של החתן הוחרמה, משטרה הוזמנה, והוא נעצר על צילום בשטח צבאי. במשטרה פיתחו את הפילם. אחרי כמה שעות, כאשר הוא שב מהמשטרה, כבר לא נתנו לו להכנס לבית הורי אשתו, שם שהו בני משפחתו וילדיו.

לאחר כמה ימים שבו שתי הנכדות, (נזכיר: בת 17 ובת שש), מטיול במרכז הכרמל. לא נתנו להן להיכנס והפנו אותן לבטחון שדה. כאשר הבת רחל ויינשטיין מציגה את האישור, היא אינה יודעת אם לבכות או לצחוק. "נא להכניס את לילך ואסנת לבסיס לבקר את משפחתן", כתוב בפתק החתום על ידי רס"ר לילי בן־עמי, ראש מדור אבטחון כוח אדם.

נכון להיום, סוניה אקרט צריכה להוציא רשיון מיוחד לכל מבקריה. היא מבקשת מהם את מספר תעודות הזהות שלהם, עוברת את הכביש לבטחון שדה, מוציאה אישור כניסה ורק אז יכולים אורחיה להכנס לביתה, שבו היא מתגוררת כמעט ארבעים שנה. יש לה גם אישור חודשי בשביל העוזרת ("מה שהיא יהודיה"). רחל ואהוד ויינשטיין עדיין זקוקים לאישור בכל עת שהם באים לבקר את ההורים. אהוד אומר שזה רק עניין של זמן עד שהוא יתפוצץ. "אני צריך לעבור תחקיר בכל פעם שאני עורך ביקור אצל הורי אשתי?" – הוא שואל, ועדיין מתקשה להאמין שכל זה אכן קורה לו.

"מי שרוצה לבקר אותנו צריך להודיע לנו מראש, ואני מוציאה לו אישור", שבה ואומרת סוניה, וניכר השלמה בקולה. בעלה, יעקב, אפילו מתלוצץ. "יש שכנות, גנבים לא ייכנסו אלינו. יש פה שמירה מעולה. אתה שואל אם אנחנו מרגישים חשובים? לא, רק ישנים טוב".

אבל סוניה כועסת. "מתאכזרים אלינו", היא אומרת. "זוהי התאכזרות במלוא מובן המלה. הם רוצים לשבור אותנו, כדי שנצא. כל חיינו גרנו פה, עבדנו קשה. אנשים בגילנו מוכרים את דירותיהם ועוברים לבית אבות. אנחנו אפילו את זה לא יכולים לעשות. כל שאנחנו רוצים זה לעבור לגור ליד בתנו. למה לא מאפשרים לנו את זה? צה"ל צריך לגלות קצת רוחב לב".

היום, היא מוסיפה ואומרת, האווירה השתנתה. החיילים והחיילות כבר לא מקדימים להם ברכת שלום כמקודם. "מה עשינו?" היא שואלת. "פגענו בצה"ל? גם זקנים נגד כל צה"ל?"

בדרך החוצה אנחנו שמים לב לחדר המקלחת של סוניה ויעקב אקרט. כדי להגיע אליו הם צריכים לעבור דרך מגורי ח"ן. יש להם מסדרון משותף עם החיילות והמקלחת שלהם גובלת בשירותים של הבנות. מר אקרט מחייך: "מה, גם זה מפתיע אותך? אנחנו כנראה כבר רגילים, וזה אפילו לא נראה לנו מוזר".

דובר צה"ל מסכים ש"זהו מצב מיוחד", והוא אומר: "נעשה מאמץ רצוף מצד היחידה ללכת לקראת משפחת אקרט ולהקל עליה. היחידה מסייעת למשפחה בכל הקשור לסעד רפואי והעברת מצרכים (מתאפשרת כניסת רכבים ולעיתים הם אף מסתייעים בחיילי היחידה). אין אפשרות להכניס את הדואר פנימה, אך הוצע למשפחה למקם את התיבה בכניסה לבסיס, מטרים ספורים מהבניין. אין אפשרות לאשר כניסה חופשית ותניה של רכבים אזרחיים בחצר הצבאית, אך במקרים מיוחדים הולכת היחידה לקראת בני הזוג (כמו הכנסת רכבו של קרוב נכה). אין כל כוונה לפגוע בזכויותיהם של בני משפחת אקרט, אך מצב מיוחד זה יכול לבוא על פתרונו רק אם יוחש תהליך התפנותם מהבניין, נושא המצוי במשא־ומתן בינם לבין משרד הבטחון". עד כאן הודעת דובר צה"ל.

ומה אומר משרד הבטחון?

"למשרד הבטחון אין ענין בדירה שלהם".

קפקא היה כותב שם עוד ספר.

עמוס לבב

הדוד הטוב יצחק וראש הממשלה שמיר

שתי פנים לו, לראש הממשלה. הפן הדודי והפן הממלכתי. הדוד הטוב מתלוצץ, מתנך, מספר על געגועיו לשקט של היחיד במחיצת עצמו. ראש הממשלה כמו קפוא בתוך זמן קפוא. גם אחרי שבועיים במחיצתו קשה לדעת האם הסוד שבאיש הוא שבעומק הסוריות הראש־ממשלתית אין סוד, אלא ריק גדול? שמיר – איש כפות לתפקידו, איש פעולה ללא פעולה – פוחד פחד מוות משינוי, שרוי במין שיתוק היסטרי. אבל הוא אינו חש צורך להסביר את מניעיו, ולעולם אינו עושה משהו לפני שהוא בטוח בצדקתו. הוא גם אינו רוצה להטביע חותם על ההיסטוריה. זה לא מעניין אותו. הוא רוצה להיזכר בתור האיש שפעל למען שלום עמו.

מאת שרית פוקס
צילומים: "גאמא"

"אני יכול להיות לבד הרבה מאוד זמן. חסר לי זמן. אני אוהב לקרוא ואין לי זמן לקרוא. בכלל, אני יכול לפעמים לא לעשות שום דבר. לחשוב. זה בכלל מותרות שאיני יכול להרשות לעצמי כבר הרבה זמן. אינני משתעמם אף פעם".

"אין מלים בפי להביע הכרתי לחברים היושבים כאן שהחלטתם נחרצת להמשיך! להתקדם להגדיל... כל החיים זה משא, מעש, לקחים. מה שקובע זאת התוצאה. מתקדמים או לא מתקדמים! מתגברים או לא מתגברים!".

הדוד הטוב יצחק נאנח מרה בשעה שהודיע הקריין מן הרדיו שבמכוניתו הממלכתית על התעלפותה של אחת האחיות שובתות הרעב. "אוי, אוי", הוא אמר כמתחבר עם רצף היגון היהודי הנצחי; והוסיף גם מעומק ראותיו: "הה, הה". שקע בהרהור והסיק באידיש: "אַה מַעיְשֶׂה". היתה שתיקה קצרה והדוד הטוב יצחק המהם קצרות המהום חסידיו "ימכם בם, ימבם בם." אין יאוש בעולם כלל.

שתי פנים לו לראש הממשלה. הפן הממלכתי והפן הדודי. בנסיעה בדרך חזרה מגוש לכיש נפלה לידי הזכות לשבת ליד הדוד הטוב יצחק.

בחבל לכיש ביקר ראש הממשלה בשלושה ישובים, ובמושב הבית'רי שקף הוא פגש את אלמנת אלי כהן ז"ל. ראש הממשלה נכנס לנחם את האלמנה ויצא בפנים קורנים. בית המוות הפיח בו עוצמת חיים. כול כולו מעודד, כול כולו מעריץ את נחרצות האלמנה להמשיך בעיבוד הכרם. אופוריה מוורה פקדה אותו, ומיד לאחר מכן נשא שני נאומים נרגשים בנהורה ובשחר, מקפץ מפאתוס אל פאתוס. האלמנה שביקשה מראש הממשלה לעזור לה במלחמתה הביורוקרטית – החשת קבלת מסמך המאשר כי בעלה נהרג בפעולות איבה – הופקעה מיגונה ונעשתה בפי ראש הממשלה לסמל. סמל ההמשכיות, סמל ההתגברות. יצחק שמיר סיפר לתושבים: "נכנסתי לבית האלמנה כפי שנכנסים לבית כזה. על קצות האצבעות, ברחילו וברחימו. היא אשר עודדה אותי. היא אמרה שכל מעייניה להמשך פיתוח המשק. היא לא תזוז משם! ומהו מבוקשה? להמשיך".

לשווא ניסה צבא התקשורת שהוזמן לביקור לחדור עם ראש הממשלה לתוך בית האלמנה. האלמנה דרשה להתייחד עם ראש הממשלה. הדלת הוטחה בפני העיתונאים שהידפקו עליה. לבסוף נפתחה הדלת ויוסי אחימאיר, ראש לשכת ראש הממשלה ודוברו קרא: "מי שרוצה לשמוע מה אמר ראש הממשלה לאלמנה יבוא אלי", והניף את דף הסטנוגרמה, קורא בהטעמה: –

"ראש הממשלה: 'כולנו איתך. אנו יודעים מה עובר בליבך, ואני מעריך את החלטתך. אומרים שבמקרים כאלה לא באים לנחם. אך אנחנו כן באנו לנחם. אלי לא נפל באסון, בתאונה. הנה שמעתי הלילה שנפלו שישה חיילים בתאונות דרכים. אילו היו נהרגים בפעולות קרביות כל הארץ היתה רועשת. אבל אלי זה משהו אחר. אלי נפל במלחמת קיום של העם והמדינה. אנו יודעים מה הוא היה בשבילך ומה הוא היה למשפחתך, לישוב ולכולנו". וכה המשיך יוסי, קורא לסירוגין את דברי האלמנה וראש הממשלה זה לזו. לבסוף ביקש ראש הממשלה: "תרשי לי לנשק אותך". ואכן, נישקה בלחייה. סיים יוסי את הסטנוגרמה וציין: "יפה, אה? מרגש! אה".

התאספו התושבים סביב ראש הממשלה להשיח את יגונם וספקנותם על העדר סיווג בטחוני א' לישוב שהיה מאפשר שכירת שומר בתשלום וסלילת כביש הגון בין בית ג'וברין ושקף. מישהי קראה בפניו בהתרגשות כי אם אין הממשלה רוצה 'בנו כאן, שתאמר, ואף הזכירה את ז'בוטינסקי שדרש שבוע לפני הארועים הטרגיים בתל־חי: חברים, אם אינכם יכולים לעזור להם, קיראו להם לחזור הנה! "והם נהפכו סמל חי", הוסיפה הרובררת ברמיזה מאיימת. הקשיב ראש הממשלה, אך היה זה הדוד הטוב יצחק שהשיב מיד, 'מדלג על משוכת היאוש:

"אין מלים בפי להביע הכרתי לחברים היושבים כאן שהחלטתם נחרצת אם יאמרו או לא יאמרו זאת,

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
להמשיך! להתקדם! להגדיל!... מפני שהם רוצים להמשיך! להתגבר! לגבור! להוסיף כוח! להוסיף בטחון!". ולימדם הדוד הטוב חוכמת חיים: "כל החיים זה משא, מעש, לקחים. מה שקובע זאת התוצאה. מתקדמים או לא מתקדמים! מתגברים או לא מתגברים!".

מרגע שהפך ראש הממשלה את הכאב הקונקרטי לפראזה, היה נידמה כי הוא ניתק מדובריו, ממריא אל ימי ילדותו עת עמד מול חבריו בגמנסיה העברית בביאליסטוק נרגש וחיוור פנים ביום י"א באדר, והסעיר שם את הלבבות.

אבל אנחנו עוד בלכיש. התושבים עוד מבהירים לראש הממשלה את הרחיפות בצורך לשנות את סיווגם הבטחוני תוך ימים אחרים ולסייע להם בכסף כדי שיתאפשר להם לקלוט מתנדבים במקום הפועלים הערבים מהם החליטו להתנתק. כבעל נס היה ראש הממשלה בקוראו: "צריכים פשוט לעבור על גשר הזמן", והבטיח להתגייס מיד לפתרון הבעייה ברחיפות. לבסוף פנה הדוד הטוב יצחק ואמר: "משרדי פתוח בכל שעות היממה לכל פניה וקריאה". אלא שיצחק שמיר המעשי והאמין הוסיף מגרונו: "איני אומר שכל פניה תשיג מיד תוצאות, אך תדעו כי ירושלים איתכם". כשבועיים חלפו מאז לא נעשה דבר. ירושלים שכחה.

את פיתוח חבל לכיש יזם לובה אליאב, אני מזכירה לראש הממשלה בדרך חזרה מלכיש, שעה שהוא אוסף אל חיקו את הגוש כילד שעשועיו של הליכוד. "אז מה", מצחקק ראש הממשלה, מכיר בערך שנינותו: "אז הוא גם שתל את המחשבות שלו שם?".

מה חביב הוא ראש הממשלה בהתגלמותו הרודית. מקבל את פני לפגישת הכרות בחשדנות חמימה. מיד מתברר לו כי אינני כלבתא נובחת ("עיתונאים נובחים... כנופיות", אמר בימי פרשת אוטובוס 300) ואף לא אמזונה פרועת שיער: "את עיתונאית? זה לא מתאים לך. את לא נראית כזאת. עיתונאית זה בדרך־כלל שלומפרית פרועה בג'ינס". ומאז התלוצץ והחמיא ושני שומרי ראשו מפני העיתונות – אבי פזנר ויוסי אחימאיר – מליבים אותי: תראי כמה הוא נפתח בפנייך. יש לכם כימיה מצויינת, הוא מחבב אותך. כאשר שוחחנו על ילדותו ועל רצח הוריו הותש ראש הממשלה עד מאוד ופנה לעוזריו בפליאה: היא עשתה לי פסיכואנליזה! וגם נהגה לראות עצמו נפלש: "עוד מעט תחזירי אותי לרחם אימי. חה חה חה".

יוסי אחימאיר, דובר וראש לשכה (צילום: עדי אבישי).

לאבי פזנר – יועץ ראש הממשלה לענייני תקשורת וליוסי אחימאיר – דוברו וראש לשכתו, שמור היה תפקיד תידוד ועיצוב תיטובי מחשבתו של ראש הממשלה. על פי המלצתם הוא סרב להיפרד מהם בעת הראיון, שורי הם "בני משפחתו, רק עליהם אני מרשה לעצמי לצעוק". אבי פזנר הצטיין כמאזכר ביטויים שגורים, ואילו יוסי תרם חידודי לשון על דרך לשון נופל על לשון. כאשר הזכרתי לראש הממשלה את טענתו של אבא אבן כי ראש הממשלה לוקה בנגטיביזם יסודי – הירתעות מכל החלטה הדורשת פשרה – היה אבן מגוחך מאוד בעיני ראש הממשלה: "גם אני יכול להגיד עליו שהוא תמיד בעד כל ויתור, תמיד הוא קיבל את הצד הנגדי... מה זה נגטיביזם? זה אסור? ואם בא אליו (לאבן) שודד ומתנגדים לו, לשודד הזה – אז זה נגטיביזם?". בנקודה זו הזהיר יוסי: אבן לא עמד כסלע.

לעומת זאת, כאשר התייחס לתפקיד שמילאה קומתו הלא־גבוהה בחייו, אמר ראש הממשלה בחוסר אונים תכליתי: "אני אשם? אני אשם שקומתי היא כזאת ולא אחרת? אני יכול לעשות משהו?... כשהייתי ילד, כאותן הזדמנויות שעמדתי בשורה, אז הייתי עומד במקום מסויים, אם זה היה לפי הגובה. גם אז זה לא פגע בי. לא, לא... אדם במקרים כאלה מגדל – אה... איך קוראים לזה? הכדוריות הלבנות?" אבי פזנר נחלץ לעזרה: נוגדנים. ראש הממשלה: זהו. בדיוק כך.

שבועיים שאיפשר לי ראש הממשלה להסתובב במעגלותיו גרמו לי להרגיש כחפרפרת סובבת על צירה במרתף הניחושים. ההיתה זו טקטיקה מכוונת, או אולי הסוד הוא שבעומק הסודיות הראש־ממשלתית אין סוד, אלא ריק גדול? ואפשר שמעולם לא נפרד ראש הממשלה מן הטקטיקה המחתרתית לטשטוש האוייב שעקרונותיה הופצו בעלון פנימי של הלח"י "הקונספירציה": "בכלל, השתדל לא לאמר דברים מוחלטים על השתייכותך. מוטב שאנשים יחיו באשליות ויתחילו לבנות לעצמם תיאוריות שונות על אודותיך". וכן: "כדי להרוויח זמן כשהנך נאסר, תוכל לספר מעשיות, 'לעשות את עצמך טיפש או לטעון שאתה אדם ישר ונאמן למפלגה פשרנית".

ייתכן כי ראש הממשלה רוקן את האני שלו מאז הפעיל אותו צו ב"קונספירציה" האוסר על האדם לדבר עם עצמו? "איש מחתרת חייב לשמור על לשונו לא רק כלפי חוץ, אלא גם כלפי פנים". ובעצם, מתוודה באוזני ראש הממשלה כבר בפתח שיחתנו כי אינו מסוגל להתבונן פנימה אל תוך עצמו: "אני אף פעם לא חושב על עצמי. אני לא מומחה לעצמי. לאחר מעשה אני יכול לנתח מה עשיתי, אך זה אף פעם לא משפיע על מחשבותי לפני שאני עושה".

הפצרתי בראש הממשלה להתבונן אל ימיו הצעירים ולבדוק האם ידע כבר אז כי קורץ מגזע מנהיגים. ראש הממשלה נבהל: "לא. אני לא יכול להגיע למחשבות כאלה. כי איני חושב על עצמי. בדרך־כלל איני חושב על עצמי, ובדרך־כלל אני חושב מעט מאוד על העבר. אני לא אוהב לחשוב על העבר". ואמר גם: "אני לא מתעמק. אין לי הרהורי חרטה".

בעיני עצמו אין ראש הממשלה אלא עבד נרצע של ארץ ישראל, משרת הרעיון הגדול שריגש אותו "פעם אחת בחייו" ולא הרפה ממנו: "רעיון הממלכתיות העברית". וכבר בגמנסיה העברית בביאליסטוק, הוא מספר לי, היה כל כולו מכוון לארץ ישראל: "מאה אחוז ארץ ישראל. שום דבר אחר לא היה שם". ואמר גם: "אין בכלל חציצה בין האני האישי והדרישות הפוליטיות. אני חי למענן". והנה דיברנו ולא דיברנו על חיסול אליהו גלעדי, איש הלח"י הקיצוני־עד־טירוף. שוב צמצם ראש הממשלה את ה"אני" שלו.

שאלתי: מדוע לא חשבת לאלה שכינו אותך בשם רוצח? הרי לפי השקפתך, הקריטריונים של העולם בימי מלחמה אינם יפים לימים שלאחריה?

השיב ראש הממשלה: "עם מי הייתי צריך להתעמת? עם מי שכתב? גם היום יכתבו את זה (ואחת מגבותיו הופנתה לעברי). איני יודע למה את מתכוונת: רוצח? זה לא מעניין אותי בכלל. אני צריך ללחום נגד אנשים שרוצים ליצור אווירה מסויימת? איני מרגיש עצמי כנאשם שצריך להתגונן".

שאלתי: ואולי להסביר?

שאל ראש הממשלה: "מה? מה להסביר? אני חייב הסברים לכל אחד ואחד? יש אנשים שכוונתם רעה מראש... אני לא כלום. אני לא חשוב כאן".

התפלאתי: אתה המנהיג? מנהיג מפלגתך.

השיב ראש הממשלה, תמה אף הוא: "מה מנהיג? לא מנהיג ולא מפלגה. אני ממלא תפקיד מסויים, או אני לוחם על דברים שלדעתי עריפים".

שאלתי: ולהסביר את עצמך לעם, זה לא חשוב?

השיב: "לא את עצמי. מה שעשיתי פה ושם באופן פרטי – את מי זה מעניין? אולי אותך זה מעניין, אבל עם כל החשיבות, את רק אשה אחת".

הודיתי: זה מסקרן.

אמר: "אה, מסקרן. נו טוב, אני אף פעם לא חייב לספק סקרנות של מישהו. אני לא סקרן. איני מעוניין לדעת דברים לשם הידיעה עצמה. לא, אני לא סקרן".

האם ראש הממשלה הוא באמת איש עצוב, או אולי השלכתי עליו את עצבוני על הדוד הטוב יצחק, איש כפות לתפקידו, איש הפעולה ללא פעולה, הנמר המבוייית? איש העלילות הנועזות הפוחד עכשיו פחד מוות משינוי, שרוי במעין שיתוק היסטרי. שאלתי אותו על הפחד שלו מן היותר גרוע, מורשת אימת הקטסטרופה הטבועה ביהודי הגלותי. אמר ראש הממשלה: "סטטוס קוו איננו טוב כי אינו שלום. יחד עם זאת לא צריך לגלוש למצב עוד יותר גרוע. תמיד כשרוצים לשנות מצב קיים זה יכול להיות שינוי בשני כיוונים: לטובה ולרעה. צריך לשאוף לשינוי לטובה, לא לרעה. לפעמים באים אנשים – עיתונאים, פוליטיקאים – העיקר לשנות. לא חשוב: לכאן או לכאן. זאת שטות, זאת איוולת. אם לשנות – אז לשנות לטובה".

הבעתי תמיהה: אך לעולם אי אפשר להיות בטוח. ומה על נטילת סיכון?

השיב ראש הממשלה: "צריך להיות משוכנע. מי שהולך לשלום צריך להיות משוכנע שהשינוי יהיה לטובה, אחרת אסור לשנות".

עוד בהיות יצחק יזרניצקי ראש הלח"י ירע יצחק שמיר את אימת השינוי וקשיי ההחלטה. יצחק יזרניצקי, אמר לי חניכו לשעבר, לא היה מעולם איש הקפיצות הגדולות. ואישרו את הדברים חבריו האחרים בלח"י, ביניהם מתי שמואלביץ. יזרניצקי לא היה מוח יוזם אלא מוציא לפועל. המוחות היצירתיים, מולידי הפעולות, היו ישראל אלדד ונתן ילין־מור. מתמיד היה יזרניצקי שוקל לאיטו, ויש שאמרו לי כי היה גורם ממתן ומאזן בלח"י. מתנגד לפעולות ראווה, מונע פעולות שלא נראו לו חיוניות כדי לא להסתכן לריק. והנה הוא עכשיו איש פעולה בתפקיד יוזם. מה הפלא שלפעמים נדמה לו שקשים לו יסורי ההחלטה, כי מעולם בעצם לא רצה להנהיג. הדברים קרו לו. בעיני עצמו נוצרה מנהיגותו כבעל כורחו: "איני יודע כיצד נעשיתי מנהיג. זה באמת התגלגל. אפשר להגיד שיש פה מקריות, גורליות, יצא ככה כאילו במקרה. הועמדתי במרכז מחתרת מסויימת. אני לא תתרתי, לא שאפתי, לא עשיתי שום דבר למען זה. רק מילאתי את חובתי. עשיתי מה שצריך היה להיעשות לפי הבנתי".

למה אתה מתכוון בכך שהועמדת? מה ארע אחרי רצח יאיר שטרן?

"זה קרה. כך זה קורה. ככה. במחתרת מרגישים את זה באופן טבעי. פה אין בחירות, אין אסיפות ואין הצבעות. ככה זה קורה. כשבאתי לבית־הסוהר (מזרע) והליש שאני אהיה המפקד או מה שקראו לזה – ראש המטה. ככה זה. אותו דבר קרה לי אחר־כך".

יש בין חבריו מן האצ"ל והלח"י השותפים לפליאתו מכך שנעשה מנהיג הארץ. יצחק הקטן הקשה הנוקשה, אמר לי בעלבון אחד ממפקדיו, פשוט התקפה. אני ויתרתי. יצחק יזרניצקי כמו יצחק שמיר, פעם בנעלי יאיר שטרן ופעם בנעלי מנחם בגין, מחזיק ככוח הביניים עד בוא הכוח האמיתי. נוכחותו הקשה, המסורה, האמינה על פיקודיו וחבריו לעבודה, משכיחה את הציפייה לכוח האמיתי. לביצועיזם הפראגמאטי יש קסם מרגיע המעמעם את האי־ראציונאליות שבתשתית הגישה הלאומנית.

ועדיין אנחנו במכוניתו, בדרך מחבל לכיש לירושלים, וראש הממשלה מספר על עצמו: כיצד קיבל את פניו של ביאליק בשם כל בית־ספרו – הגמנסיה העברית בביאליסטוק – שהרי נחשב לנואם משכמו, וכיצד גם התרגש. "אז עוד לא יכולתי לשלוט ברגשותי כמו היום. אז עוד לא אילפתי את עצמי... רק אחר־כך...".

עבור שבוע, בחדרו, שאלתי את רוה"מ למה התכוון בדברו על אילוף הרגש. הוא אמר: "כן, היו ימים שהייתי נותן יותר דרור לרגש. כמאבק קיצוני, אם תיתן לרגש לשלוט בך, ברור שתהיינה המון שגיאות. לא יילקחו בחשבון כל צדי המטבע. צריך לשקול מה יהיה אח"כ".

אימת הרגש מגולמת גם בביטויי הפחד של ראש הממשלה מן ההיסטריה, הנשמעים כבר ב־1949, בצאת לח"י מן המחתרת לוועידתה הראשונה. הזכרתי לו דברים שאמר על ההיסטריה באותו כינוס יוצאי לח"י: "ניזהר, חברים מן ההיסטריה. כאשר משתלטת ההיסטריה הכל עלול להתמוטט, ללא כל הכרח וללא כל הצדקה אובייקטיבית". את אשמת ההיסטריה הטיח אז באצ"ל שגרם לפילוג שהוליד את לח"י. אנשים אחוזי היסטריה באצ"ל עשו שגיאות גסות.

אמר ראש הממשלה: "כן. זה נכון. יש מצבים שמשתלטת פסיכוזה ואז ההגיון לא פועל". אחרי־כן עבר כסוף ימי בית שני, ימי החורבן, תקופה של היסטריה. "הקנאים", אמר, "היו הגוף המאוזן. הם שמרו על אחדות פנימית ללא קיצוניות מיותרת". הזכרתי לראש הממשלה את השימוש המוגבר שלו במלה היסטריה, פעם אמר: "כל ניגרך אחרי היסטריית השלום".

ראש הממשלה זיהה מיד את חומריו: "כן יש היסטריה. כששומעים את יוסי שריד שומעים היסטריה. יש היסטריה. שלום בכל מחיר זו היסטריה".

חבריו מן הגמנסיה בביאליסטוק מספרים שהיה נואם מרטיט לבבות. והנה עכשיו גם הם תמהים כיצד התקשו מלותיו, כבו הצלילים החיים. האיש הקפוא שבוי בתוך הרטוריקה הקפואה שלו, ולפעמים הוא מביט בעצמו ויודע מה שארע לו: "לעיתים רחוקות, לפעמים, במסיבות חברים, כשצריך לומר משהו... אז אני אומר דברים בלי שום רטוריקה, אלה דברים שאת היית אוהבת... הה... הה, בין חברים את לא יכולה להשתמש בפראזיולוגיה ובמטבעות לשון שגרתיות. אבל זה נדיר ביותר. נדיר ביותר".

האמנם רוצה ראש הממשלה להיות ראש ממשלה? בבקרים יש שהוא משתהה בקימתו, כפי שארע בבוקר הנסיעה ללכיש, פונה אל יועציו ושואל: מה אני צריך את זה? לי הוא מספר על געגועיו לשקט של היחיד במחיצת עצמו: "אני יכול להיות לבד הרבה מאוד זמן. חסר לי זמן. אני אוהב לקרוא ואין לי זמן לקרוא. בכלל, אני יכול לפעמים לא לעשות שום דבר. לחשוב. זה בכלל מותרות שאיני יכול להרשות לעצמי כבר הרבה זמן. אינני משתעמם אף פעם. אני לא אוהב שיושבים בציבור ולא עושים שום דבר, יושבים ומחכים שיגישו אוכל. זה אינני אוהב. זה בזבוז זמן".

אכן, כשהתרבו הנאומים מעל שולחן האוכל בחבל לכיש, קטע ראש הממשלה את השטף ושאל: "סליחה, אפשר אולי כבר לאכול". והכל צחקו בעונג מטבעיותו של ראש הממשלה.

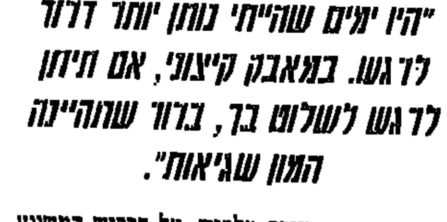
אינסטינקט החיים של יצחק יזרניצקי־שמיר מזנק לאט. פעם, בהיותו בקורס סגנים באצ"ל (שהוא קורס קצינים), לימד אחד המפקדים את הקצינים הפעלת רימונים. באחד השיעורים העמיד המפקד פנים כאילו נשמט הרימון מידיו. היה זה רימון דמה. כל הפיקודים נפוצו בבהלה. רק יצחק יזרניצקי זינק אל הרימון, והשליכו. על קור רוחו מספרים כל בני שיחי מימי המחתרות. פניו חסרי המבע כאשר נתפס בבריחה הראשונה ממזרע וכורים למי שהיה שם.

האין הבדיחות על קומתו של ראש הממשלה מכוונות למעשה למשהו אחר? לאיש הקיברנטי, לדיבורו המודולרי? אנו צוחקים, אמר פילוסוף הצחוק אנרי ברגסון, למראה אדם אוטומטי כלוא בתוך עולם בלתי־משתנה וקפוא. אנו צוחקים לאותו צד בו המזכיר את דמיוננו למכונה.

הערצת שמיר לאדם הקיברנטי, האדם־האקרח, התגלתה לי בגוש עציון, שם נשא נאום־וידוי על יהושע כהן, חברו היקר בלח"י, בערב שהוקדש לנושא הגבורה. וכך תיאר את יהושע: "כולו דרוך כקפיץ, האקרח היה חלק מגופו". יוסי אחימאיר הפנה את תשומת ליבי באותו ערב כי שמיר מדבר על עצמו במסווה יהושע כהן.

בחומו של יום כבהויית שמש שמעתי את ראש הממשלה משכנע את שומעיו בחבל לכיש בשאיפתו האמיתית לשלום. הפקעת השאיפה האמיתית לשלום ממחנה המערך היתה אחת ממטרותיו הסמויות של המסע לחבל לכיש. מטרה נוספת היתה להפגין כי גם לליכוד קשר אמיץ לאדמה ולערכי העבודה. כך או כך, בעומדו מול האיכרים ביקש שמיר להוכיח כי הוא רוצה שלום, וההוכחה לכך היתה טמונה בכך שאין הוא רוצה מלחמה. לא פעם מוכיח שמיר, רבולוציונר המלים, דבר בעזרת עצמו, באופן טאוטולוגי: "כולנו רוצים שלום, אוהבי שלום, מי לא רוצה שלום? הלוחם האמיץ ביותר, הלוחם הותיק ביותר... גם הוא רוצה שלום, הוא לוחם למען השלום. ואכן זאת אחיזת עיניים לומר בארץ ישראל היום: מחנה שלום ומחנה של אי־שלום, ומלחמה. זו שטות ואיוולת".

ימים אחדים לפני כן, בשיחתו עם רבנים אורתודוכסים מארה"ב, שוב נסער שמיר בהוכיחו שכיוון שאין איש שאינו רוצה שלום, הרי מחנהו הוא מחנה שלום: "אין יהודי בארץ־ישראל שאינו רוצה בשלום. אין בכלל יהודי בעולם שאיננו רוצה בשלום. ודאי שלום בארץ ישראל. שלום בעולם כולו. אך קודם־כל בארץ ישראל. ושלום עם שכנינו. מי רוצה לחיות על חרבו? מי רוצה מלחמות?". כמו גיבוריו של סמואל בקט בתיאטרון האבסורד המצפים לציפייה, כך גם שמיר, שבוי בתנועת המעגל הסגור שאינה מחייבת אותו לפעולה.

"היו ימים שהייתי נותן יותר דרור לרגש. במאבק קיצוני, אם תיתן לרגש לשלוט בך, ברור שתהיינה המון שגיאות".

במכונית החוזרת מלכיש, על הכביש המשווע לתיקון של קבע, שבורותיו תוקנו בבהילות יום לפני בוא ראש הממשלה לשקף, היה יצחק שמיר כחולם נוכח היהודי החדש שנגלה לו במלוא תפארתו: "סך הכל הם חיים פה חיים טובים. גם ניראים טוב. הו, הו. שזופים, ככה, הה... בריאים. הם די נינוחים". כולו נישא על כנפי העידוד מפולחן העבודה המתרחש בישובים כמו שקף ואמציה, ישובי בית"ר: "תראי איזה מושבים יש שם. אמציה – ישוב פורח. חקלאים! עובדי אדמה פר אקסלנס! אחד אחר. איזה מישקיסטים, אה... אנשי המערך רוצים להציג את אנשי הליכוד כרברבנים שאינם יודעים לעשות שום דבר ואינם מבינים בחקלאות... אה... ראית – פה, בכל האיזור הזה, בחבל לכיש, יש חלק גדול אם לא רוב שמצביע ליכוד...". התפעמותו הרומנטית של ראש הממשלה מתחברת אל ראשית המאה: "איך הם רוכבים על סוסים ויוצאים לעדר. אני חושב שהגיע הזמן לטפח את פולחן העבודה בכלל. הרי יש עוד נטייה מאז הגולה ועד היום: יהודי לא עובד כפיים. היתה זו בהחלט מגמה בריאה בזמנה, כשהפכו את זה לערך. או, דת העבודה (מוקסם). פה אני מעריך מאוד את זכותה של תנועת העבודה...".

האם אתה מנסה להפקיע מתנועת העבודה את הבלעדיות על ערכי העבודה? שאלתי.

השיב ראש הממשלה: "אני מאמין בזה. מה אני צריך בלעדיות? הרי כשהייתי בביה"ס בפולין הייתי כותב חיבורים על זה – על ערכה של עבודה. אני זוכר, פעם כתבתי חיבור שעבודה זה לא רק אמצעי להתפרנס, אז המורה כתבה לי סימני שאלה. לא הבינה מה שאני כותב. את זה אני זוכר עד היום. באמת". ומצהלות ילדות עולות מפי ראש הממשלה.

ועוד אמר: "אני חושב שתנועת העבודה זנחה את הערך בתקופה האחרונה... מי מדבר שם על זה? ואם ידברו, זה ייראה לא אמיתי... אפשר לשמוע את זה מיעקובי? ח־ח־ח. משחל? זה המצחצח? ח־ח־ח".

ואז, כחומו של יום, נזכר ראש הממשלה בילדותו.

(המשך בעמוד 20)

יצחק שמיר (צילום: מגי אילון / לעמ): "איני יודע כיצד [illegible] התגלגל. אפשר להגיד שיש פה מקריות, גורליות... אני לא תתרתי, לא שאפתי, לא עשיתי שום [illegible] את חובתי".

"אני יודע שיש אנשים שאני צריך לחיות איתם ולקיים ידידות, אך אני גם יודע שבתנאים שונים מאלה של היום ירצו להרוג אותי, לרצוח אותי. העולם יכול בלי מדינת ישראל".

עם שולמית: "אני אף פעם לא חושב על עצמי. אני לא מומחה לעצמי"

עכשיו, כשהיא יהודיה לבד

ברברה טאופר יושבת בירושלים ואומרת שמצאה את השלווה. שחזרה הביתה. בתו של קצין האס.אס., שאהבה ושנאה אותו, שהיתה נתונה להשפעתו אבל לא יכלה לחיות עם אשמתו, סוגרת מעגל. קושרת את חייה עם הקורבן. מי שהיתה עיתונאית ודיפלומטית אוסטרית, שראתה חצי עולם וסובבה עוד חצי על אצבעה הקטנה בהרבה חן וקסם, מתייחדת עם יהדותה החדשה. והיא, שאמרו עליה שהיא מרגלת, שניהלה רומנים עם גדולים וחשובים, שחיפשה את אביה אצל הגברים בחייה ופחדה שאנשים לא יקבלו אותה, אומרת שלא איכפת לה היום מה יגידו. היא לבד, עם עצמה, ועם אלוהים שלה.

מאת סימה קדמון
צילם: בני גלזר

ברברה טאופר בביתה בירושלים: "בגיל 45 יצאתי סוף סוף מגן ילדים. השתחררתי מההורים שלי, מהפוליטיקה, מכל הדברים שמחזירים אותך כמו אפיק"

ערב חג המולד, לפני שנה וחצי, במסעדה של בית מלון מפואר בפאריס, הזמינה אליה ברברה טאופר את אלוהי היהודים. כמו אותו בחור ישיבה, היא אומרת, שהלך אל הרבי ואמר לו: עשיתי את כל מה שצריך. ניקיתי את הבית, בישלתי את המעדנים הכי טובים, התרחצתי ולבשתי את בגדי היפים, ואלוהים לא בא אצלי. והרבי ענה: צריך רק להזמין אותו, והוא יבוא. ושם, במלון "פאריס אתנה", מעל מפות וכלי אוכל מעורנים, יין ואוכל משובח, לאורם הרך של הנרות ולצליליהם הבוכים של הכנורות, ברברה טאופר הזמינה אותו. לא במלים. בכאן, בבדידות. בהכרה שהיא אבודה.

היא ישבה עם חברה טובה מישראל. שתי נשים, לבד בחלל חדר האוכל הענק. עשרה מלצרים בחליפות שחורות שרתו אותן. מילאו שוב ושוב את הכוסות, החליפו את הצלחות, רוקנו אינסוף פעמים את המאפרות. התזמורת ניגנה, רק לשתיהן, מוסיקה צוענית מתייפחת. ובתוכה היה הכאב הזה, המתיחות הזאת. לא משהו אגרסיבי. מין תחושה של חנק. "הרגשתי לבד. כל־כך לבד. ומירי, החברה שלי, היתה כמו איזה חלק משרשרת ארוכה. אבל לא איתי. היא היתה אורחת בפאריס, ואני יכולתי להרגיש רק את הריחוק. הייתי כמו תתלתולה, שמרחרחת בכל הדירה, מחפשת ביאוש אחרי צלחת האוכל שלה".

למחרת בבוקר ידעה ברברה טאופר שהיא תהיה יהודיה.

קשה לה, היא אומרת, לדבר על היהדות. היהדות שלה. "יש דברים בחיים שהם כל־כך אינטימיים, שאי אפשר לדבר עליהם. קל לי יותר לדבר על סקס מאשר על היהדות שלי. ואני הרי לא מסיונרית. כל אדם יש לו את האיראה שלו על היהדות. על אלוהים. ואני עוד לא יודעת הכל. מה שחשוב הוא, שבפעם הראשונה בחיים שלי אני מרגישה שמחה. כל־כך הרבה שמחה. כל־כך הרבה אנרגיה. זה כמו לפתוח את החלון כל בוקר ולהגיד איזה יום יפה".

היא יודעת מה החיוך שלה עושה לאנשים. אור כחול נידלק בעיניים שלה ומאיר את כל הפנים. מסיח את רעתך, לשניות ספורות, ממשהו מאוד עצוב, שנמצא שם כל הזמן. והיא מחייכת הרבה. וכשהיא צוחקת, היא מכווצת את הפנים לקמטים קטנטנים, ופורצת בצחוק גדול. ויש רגע, שאתה לא בטוח אם היא באמת צוחקת או, אולי, בכלל בוכה. "אני מאושרת", היא אומרת. "מצאתי שקט. שלווה. חזרתי הביתה. ורק מי שעבר את האומללות, הכאב, הדמעות והיאוש, יכול להבין את תחושת האושר. יודע להיות אסיר תודה. ואני הרי כבר הייתי אבודה".

שם, בפאריס, בדירתה שברחוב וושינגטון, ליד שדרות אליזה, פתחה בפעם הראשונה בחייה את הדלת בפני השקט. נספחת העתונות בשגרירות האוסטרית בפאריס, היתה לבד. "עיר קרה", היא אומרת. "יפה וקרה. אנשים קרים. סגורים. ואני הייתי לבד. ולא כאב לי. לא הייתי היסטרית מזה. אני, שכל החיים, לא יכולתי להיות אפילו רגע לבד, בפעם הראשונה בחיי הרגשתי את הבדידות בלי להיות היסטרית. לא הבנתי איך זה קורה לי. ובעין אחת הסתכלתי כל הזמן. העין הראציונלית. בדקתי. עמדתי על המשמר. כי אם עין אחת לא פתוחה כל הזמן, אתה אבוד. רק לחצי השני מותר להיות אמוציונלי. לא, זו לא היתה ריפרסיה. עבודתי כמו

(המשך בעמוד 17)

(המשך מעמוד 15)

חוטט, ובאתי הביתה, וסגרתי מאחורי את הדלת. זה היה כמו ריטואל. ישבתי שם שנים בלי קונטקטים, בלי אהבה, בלי מסיבות. בלי גברים. וחיכיתי. וחיכיתי. ידעתי שמשהו צריך לבוא, שמשהו צריך לקרות, ולא ידעתי מה. הבנתי שהגעתי לצומת גדול בחיים שלי, ולא ידעתי לאיזה כיוון ללכת. כאילו נדחפתי על ידי איזה כוח. ואחרי כמה חודשים הרגשתי את השקט. נעים. אבל זה לא היה חלל. משהו כמו מדיטציה, שהגיעה מעצמה, שלא אני עשיתי אותה. ואז מצאתי את עצמי. קצת קצת. לאט לאט. ידעתי שנגמרו משחקי הילדים. שבגיל 42 אני חייבת להתבגר. שאני צריכה למצוא, סוף סוף, מה באמת יש אצלי בפנים. שאני צריכה הוות. ההצגה נגמרה. אי אפשר לשחק כל־כך הרבה שנים, כל־כך הרבה תפקידים. ידעתי שבסוף אני אלך לאיבוד. ואני, כבר לא ידעתי מי אני בכלל".

זה לא יכול היה לקרות לה פה, בתל אביב, בשנים הארוכות שהיתה נספחת לעתונות ולתרבות בשגרירות אוסטריה, מוקפת עתונאים, פקידי ממשלה, אנשי צבא, אמנים, אנשי ... וותיקי הפלמ"ח. נאהבת ומאוהבת, ריחפה בין קפה 'כסית' למסיבות קוקטייל, בלי רגע של לבד, בלי רגע של שקט. "כל־כך הרבה רעש. וקשיים. ואין זמן. ואין שקט. וצריך שקט כדי להביט פנימה. כדי לשמוע מה קורה שם. וכשאתה נמצא בתוך הסיפור הזה, של הרעש, הפוליטיקה, הקריירה, אין לך נשימה. ובלי הנשימה הזאת, לא תוכל למצוא את זה".

זה קרה קצת אחרי מותו של אבא שלה. המוות הראשון שנגע בה. חודש וחצי ליוותה את גסיסתו של קצין האס.אס. לשעבר, שאותו שאהבה ושנאה באותה עוצמה של רגשות. וזו היתה הפעם הראשונה, היא אומרת, שהרגישה רק אהבה גדולה לאיש הזה. שקיבלה את זה שהיא באמת הבת שלו. בדרך של אביה אל המוות, היא אומרת, בדרך השקטה והמכובדת שלו אל המוות, נשבר משהו בתוכה.

"רציתי שאותו ילד קטן, שנידון למוות כשאני נולדתי לאותה חברה שרצתה להרוג אותו, שהילד הזה מבוכנוואלד יתן לי יד. יעזור לי ללכת הביתה"

"זה היה נורא. זה היה כמעט כמו משהו כירורגי. רציתי לראות כמו עיני איך זה קורה. איך המוות לוקח אותו. וזה היה כל־כך יפה, בגלל הסיטואציה הכל־כך הומאנית, כל־כך פיסית. וכשראיתי את האדם הזה, הכל־כך חולה, בלי הכוח, שיודע שהוא הולך למות, [illegible] החזק הזה שהיה כל השנים בתוכי, התמוטט. בשבילי המוות היה תמיד משהו מרוחק. משהו שקורה למישהו אחר. שיגיע פעם, אבל לא חושבים עליו. כשאבא שלי הלך למות, הגעתי אליו כי רציתי להיות לידו עד הסוף. ואני הייתי שם, לא עם כל החוצפה שלי. הייתי שם כמו בן־אדם קטן קטן, שעומד מול משהו גדול. משהו נורא".

הוא שכב שם, אביה, גוסס מגידול בראש, לא יכול לדבר, מחובר לאינפוזיות. הוא דיבר אליה עם העיניים, עם היד האחת שלו, שהיתה חופשיה מצינורות. היא ישבה לצידו, על המיטה, כמו שהוא ישב פעם, כשהיתה בת חמש, על מיטתה. הוא חזר אז ממחנה מעצר אמריקאי בצפון גרמניה, לאחר שנתפס כשהוא נלחם בפרטיזנים. שנים רבות אחר כך עוד זכרה את תחושת האושר והבטחון שהרגישה כשחיבק אותה. "וכשהוא שכב שם, בלי לזוז, ורק הסתכל לי בעיניים, דיברתי איתו. וזו היתה הפעם הראשונה שדיברתי עם מישהו בלי רעש. שגיליתי שאפשר ליצור קומוניקציה בלי שפה. בלי צעקות. משהו אחר. הרגשתי תחושות שלא היו לי אף פעם. ורק אחרי שהוא מת, הבנתי שנפרדתי ממישהו שלא יחזור יותר לעולם. שבחיים שלי לא אפגוש יותר. וזו היתה תחושה של [illegible] גדולה, כמו הקור הגדול של גופו".

אני שואלת אותה, אם היא חיפשה באלוהים את אבא שלה. אם מצאה באלוהים את אותה תחושת בטחון ואושר שהיה בחיבוק של אבא שלה, בלי שתצטרך אף פעם לשבת ליד מיטתו ולראות אותו הולך ולא חוזר לעולם. אם החליפה את אבא שלה באלוהים. "אחרי המוות של אבא שלי", היא אומרת, "אני לא מחפשת יותר גברים שהם דמות של אבא. קודם חיפשתי. ברגע שמת, זה נגמר. זה תהליך של התבגרות. אני לא צריכה את זה יותר. המוות של אבא שלי היה שחרור בשבילי. שחרור מתחושת האשמה שהיתה לי כל החיים, על דברים שעשה או לא עשה. שחרור מהקבעון שלי אליו. מהחיפוש אחריו בכל מיני גברים. בגלל השחרור הזה הייתי יכולה למצוא את הדרך שלי. ואת הדרך אל היהדות. גם בגלל שנפרדתי ממנו בשלום. הוא לא מת כשאני שונאת אותו. הוא מת, כשהוא יודע שעשיתי איתו שלום".

קודם, לפני מותו, היא חיפשה את אותו בגברים שהיו בחייה. כמו אקסל שפרינגר, איל העיתונות הגרמני. בסדרת כתבות שעשה עליה, מספר הסופר יורם קניוק על הפגישה שלה עם שפרינגר. "הוא הגיע אליה, גביע שמפניה ביד, חיוור, גבוה, חזק, מאיים. מבוהל משהו שאל אותה, מי אתז והיא ענתה לו, היהודיהו בעצם, מה שהיא צעקה לו בשקט, מתוך יופי שאולי היה כבר ארסי ומלא תום היה, אני היהודיה שלך שפרינגר".

היא לא היתה אז יהודיה. גם לא כשפגשה לראשונה את ברונו קרייסקי, כשהלכה לראיין אותו, בשנת 72, עם מגן דוד על צווארה. הרבה שנים של ידידות עמוקה חלפו מאז. לאחר שהתגיירה כתבה לו מכתב. על שישה עמודים פרסה את כל מה שחשבה על היהדות, על אוסטריה, על ישראל. ולמה היא חושבת שהיא צריכה ללכת אל עולמם של היהודים. מכתב ישר, חזק, מלא הגיון ומלא רגשות. קרייסקי התקשר אליה לילה אחד, אמר שהרגע גמר לקרוא את המכתב בפעם השלישית. אמר שהוא נרגש. שאף פעם לא ידע עד כמה היא חזקה. אמר שהוא גאה.

בדירתה שבמגדלי מגירו, בשכונת רחביה בירושלים, מקופל ספור חייה הבלתי אפשרי. עבר והווה מחובקים בזיווג מרתק, מסעיר, מעורר אימה. ריהוט כבד, עתיק, מרופד בקטיפה. על שולחן בצד, פמוטים מכסף לצידו של פסל בורהה־בהה. על הקירות תמונות של ציירים אוסטריים לצד אלו של ז'אן דוד ואורי ליפשיץ. בתוך מסגרות קטנות מכסף, תמונות של קצין האס.אס לשעבר ואשתו, לצד צילום של משה ורחל דיין. על השולחן קנקן עם מיץ. תפוזים טרי ליד מרצפנים וורודים, מסוכרים. ובקיר המערבי, בחלון הגדול, נפערת התמונה הכי אוטנטית בחייה העכשיוויים של ברברה טאופר: כנסת ישראל, האוניברסיטה העברית ומוזיאון ישראל.

"רציתי לגור פה, בירושלים", היא אומרת, "רחוק מהרעש, מהאופי ומהטמפרמנט התל־אביביים. אני צריכה עכשיו לחיות לצד אנשים שהולכים בשקט, שיושבים ומדברים הרבה על דברים שמעניינים אותי היום. על היחסים בין ההיסטוריה היהודית, הפילוסופיה, הדת. ואולי", היא אומרת, "אולי בגלל שהתחלתי פרק חדש בחיים, אני רוצה לחיות במקום חדש, לא לחזור לחיים שחייתי קודם".

ברברה של אז, הדיפלומטית, בתל אביב: "בתוך הסיפור של הרעש, הפוליטיקה, הקריירה, אין לך נשימה"

את האופי והטמפרמנט התל־אביביים היא מכירה היטב. ב־1963 הגיעה לישראל ככתבת העתון "האכספרס". זה כבר היה אחרי שהכירה את הישראלי הראשון בחייה, את סמי מולכו, וזמן רב אחרי שהתחילה את חשבון הנפש הנוקב והממושך שלה עם אביה, שהיה מנהל התיאטרון מטעם המפלגה, שפשעו היה עשיית סרט תעמולה נאצי, ושתפקידו, כפי שאמרה פעם, היה לא לראות.

ב־1968 חזרה לישראל בשליחותו של קרל כהנא, איש עסקים יהודי אוסטרי. היא באה לבדוק אפשרות של הקמת מכון מידע בישראל. היא הכירה כאן ריפלומט אוסטרי, נישאה לו בקפריסין, נישארה בישראל שלוש שנים, ולאחר שנה של שליחות באינדונזיה התגרשה. ב־1975, לאחר הבחירות באוסטריה, הגיעה לישראל עם דרכון דיפלומטי, כנספחת העתונות והתרבות בשגרירות אוסטריה. תל־אביב חיבקה אותה, והיא התמסרה לה ללא מעצורים, כמו ספר פתוח היתה. דיברו על על ספור אהבתה לאקסל שפרינגר, על יחסיה הקרובים לקאנצלר קרייסקי, על אהבותיה הישראליות, על שברונות לבה.

כל־כך היה חשוב לי מה חושבים עלי. שאני יפה. שאוהבים אותי. שמדברים עלי דברים טובים. פחדתי לעשות דברים שאנשים לא יקבלו. היום כבר לא איכפת לי מה אנשים חושבים עלי. אני לא פה כדי לרצות את העולם. היום אפשר גם להגיד לא. לפני כן, היו לי תחושות אשם אם אמרתי לא. ויש לי סבלנות. למדתי שלא צריך למהר. שאפשר שהדברים יקרו לאט. בסבלנות. אני לא צריכה לפגוש היום את כל האנשים החשובים, את כל הגברים היפים. זה לא מעניין אותי. לפני זה, זה היה דקורציה, אבל זה היה חשוב. היום הדקורציה לא חשובה לי. אני רוצה היום לדעת מה נמצא מאחורי הדקורציה. מאחורי הפנים. זה לא רק הדתיות. הרבה דברים השתנו אצלי. וזו רק שאלה של סדר עדיפויות. פעם חשבתי שאני מחמיצה דברים. היום אני יודעת שאני לא מחמיצה שום דבר. שאני פה. שסוף סוף אני פה".

אני שואלת אותה, אם לא בזה היה כל העניין. להיות פה. ובשביל מה, בעצם, היתה צריכה להתגייר כדי לחיות כאן. "זה לא זה", היא אומרת. "אני בטוחה שאם הייתי מרימה כמה טלפונים, ושואלת אם אני יכולה לבוא לגור כאן, לא היתה לי שום בעיה. בוודאי שלא. יש גם לא יהודים שחיים כאן. אבל עברו עלי הרבה שנים של שאלות. השאלות על בריאת העולם, על היחסים בין אדם ואלוהים, מה אנחנו עושים פה בעולם, ומיסטיקה, ומדיטציה וגלגול נשמות. אלו היו שאלות שהיו כל הזמן איתי, אבל לא ידעתי איך לעשות את זה חלק מחיי. זו היתה איזו קומה אחרת, גבוהה יותר, שרציתי להגיע אליה. וביהדות מצאתי את כל התשובות. היה לי מזל. משהו בפנים נפתח בי.

(המשך בעמוד 19)

(המשך מעמוד 17)

מה שהיה כבר קודם, אבל לא ידעתי מה לעשות זה, איך לעשות אותו. בשבילי, הגאווה להגיד שאני יהודיה זו לא הציונות. אין לזה קשר עם ציונות. זו הגאווה שאני חלק מהשרשרת הארוכה הזו. זו השמחה הגעתי לזה בחיים האלה, בגיל הזה". ואחר כך היא אומרת: "חשוב לי למות יהודיה. חשוב לי להיקבר יהודיה. משום שאני יודעת, שאם אוולד מחדש, לא אצטרך ללכת שוב בדרך כל־כך ארוכה, כדי למצוא את הזהות שלי".

היא יודעת, היא אומרת, שזה נשמע כמו איזה סרט קיטש, כמו איזו הפקה הוליוודית. ילדה קטנה, בת של קצין נאצי, מחפשת זהות. כתו של התליין מחפשת את דרכה אל קורבנותיו. ובסוף המעגל נסגר, והילדה הזו היא יהודיה, מגיעה לארץ ישראל, וזה סוף לנצח נצחים. אבל בתסריט הזה של ברברה, חסר לי משהו. איזה גבר שנושא על צווארו את הגלימה, שריד של הזוועה, שלוקח את הבת של מרצחו, מעלה אותה מווינה לירושלים, ומושיב אותה בקומה השביעית, מעל כנסת ישראל. אני שואלת אותה אם יש גבר כזה.

היא אומרת שלא, שברוך השם אין. "אהבה זה גבר, וסקס זה סקס, ואלוהים זה אלוהים. ואין גבר בעולם שיהיה מספיק חזק בשביל הסיפור הזה. זה קצת יותר מדי בשביל כל אחד. גברים לא אוהבים סיפור מלוכלך כזה. הם מפונקים, ואולי יש להם סיבות טובות להיות כאלה. אבל אני מכירה כמה גברים שאולי לא הבינו את מה שעשיתי, אבל מכבדים את זה".

לפני שאלך, אשאל אותה אם יש איזו שאלה שהיא, כעיתונאית, היתה שואלת, ושאני החמצתי. היא עונה, כמי שחיכתה דווקא לשאלה הזו שלא נשאלה. "הייתי שואלת איך זה יתכן שאין שום גבר בחיים שלי. איך אחרי כל מה ששמעת עלי, אני לבד. כי אני אוהבת גברים. אני אשה של גבר. כל חיי הייתי מושפעת מגברים. תלויה בהם. ולפעמים אני כועסת על עצמי, ושואלת מה קורה איתי. כולם חושבים שאני חוגגת. שאני כל ערב עם מישהו אחר. אבל אין לי שום דבר. זאת אומרת יש, אבל זה עוד לא הולך לשום כיוון ברור".

אני שואלת איך זה יתכן. "זה ככה כי אני צריכה להתיישב עם מה שאני עכשיו. קרו כל־כך הרבה דברים מרגשים בשנים האחרונות, שאני מרגישה עדיין בבחינה מסויימת. אני צריכה להתרגל לכך שזה אמיתי, שזה לא חלום, שאני לא צריכה לארוז מחר בבוקר ולחזור לווינה. וכשאתפוס את זה, אולי יהיו לי גם אנטנות מתאימות לחיים אמוציונאליים. צריך שיהיה מקום גם לסיפור אהבה. כי סיפור אהבה הוא גם עבודה, ועכשיו הראש שלי לגמרי עסוק".

היא קמה בשבע בבוקר, עם החדשות באנגלית. זו הדרך – אומרת האשה שהפוליטיקה תפסה עד לא מזמן מקום מרכזי בחייה – זה מספיק לה. במשך היום היא נמצאת במוזיאון ישראל. משרד קטן, בלי מזכירה משלה. מנהלת את יחסי הציבור של המוזיאון. "שמחה", היא אומרת, "עם כל המגבלות שישנן, לעזור לכם, להביא לכם קצת תרבות ואמנות, עם הנסיון שיש לי".

במשך כל השיחה היא לא תאמר אף־פעם "אנחנו", "לנו". תמיד "אתם", ו"לכם". "זו היתה צביעות אם הייתי אומרת 'אנחנו'. אני כאן כל־כך קצר פה. אני עוד לא מרגישה כמו משפחה. גם אתם צריכים זמן כדי לפגוש אותי, לקבל אותי. ואולי ה'אנחנו' שלכם, הוא משהו שאני צריכה לכבד את זה לתת לכם זמן". ואז היא נזכרת: "לפני כמה שנים", היא אומרת, "לא הייתי כזו. אמרתי 'אנחנו' בלי לחשוב אפילו מה זה".

[illegible] היא הרבה לבד. לפעמים באים חבר או חברה. היא אוהבת להיות לבד. טוב לה עם זה. "כך אני יכולה לחיות. אני מרגישה הקלה גדולה שאני לא זקוקה יותר לצלילי הכנורות, לכל ההתרגשויות, להצגות, להעמדות הפנים. אני בטוחה שאותו סיפור קורה לאנשים מתבגרים. ואולי זה הסיפור. סיפור של אשה מתבגרת. ולי זה פשוט קורה כך. בגיל 45 יצאתי סוף־סוף מגן הילדים. השתחררתי מההורים שלי, מהפוליטיקה, מכל הדברים שמחזיקים אותך כמו אסיר. עכשיו אפשר להגיד כן ולא. דברים פשוטים".

צלצול בדלת. "אני מחסידי חב"ד", אומר הקול מהדלת.

"יש לי את הרב שלי והקבוצה שלי, אז אין לי בזה עניין".

הקול מהדלת מסביר לברברה את מה שרק מי שגדל בישראל יודע: שכשמצלצלים אחר־הצהריים בדלת, זו או השכנה שרוצה כוס סוכר, או מישהו שמבקש תרומה. הוא אומר: "אנחנו מבקשים תרומה".

בדרך לארנק היא מבקשת לדעת עבור מה הכסף. "היה טוב", היא אומרת, "שהבן־אדם ידע מה אתם עושים עם הכסף שלו".

הקול המופתע מהדלת אומר משהו על בתי אבות, על צה"ל. ברברה מבקשת לדעת כמה בן־אדם טוב אמור לתת. הקול הנבוך מהדלת לא אומר שום דבר ברור. ברברה מושיטה 50 שקלים.

כשהחליטה שהיא רוצה להיות יהודיה, יצרה קשר עם הרב לאו. "ידעתי שאם אני רוצה ללכת הביתה, זה לא רק לישראל. זה ליהדות. פחדתי שהרבנים לא יסכימו לסיפור הזה. זה הרי סיפור משוגע. זה הרי משהו שקרה לי בפנים, ואין לי תשובה למה. אני רק יודעת שהעניין הזה עם היהדות התחיל לפני 25 שנים, ושיום אחד, לפני שנה וחצי, קמתי בבוקר וידעתי שזה מה שאני רוצה. ושאין, אין לי אלטרנטיבה אחרת".

הרבה שנים קודם לכן, הכירה את נפתלי לאו, אחיו של הרב לאו. הוא, כמו כל החברים שלה, היה מתלוצץ איתה. אומר לה שיום אחד עוד תהיה יהודיה. תלך למיקווה. היא זכרה שהיה אומר לה, שאם תרצה להתגייר, יש לו אח שהוא רב. והיא זכרה את סיפור חייהם של האחים לאו. "רציתי שאותו ילד קטן, אותו ילד שנידון למוות, בזמן שאני נולדתי לאותה חברת אנשים שרצו להרוג אותו, שהילד הזה מבוכנוואלד יתן לי יד. יעזור לי ללכת הביתה. הייתי צריכה קשר עם אותו הדור. זה היה משהו סימבולי. חיפשתי מישהו שיבין את הסיפור שלי. והוא" היא אומרת, "הבין".

"אני לא מחפשת יותר גברים בדמות אבא שלי. מותו היה שחרור בשבילי, מתחושת האשמה שהיתה לי כל החיים על דברים שעשה או לא עשה"

איזו תחושה של אושר זו היתה. "נכון", היא אומרת, "זה סיפור ביני ובין אלוהים. אבל הייתי צריכה שרבן. זה חייב היה להיות רישמי. גם אם רוצים להינשא, מישהו עושה את זה רשמי. כל החיים יש אנשים שתפקידם לערוך את הטכסים האלה. ואני פחדתי, היכרתי את כל האגרסיה שיש בארץ נגד הדתיים. לפעמים אני גם מבינה את זה. פחדתי שאקבל תשובה שלילית. שהאנשים האלה סגורים, לא מבינים. שלא יהיה מי שיקשר אותי עם אלוהים. לא רציתי לעשות את זה בחוץ־לארץ. היה ברור לי שזה צריך להעשות בארץ. בבית. כשכל החברים שלי איתי, עוזרים לי, תומכים בי. והתשובה של הרב לאו היתה כל־כך יפה". ואחרי שתיקה היא אומרת: "לפעמים את בנקודה כזו בחיים שלך, שאם תקבלי תשובה שלילית, את אבודה".

היא מדברת, בהתרגשות רבה, על האושר הגדול, על החוויה האישית הנפלאה, על כך שבחיים היא לא היתה כל־כך שמחה, לא, בחיים לא, שנכון שאין לה משפחה, ונכון שאין לה סיפור אהבה, אבל היא מבסוטה, מאושרת, שמחה. כאילו שאם תגיד את זה מספיק פעמים, זה באמת יקרה. והאור הכחול מאיר את פניה. היא נראית כמו ילדה. ילדה אבודה. אני אומרת לה את זה. "אז מה לעשות? אנחנו ילדים אפילו עד גיל 120. אני מעדיפה אנשים בני 60, 50, 40, שעדיין נרגשים, מבלי להיות ציניים. יש לי חברים שאומרים שאני מתנהגת ומדברת כאילו שאני בת 27. אני ככה, כי זו אני. כמו שאמא שלי אמרה לי, כשהייתי קטנה, שלא אדבר עם הידיים כמו יהודיה. אז עכשיו מותר לי לדבר עם הידיים", אומרת ופורצת בצחוק גדול. עם הכשלות לא היתה לה בעיה. היא צמחונית

לאחר שהתגיירה הוזמנה לארוחת ערב בשגרירות בפאריס. המארחת שאלה מה היא צריכה להכין לה. שום דבר מיוחד, אמרה. רק ירקות, אולי איזה פסטה. ועל צלחת זכוכית. שולחן האוכל היה גדול, ערוך יפה, ורק על הצלחת שלה היה משהו אחר. כולם ראו ולא אמרו דבר. אורח הכבוד ישב לידה. אחרי כמה דקות ביקש לדעת למה על הצלחת שלה יש משהו אחר.

"אמרתי לו שאני אוכלת כשר. אשתו ציחקקה בהיסטריה, ביקשה לדעת מה זה אומר. התחלתי להסביר, אבל מהר מאוד הבנתי שזה לא זה. שאי אפשר להסביר. רציתי לחזור לסיטואציה נורמלית. להפנות את תשומת הלב ממני. היה רגע שקט, ואז האיש שלידי אמר משהו ביידיש. "אצלנו אוכלים אחרת", אמר. וכולם פרצו בצחוק. ואני הייתי לבד. לא הבנתי מה זה מצחיק. ואז חשבתי: ברברה, זו היתה אנטישמיות. רק שבועיים את יהודיה, וכבר יש כלפיך אנטישמיות". וכשאני נראית לה קצת מסתייגת, היא אומרת: "זה משהו שקשה לכם להבין. לכם זה ברור מה זה להיות יהודי. אבל אסור לכם לשכוח מה זה יהדות. ההיסטוריה היהודית. המינהגים. הסיפור שלי הוא אולי קטן, אולי הוא היה מצחיק בשבילו, בשביל מי שישב שם. אבל אם זה היה קצת יותר בגדול, זו היתה אנטישמיות גדולה".

לא, היא אומרת. לא קשה להיות יהודי. בירושלים זה קל יותר מאשר בפאריס. בטח, היא מדליקה נרות בשבת. מברכת עליהם. היא לא נוסעת בשבת, אין לה מכונית. וחוץ מזה, היא ממילא לא היתה נוסעת, עם כל המיליונים, לים או לבריכה. נעים לה להיות בשקט בבית. להיות עם עצמה. כל האידאה נעימה לה. טובה לה. האידאה של השבת ביהדות.

"הרעיון שמכריחים קהילה שלמה לעצור ליום אחד. וכמו כל דבר אחר ביהדות, יש בזה משהו חברתי ופרקטי מאד". לבית הכנסת היא הולכת רק בחגים. היא מתפללת בבית. "בשבילי, תפילה היא לא רק כשהולכים לכותל המערבי. תפילה אפשר להגיד גם ברחוב. בגן סאקר. להגיד: אני כל־כך שמחה. תודה לך. זו גם תפילה. תפילה היא מדיטציה נפלאה. זהו מאמץ קשה שטוב לבריאות ולנפש. משהו קורה כשאת מדברת עם הבורא. וצריך להאמין שיש בורא. והבורא יכול להיות מחשבה, או כל דבר אחר. אין לי ידיעה איך הוא נראה. אולי כמו השמש, אולי כל דבר אחר. מה שאני יודעת, זה שיש משהו שיצר את כל מה שאני חיה בו. שעשה את זה אפשרי. הדברים הרעים והדברים הטובים. זה משהו אבסטרקטי. זה לא האבא הטוב עם הטוגה או הגלביה, שרוצה להזמין אותי אליו אחרי מותי. זה משהו אבסטרקטי, שמכריח אותי לחשוב בצורה אבסטרקטית".

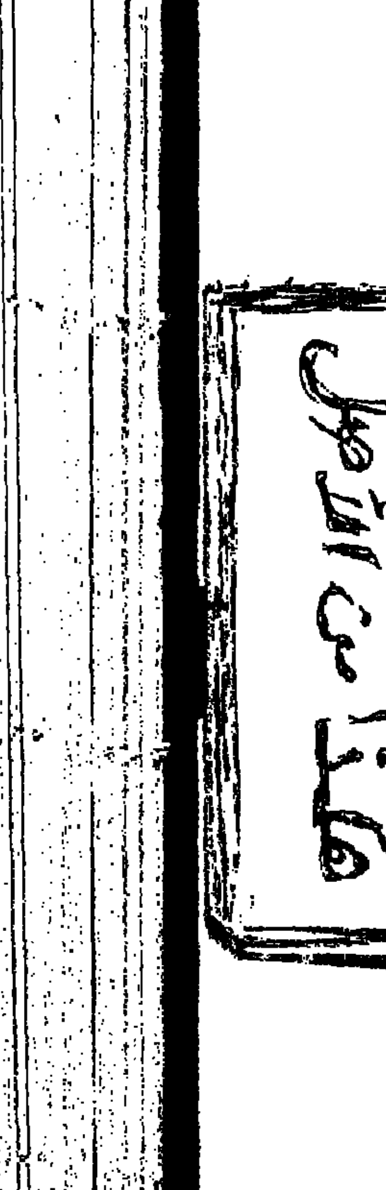
היא חושבת שהיא בדרך הנכונה. יש לה הרגשה שדרך היסורים כבר מאחוריה. ולא בגלל שהיא מזדקנת, ולא בגלל שהיא עייפה. היא לא ברחה מהמציאות אל הדת. היא אוהבת יותר מדי את החיים מכדי להיפרד ממה שקורה סביבה. "אבל אפשר בצורה יפה להכניס את כל המרכיבים תחת גג אחד. ולא צריך לפחד מזה. צריך רק להיות ישר עם עצמך. ואם יום אחד אחשוב שאני חייבת לחיות בקהילה אורתודוכסית, אני אלך. לא איכפת לי מה אנשים יחשבו על זה.

"את חושבת שאיכפת לי מה אנשים באוסטריה אומרים עכשיו עלי? וכאן, אנשים ממפלגות שמאלניות אמרו לחברים פלשתינים שלי שאני בישיבה. כמעט שמו לי פאות". כן, היא חושבת שהיא בן־אדם עם מזל. אבל אחרי שהיא חושבת קצת, היא אומרת שהמזל התחיל כשחזרה הביתה. והבית זה ירושלים, וכנסת ישראל, והזהות עם הקהילה הרוחנית. "כן, יש לי מזל. פשוט מזל. ואני יודעת את זה. אני יודעת מה זה אומר שיש מזל. אני הייתי אבודה. עשיתי המון דברים, אבל הכל כדי לאבד את עצמי. להרוס את עצמי. הכל היה אטרקטיבי ויפה, אבל לא ידעתי איפה המקום שלי. ואתה צריך לדעת איפה המקום שלך, אם אתה הולך לשם או לא – זו כבר הבחירה שלך".

אבל כל בוקר, כשהיא הולכת למוזיאון ישראל, והיא רואה את האור, את הבתים המסותתים באבן ירושלמית, את הירוק של העצים, היא צריכה לגעת בעצמה, כדי להאמין שזו באמת היא. שהיא פה. כדי להיות בטוחה שזה לא הכל רק חלום.

סימה קדמון

הדוד הטוב יצחק וראש הממשלה שמיר

(המשך מעמוד 13)
כיצד התגוששו הילדים: בער מי אתה, בער ביאליק או טשרניחובסקי? והוא, מאוזן אולי משחר ימיו, העריץ את שניהם. "אבי היה איש מאוד חזק", אומר ראש הממשלה בהערצה, "עליו אני יכול לומר שהיה חכם". שאלתי: "ועל מי אינך יכול לומר?" השיב: "על עצמי. חה חה חה". ובאשר לאמו, גם היא "היתה חזקה. אשה חזקת אופי". שאלתי: "אתה מעריך חוזק יותר מרגישות"? השיב: "כן". ובעקבות כך בא הסיפור העגום על סוף משפחתו.

לבדו עלה יצחק יזרניצקי ב־1935, כבעל סרטיפיקט של תלמיד אוניברסיטה אותו מימנו הוריו בהלוואות. נרשם לאוניברסיטה העברית וחבש את ספסליה קרוב לשנה, עד שהחל עובד במנהל חשבונות ונסחף לתנועות המחתרת. בתום המלחמה הגיעה אליו השמועה: "אבי הצליח לברוח לפני שהקהילה שלו, קהילת רוזינוי, עלתה לרכבת ההשמדה. הוא נמלט לכפר הולדתו, שם התגוררה משפחתו מדורות. היו לו שם חברים מנוער. אני אפילו הכרתי את הגויים האלה. הם הרגו אותו". מכאן ואילך מתרוקן קולו של ראש הממשלה מצבע: "הגויים האלה, יהודי חי היה בשבילם דבר מיותר. אחרי שהגרמנים הרגו את כל יהודי פולין, הם לא השלימו כבר עם יהודי חי. ואמי, אמי, כנראה הלכה בתקופה יותר מוקדמת, ואחות אחת, היא בעלה ומשפחתה נמלטו ליער. שם היה להם מפעל לטרפנטין. גיסי הקים יחד עם הגוי ששימש כשומר המפעל בונקר להתחבא בו לזמן ממושך. הגוי ארב להם והרג את כל המשפחה על מנת לרשת את כל הרכוש".

שאלתי את ראש הממשלה מתי נודע לו על קורות משפחתו והאם הוא זוכר את התחושות? ראש הממשלה הסביר לי כי "כששומעים שכל העם היהודי בפולין ובאיזור הושמד, אז זה לא משפיע כל־כך באופן אישי. זה חלק מ...". אבלו האישי של יצחק שמיר התקהה בתוך האבל הכללי. רגשותיו האינטימיים התאבנו נוכח גורל אומתו. הכל התגמד מול השואה. סיבלו, סיבלם של קורבנות קטנים מאלה של האומה היהודית, וגם היום, כשאני שואלת אותו האם השתנת ראייתו את טבח סברא ושתילא, וכיצד זכור לו מות הילדים שם לאור זרקורי צה"ל, מציב ראש הממשלה מולי את קיר הברזל: "או, זו היתה אפיזודה בכל מלחמת לבנון. שם נרצחו המון אנשים וממשיכים להרצח... הם רוצחים אחד את השני. בכלל, הם לא יכולים להסתדר אחרת. מה אני יכול לעשות? זה נופח מעבר לכל פרופורציה, כל מידה. בעצם, מה קרה שם? אנשי הפלגות רצחו אחרים שלחמו בהם. זה הכל". ראש הממשלה פונה אלי בהתכעסות ראשונה ואחרונה כלפי: "מה, את רוצה לעשות ועדת חקירה? כבר היתה. נו, מה היה שם? אנחנו רצחנו אותם? לא. נו, אז מה יש פה".

שאלתי את ראש הממשלה: "האם הגויים שרצחו את הוריך מזכירים לך את הערבים? האם אש"ף ממשיך את דרכם של הרוצים להשמידנו? האם זכרון השואה חי בך באופן סעיל, משפיע על הכרעותיך"? אמר ראש הממשלה כפליאה על קוצר הבנתי: "איזו שאלה! מה זאת אומרת? הרי זה חלק מהוויה ההיסטורית של כולנו... הסכנה קיימת. אם זה היה יכול לקרות פעם אחת, זה יכול לקרות עוד פעם, וצריך לעשות הכל כדי שזה לא יקרה עוד פעם. לא עוד".

שאלתיו ומשום כך אינך יכול לחתייחס באמון לעולם הגויי, הערבי? השיב: "נו, מה זה, הרי ידידים של אבא שלי רצחו אותו ללא כל סיבה. למרות שהיו ידידים... מי שרוצה להשמיד אותנו הוא ממשיך הדרך. אנשים אלה מעריצים עד היום את היטלר והנאצים. איך את יכולה להסביר את ההערצה שהיתה בעולם הערבי לנאצים? איך אפשר להסביר זאת?... עד היום היא קיימת. היתה איזו קנאה שהוא (היטלר) הצליח לבצע את זממו והם לא מצליחים". שאלתי: ועדיין ישנה? השיב: "בהחלט כן. גם אם הם לא מגלים אותה כלפי חוץ כי הם יודעים שזה לא מקובל ולא טוב להם לומר שצריך לדחוף את היהודים לים. שצריך להגיד את ההיפך. אבל זה רק כלפי חוץ. זה אינו עמוק. אינו אמיתי... אני יודע שיש אנשים שאני צריך לחיות איתם ולקיים יחסי ידידות, אך אני גם יודע שכתנאים שונים מאלה של היום ירצו להרוג אותי, לרצוח אותי. הנה, אבי נפל, זאת עובדה. זאת המציאות. העולם יכול בלי מדינת ישראל. גם זו עובדה".

יצחק שמיר, האיש הקפוא בתוך הזמן הקפוא. האם יצא אי־פעם מן הלח"י? כיון שבכל אשר הלך באותם ימים בהם התלוויתי אליו מרחוק ומקרוב, דיבר ראש הממשלה על נאמנות למטרה, שאלתיו מהי המטרה? השיב ראש הממשלה בקוממיות: "חרות ישראל! ישראל חופשית. עצמאית. לא לוותר, קודם כל לא על המולדת. לשאוף שעם ישראל כולו יבוא לכאן".

החרות עוד לא הושגה. הרגע המחתרתי קפא מלכת ונעשה מלוא כל הזמנים.

גם על שלום דיבר שמיר ללא הרף. שאלתי אותו כיצד נראה השלום. השיב ראש הממשלה על מה שהיה, לא על מה שיהיה: "תראי, אני חלמתי על השלום עוד בזמן המחתרת. בזמן המחתרת ראיתי את עצמי, עצמנו, לוחמים נגד האימפריאליזם הבריטי יחד עם כוחות ערבים, כשכל אחד מכיר בזכויות העם השני." בהתפעמות חזר ראש הממשלה אל העבר לראות ממנו את השלום.

"כולנו רוצים שלום. אוהבי שלום. זו אחיזת עיניים לומר בארץ ישראל היום: מחנה שלום ומחנה של אי־שלום, ומלחמה. זו שטות ואיוולת".

ואם השלום הוא צורה ולא תוכן, אולי משום כך משתרבבות לדברי ראש הממשלה הבטחות למלחמה נצחית. "המלחמה, מצב החירום, הוא מצב פרמננטי לזמן רב", אמר לי ראש הממשלה. וכאשר שאלתי אם ישנן תכונות שימי מלחמה ממושכת מעצבות בעם, תכונות שלא תצלחנה לימות שלום, השיב ראש הממשלה באופן מוזר כי בשבתם בין הגויים ידוע שהיהודים מתאמצים יותר, משמע מועיל הוא החיכוך עם הגוי. "למה יהודים בארצות רבות מצליחות יותר, חרוצים יותר, מאשר הגויים. מפני שהם צריכים לעבוד יותר כדי להבטיח את קיומם. יהודי צריך יותר כוח. אז הוא לא שותה לשכרה, חוסך יותר. אינו מכה את אשתו. חי חיים משפחתיים הגונים. זה הכל תוצאה של תנאים".

האם פוחד ראש הממשלה שבהעדר מאבק יצוצו מחדש תכונותיו השליליות של היהודי?

ועדיין מתגעגע ראש הממשלה אל "מנהיגות האמת" של המחתרת. המחתרת חיה בתוכו כמודל למנהיגות, שם "אי־אפשר להתייעץ. אין דמוקרטיה". חייתכן כי ראש הממשלה אינו דמוקרט? "תראי, במחתרת אין דפוסים קבועים כמו בארגון דמוקרטי שבנוי על היררכיה מסויימת וכל החלטה חייבת לעבור תהליך דיונים והתייעצויות, וזקוקה לאישורים, לרוב. במחתרת, כשזה מגיע לקודקוד הפרמידה – רק איש אחד מחליט: לכל היותר שניים־שלושה. אין עם מי להתייעץ".

יתכן שראש הממשלה אינו דמוקרט. אין הוא חש צורך להסביר את מניעיו, לעולם אינו עושה משהו לפני שהוא בטוח בצדקתו. הוודאות הסובייקטיבית תופסת את הצורך בהוכחות. ואם לעיתים הוא משיב באופן ילדותי: "עובדה ש", או "ככה", אין זו ילדותיות אלא תפיסה בלתי דמוקרטית. שהאמת היא בתוכו ולא ניתן להסבירה. ועל כן סובבת חשיחה על אחריותו לסבלו של האלוף יצחק מרדכי – לצידו נשא דברים בערב הגבורה בגוש עציון – בימים בהם חיפה על השב"כ, ימי אוטובוס 300, סביב ציר "העובדה ש..."

כיצד אתה מרגיש לגבי האלוף יצחק מרדכי כשאתה פוגש אותו, כפי שארע בכפר עציון?

"הוא בחור מצויין. אני מאוד אוהב אותו. מאוד מעריך אותו".

ובתקופה שנרדף?

"כך מספרים. (עיניו של רוה"מ מאירות בגילוי פתאומי). "ועל לא עוול בכפו. לא הייתי אשם בזה. אני לא הייתי אחראי. לא, לא שוחחנו על אותה תקופה. למה לפתוח פצעים ישנים? הוא עבר את זה ויצא משם בראש מורם".

יכול היה שלא לצאת.

"עובדה שיצא, שלם ומנצח. (חגיגי כעוטר לאלוף זר רפנה). עובדה שהאמת ניצחה".

אך מעורבות השב"כ הוסתרה תקופת מה...

"לא. לא הוסתרה. אמרנו שלא צריך לחשוף לעיני כל בעיתונות כי זה עלול להרוס את המכשיר, לשרת את אוייבינו".

אך אלוף מרדכי הוקע?

"מה זה הוקע? עובדה שהוא זוכה".

כאן מעיר יוסי אחימאיר: היחסים ביניכם ממש חמים. ושמיר מאשר: אני מאוד מחבב אותו. יוסי מציין: והוא אותך.

הייתכן כי מתוך אותה עמדה בלתי־דמוקרטית חש ראש הממשלה כי האמת האמיתית על רצונותיהם וצרכיהם של הערבים נמצאת בתוכו? "צריך להסביר", הוא אומר לי בנושא אוכלוסיית האינתיפאדה, "להסביר ולהסביר לאוכלוסייה כי זאת אינה הדרך המשרתת את האינטרסים האמיתיים של אוכלוסייה זו". הוא יהיה זה שיעניק לפלשתינים לראשונה את נציגותם הלגיטימית באמת, שכן האוטונומיה תצא לדרך בעריכת בחירות חופשיות של נציגות פלשתינית: "אחת ולתמיד תהיה להם נציגות לגיטימית". מה שאינו מתיישב עם הוודאות הסובייקטיבית של ראש הממשלה: נשלל בבושת פנים. כשאני שואלת אותו על הבעיה הדמוגרפית, על הנתון לפיו מתחת לגיל 7 יש רוב ערבי בארץ – משיב לי ראש הממשלה בזעף: "סיפורים".

הנשק הפילולוגי הוא שיפתור גם את בעיית האינתיפאדה, שכן ראש הממשלה מסביר שאין ההתעוררות הערבית לאומית – אלא לאומנית. וההבדל הוא בכך שתנועה לאומנית מבוססת בעיקה על שנאה ומניעים שליליים, ועל כן היא חלשה מבפנים וניתן בהחלט יהיה לעצור אותה. ההתעוררות הלאומית הישראלית, לה היה שותף, לעומת זאת, היא התעוררות חיובית שהמניע שלה איננו שנאה לעם אחר.

מיהו ראש הממשלה ולאן מועדות פניו?

"האם יש סיכוי שתפתיע אותנו, אדוני ראש הממשלה? אם תידרש תפנית מדינית, האם תאזור אומץ?" שאלתי.

"אני לא צריך לאזור אומץ. אני צריך להיות משוכנע, זה הכל".

ובתור מי היית רוצה להיזכר?

"מה זאת אומרת בתור מי? אני לא חושב על כך. להטביע את חותמי על ההיסטוריה? אני צריך למלא את חובתי. אני לא צריך לחשוב איך יכתבו ומה יאמרו. זה בכלל לא מעניין אותי. מעניין אותי מה קורה עכשיו... אני מאמין שכסופו של דבר הצדק ינצח גם כן בכתיבת ההיסטוריה. לפעמים יש הרבה זיופים, הרבה עיוותים בכתיבת ההיסטוריה – אבל האמת תופיע".

למעשה אתה רוצה להיזכר כאיש שדרש את טובת עמו ותו לא.

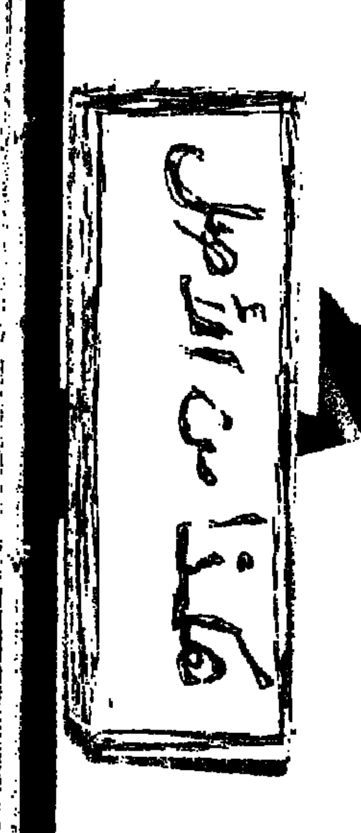
"כתור האיש שפעל".

האיש שהביא את השלום אולי?

"אם זה לטובת עמו. אני רוצה להיזכר כאיש שפעל למען שלום עמו. זה כך".

אז שקע ראש ממשלתנו בשרעפים נוגים ועייפים, מתייחד עם השלום שבליבו, השלום שעליו ניתן לוותר באופן אינסופי למען שלום־העם.

שרית פוקס

79. אל הסמטאות התכולות

מאת נילי פרידלנדר
בשיתוף רשות שמורות הטבע

דלתות כחולות בצפת (מתוך לוח "דלתות" של טורטובסקי)

לאן כבר אפשר ללכת ביום קיץ, יום חומז אם לא לים, לנחלי הצפון, או לסימטאות צפת.
שלמה בר־איל לוקח אותנו ל מתוק ומשעשע בסמטאות הלב־ תכולות של צפת העתיקה, מול הר רון, ואם הסיפורים לא היו כל כך צפ־ ים, היה נדמה לנו שאנחנו משוטטים סימה בכפר יווני בהרי כרתים.
יור של שעה, שעה וחצי בסמטאות פת. אפשר גם לעשות יום־יומיים בצ־ ת עם נופש באחד מבתי המלון בעיר ("רימונים" מומלץ) ועם גיחות לחוות הטיעור ביער ביריה, או שיט בסירות על הירדן.

● הטיול בסמטאות התכולות
מגיעים ברכב לרחוב ירושלים במרכז צפת, חונים והולכים ברגל. פונים לרחוב בריוחאי. לפני בניין מספר 49, פונים לסמטה צרה, "סימטת המשיח". אחר כך רואה שיש עוד סמטונת כזאת שמשקיפה על הר מירון. תמיד קשור בה הסיפור על זקנה צפתית אחת, שהיתה יושבת כאן על המדרגות עם ... בציפיה למשיח. אם יבוא, וד־ ... מדרך ארוכה ויהיה רעב, או שי־ היה לו מה לאכול.
הגרסה השניה על הסבתא שישבה כאן קשורה בימים שבהם היה כבוד לזקנים. כל אחד היה עובר ושואל, מה נשמע סבתא. "ברוך השם", ענתה הזקנה "עד שיבוא משיח". ומי שלא היה צפתי חשב שהיא מחכה למשיח.
... משוות, סוכת גפנים ויסמין. הולכים ... לבית הכנסת ע"ש חסידי צ'רנוביל. ... זה בצפת. ניבנה ב־1780, נהרס ברעש האדמה הגדול ב־1837, שופץ ב־1856, נהרס בפרעות תרפ"ט, 1929, ... מחדש ב־1974 בידי חסידי סקו־ ... ו, שרבם הוא הנכד של הרבי מצ'רנוביל. מגיעים לככר המגינים שבו ... מטה ההגנה במלחמת העצמאות. ... צפתי: ככר פחם, כי לכאן היו מבי־ אים פחמים. הככר המרכזית של צפת העתיקה. מגיעים לסמטה מסויידת תכ־ לת ויורדים מהככר במעלות גורי האר"י.

האר"י, ר' יצחק לוריא נולד ב־1534 בי־ רושלים לאב שעלה מאשכנז ולאם ממ־ שפחה ירושלמית ספרדית. למד במצ־ רים ובשנתיים האחרונות לחייו הנהיג את קהילת מקובלים בצפת.

בית כנסת האר"י האשכנזי ניבנה לאחר מותו על חלקת השדה שאליה יצא עם תלמידיו, גורי האר"י, לקבל פני שבת המלכה. בית הכנסת שנהרס ברעש וניב־ נה מחדש בשנת 1857 פעיל עד היום. אין בו מזוזה ולא היתה אף פעם. יש בו ארון קודש מקורי יפהפה שנבנה בידי נגר אומן מעץ זית. כולו קשתות וארב־ עה עמודים לכבוד ערי הקודש בא"י: חברון, ירושלים, צפת וטבריה. בנות ישראל, וגם הבנים, מתבקשים לבוא הנה בתלבושת צנועה. אחרת, יכסו את כתפי הבנות בסמרטוטים שריחם לא הכי טוב.

יוצאים מבית מדרש האר"י ופונים ימי־ נה ליד עץ ענק מלא תאנים ומיד שמא־ לה במדרגות לבית מדרש האר"י. עוב־ רים ליד עץ לימון ומגיעים לגלריה של חסידי צאנז. מרחוב הספרדים, אחרי הגג עם סוכות הגפן פונים שמאלה ועו־ לים כמה סמטאות, ויורדים לסמטה מסויידת תכלת שמובילה לבית הכנסת אבוהב.

בחצר, עץ רימון ושקד. בית כנסת גדול ומפואר ע"ש רבי יצחק אבוהב שחי בספרד במאה ה־15. ניבנה בידי עולי פורטוגל ב־1500. עם תשע כיפות לגג, עשרה חלונות קטנים ואחד עשר גדו־ לים.

בדרך עוברים ליד בית מסחר לכלי נגי־ נה, עוד, של אליס אמזלג, חנויות ובתי קפה, וההרגשה היא כמו בסמטה של אי יווני.
מי שמעוניין בסיור יותר ארוך ומלומד יוכל להצטרף לסיור צפת העתיקה שיו־ צא בכל יום חול בתשע וחצי בבוקר, מרחוב ירושלים 23, מול לשכת המודי־ עין. יש גם סיור לילה שיוצא ממלון "רימונים" אחרי ארוחת הערב. לקבוצות מומלץ לתאם בטלפון עם שלמה בר איל בלשכת המודיעין, 06־930633, או בבית 06־974597.
אחד המקומות היפים בדרך היא המרכז לאמנות האתיופית בבית אשטרום, שם אפשר לרכוש פסלי חימר יפים וציורים נאיביים של עולי אתיופיה.

מפות של צפת אפשר לקבל בלשכת המודיעין, רחוב ירושלים.

● אל בת־יער
אל חוות בת־יער ליד מצפה עמוקה, מגיעים אחרי שיוצאים מצפת בדרך הע־ צמאות ונוסעים ישר. לא פונים להר כנ־ ען, אלא ישר לתוך היער הנטוע, מהיע־ רות היפים שנטעו אנשי קק"ל בארץ עם ארזי־הימלאיה, שלידם נוסעים. לס־ גור את המזגן במכונית, לפתוח את הח־ לונות ולקחת הרבה אוויר לריאות. נוס־ עים בתוך יער ביריה אל החווה. יש שילוט.
בבת־יער יש מסעדה נחמדה. ילדים יכו־ לים לרכב על סוסי פוני והגדולים על סוסים אמיתיים. מכאן יוצאים גם כל מיני טיולי רכיבה וג'יפים באיזור. אורך הטיולים משעתיים וחצי עד ימים את־ דים בגליל ובגולן. מחירים: 120 שקלים לג'יפ (עד שבעה אנשים) לטיול של שעתיים ותצי. מטיילים כאן כל הש־ בוע, חוץ מיום ראשון בערב ולא ביום כיפור. לפרטים נוספים ותיאומים – טל־ פון 06־974682. בדואר: בת־יער, מצפה עמוקה ד"נ מרום גליל 13905.

בסירות גומי על נהר הירדן. בחוצלארץ קוראים לזה "ראפטינג"

סירות נהר

ערן גורנכוב וצח סדוק, שני בחורים צעירים בוגרי חשייטת, נדדו בעולם ובמקום להמשיך ולשוטט באוסטרליה ובניו זילנד חזרו הביתה, לנהר הירדן. הם הביאו הנה מה שראו בעולם הגדול: ארבע סירות גומי גדולות ובטיחותיות, מיוחדות לשיט בנהרות. עליהן, בחליפות הצלה וקסדות שטים חמישה עד שבעה איש עם מדריך ומציל צמוד. זה מה שנקרא בעולם הגדול "ראפטינג", ומגשנו שם אפילו נשים זקנות ומבוגרות שנהנו מהחוויה החדשה של שיט על מים סוערים בנהר ירדן. יש מסלולים שונים משעה עד חמש וחצי שעות, לנועזים שרוצים לשוט עד הכנרת. מגיל 15 ומעלה, רק למי שיודע לשחות.
אל "סירות־נהר" מגיעים מצומת מחניים, טיפה צפונית לראש פינה, השלט אומר לכיוון עזריזהו. 20 מטר אחרי קיבוץ גדות פונים שמאלה לכיוון קיבוץ גונן, לפני גשר המקק. כאן חונים, ליד עץ אקליפטוס גדול, והבחורים לוקחים את השייטים אל הנהר ולכאן מחזירים אותם. פרטים נוספים והזמנות בטלפון 06־934622, רצוי בשעות הערב.

תלם 555 - מכשרים מוכשרים.
תנורי בישול ואפיה
מכונות כביסה
מדיחי כלים
מייבשי כביסה
יצא לך משהו משהו...
זה מה שתשמעי אחרי שתגישי את העוגה המדהימה שאפית, או אחרי תמגע הרך של המגבת שיצאה כמו חדשה מחכביסה.
יש מי שאחראי לתוצאות האלו, תלם 555.
מכשירי חשמל באיכות מעולה לכל מטרה בבית: תנורי אפיה ובישול, מכונות כביסה, מדיחי כלים ומייבשי כלים. כל מכשיר עם חותמת 555 מבטיח תוצאות נהדרות לאורך זמן.
תלם 555 מכשירים מוכשרים לאנשים מוכשרים.
להשיג בחנויות החשמל המובחרות.
תלם 555
ייצור ויבוא מכשירי חשמל לבית
נמנה על קבוצת

לאכול בחוץ

סושי וטמפורה והג'ינגר שביניהם

ביפן אוהבים את זה ככה. גם ב"סינגינג־במבו" בתל־אביב. (צילום: שמואל רחמני).

שיהיה בשעה טובה ומוצלחת. יש סושי ויש ססשימי בעיר העברית הראשונה. משהו יפני אוריגינל. והחסידים של "סינגינג־במבו" טוענים: יותר יפני מיפני. אנחנו, למען הזהירות, על הגדרה: יפני לגמרי לא רע.

אחרי תקופה לא כל־כך מלבבת ל"סינגינג־במבו" (תל־אביב, רחוב ירקון 137) באה לה עדנה. רפי שאולי שכן הופיע במיטבו, הפשיל שרוולים, החליף טבחים, שינה ושיפר את התפריט ושני העלה על המפה (של השולחן) את התפריט היפני.

הטעם נתרכז בסושי ובססשימי, והשאיר את היקיטורי ואת הטמפורה לפעם הבאה. סושי הם פרי ים וחלקים מסוימים של דג שלא בושלו ולא טוגנו ולא נאפו. כלומר – בשרם נא לחלוטין (מלבד הסילונים). כל פריט של הסושי עשוי לדבוקת־אורז. את כל ה"חבילה" הזו אתה טובל ברוטב "תמרי", שבדי המגיש מוסיף לו כל סועד, לפי טעמו, את הוואסאבי, ה"חריין" היפני. אותם הפריטים, ללא אורז, הם הססשימי. זוהי כל התורה – השטחית, הלא מרוייקת עד הסוף – של הסושי והססשימי.

◆

ב"מוריס סינגינג במבו" אתה יכול לקבל במסגרת הסושי פיסות סילה של לוקוס, קלאמרי, טונה אדומה, הסילונים, שריר עטוף באצות־ים, ועוד. בין לבין אתה לועס מעט ג'ינג'ר כדי לסלק טעמים קודמים ולהכין את החיך לטעמים חדשים. אפשר גם ללגום מיסו־סופ – מרק הירקות היפני, עם תוספת של אצות. מי שרוצה לגוון יכול להזמין משהו מהסושי ו/או ססשימי כפתיחה לארוחה, ולעבור אחרי־כן למאכלים יפניים אחרים, או ישירות אל התפריט הסיני.

ניתן להזמין "קומבינציה" של סושי וססשימי על צלחת אחת ומחירה לזוג יהיה 48 שקל. יש לזכור כי ארוחות סושי אינן זולה, בעיקר בגלל חומרי היסוד היקרים יחסית.

חומוס עם נפש חצוייה

איפה אתה מקבל על שולחן אחד חומוס ופיתות עיראקיות יחד עם טבעות עגל בתחמיץ שום ופלפל? ואיפה אתה יכול לקבל באותו שולחן עצמו שוק אווז ברוטב תפוזים יחד עם שיפודים של קציצות בשר (הודו כבש)?

אההז יש מקום כזה. בתל־אביב, בקצה דרך פתח־תקוה, קצת לפני הגשר הגדול המחבר את תל־אביב עם רמת־גן וגבעתיים. מסעדה בצד כביש השירות, באיזור של מלאכה. מסעדה בעלת יומרות "אירופיות" אך תפריט גמיש המבקש להתאים עצמו לאוכלוסייה הסביבתית־פוטנציאלית של שעות הצהריים. ומי שאחראי על ה"מישמש" הזה הוא בחור גדול כמימדיו העונה לשם פייר. מכורתו היא שוויץ. למסעדתו הישראלית הוא קורא "על האש ועל הכייפאק". יש עוד אחת עם שם כזה, ביפו, אבל אין כל קשר בין השתיים.

פייר למד מלונאות במכורתו ארץ האלפים, עלה ארצה ב־1975, עסק במלונאות ומסעדנות. גילגול פה, גילגול שם – והנה לכם טבח שוויצרי עם נפש חצוייה – חומוס ומשופרים מצד אחד, ומצד שני בשר עגל ורוטב מתוחכם מאותו מטבח עצמו.

אנחנו פותחים בחומוס, ובעוד אנו בוצעים מהפיתה (שחוכנה במטבח המסעדה) ומורידים ניגוב ראשון, אנו שואלים את פייר מי אחראי אצלו על הכנת החומוס. אני, הוא משיב. ומאין למד את סודות הכנת החומוס? היה לי עובד דרוזי מאחד מכפרי הכרמל, הוא משיב, ישבתי שלושה ימים בביתו וראיתי איך מכינים שם חומוס וכל מיני סלטים מזרחיים. טעמנו מהחומוס. לתומנו סברנו שדרוזים מכינים חומוס טוב יותר. או שאנחנו טעינו. או שפייר טעה.

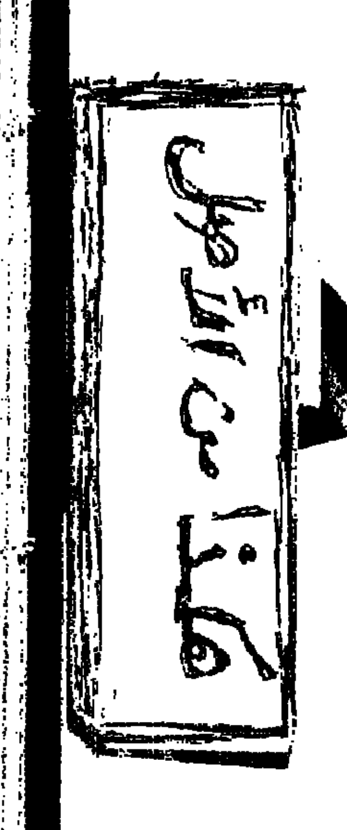
עכשיו משהו טוב: ה"חמוצים" המוגשים לשולחן. פייר עושה אותם בעצמו. תמצא שם על הצלחת, בין היתר, מלפפונים ופלחי גזר, הכל חמוץ ובדרגת חריפות גבוהה.

עוברים למנות ה"מתוחכמות": כתף של "לבן" ברוטב שמנת, אפוי בתנורו. בשר עגל ממולא עם רוטב דמי־גלאס. זה היה הספציאליטה של היום. מדי יום מתחלפות כאן המנות העיקריות "המיוחדות". תוכל, איפוא, לקבל שם ביום מסויים שוק אווז ברוטב תפוזים, או כף סטרוגנוף, וביום אחר הפתעה אחרת. בתפריט עצמו מופיעות רק המנות הקבועות. מאחר שהזמנו את המנות המיוחדות, נבצר מאתנו לטעום מן השיפודים למיניהם, חבל. אולי היינו מתלהבים יותר. לכל מנה עיקרית נילוות תוספות (תפודים או אורז). במרכז יכול כל מי שמזמין מנה עיקרית לגשת לדלפק הסלט וליטול משם כאוות נפשו. מלבד בשרים כמנה עיקרית, ניתן להזמין גם דגים.

המנות האחרונות אינן נרכשות אצל יצרנים, אלא נעשות במטבח. וכלל זה חל על בווארייה ומוס וקרם קרמל. ניתן לקבל כמנה אחרונה אפילו קרפ־סוזט. אין מכינים אותו ליד שולחנו של הסועד ואין מלהיבים אותו לעיני אורחי המסעדה. מכינים אותו באורח מהיר ופשוט יותר (אחד מסודותיו המקצועיים של פייר) ובסך הכל טעמו לגמרי לא רע.

מחירים לדוגמה: מנות ראשונות – 2,5 שקלים. פיתה וחמוצים – תשלום נפרד. תבשילי בשר "מיוחסים" – כ־15 שקלים. בשרים אחרים – בין 12 ל־15 שקלים. שני שיפודי בשר עם תוספות – 10 שקלים. מי שמתעקש לקבל אומצת פילה ישלם בעבורה 25 שקל. המסעדה פתוחה צהריים וערב בימי א'־ה', בשבתות – מצהריים ועד חצות.

כל החיים אני מרגיש במין חופשה

עמיחי שביט: "מהקומה ה־19, תל־אביב נראית יפהפיה".

פה, למעלה, 19 קומות מעל דיזנגוף סנטר, שקט, ממוזג ותל־אביב נראית יפהפיה. הדירה הזאת היא כמקום מלון לארבעה ימים בשבוע. ריהטנו אותה נקי, לבן, טיפה מנוכר, פונקציונלי, שלא תיהפך לעול. הבית האמיתי הוא בעין־הוד. בית על גבעה שנבנה כבית סוף־שבוע אבל נוכחנו שהוא ביתנו הממשי. בסוף השבוע כל המשפחה מגיעה: הילדים, הנכדות, החותנת. כשאני מסתכל לכיוון הים, אני רואה את מבצר עתלית, חורש טבעי. רק כשיורדים לחוף רואים את הטינופת של הפלסטיקים והזפת.

עין הוד זו מין שמורת טבע. גם מבחינת טבע ונוף וגם מבחינת הטיפוסים. פינה קסומה, חמה, מנותקת מההמולה. גן־עדן קטן עם 60 עצי פרי: [illegible], גויאבות, מנגו, אנונות, פאפאיות, פסיפלורה נפלאה, פיג'ויות משגעות. את יודעת מה זה לקטוף מישמש מהעץ, לאכול תאנים שאתה גידלת? תענוג. ויש כעשרים מיני תבלינים, לבישול ולמשקאות, ואפילו קני־סוכר. זה תענוג מיוחד לאכול עם נכדותי "קיינעס", לשחזר את טעם הילדות במציצת המתוק הסמיך הזה.

לפנות ערב אני יורד לים, וחוזר הביתה לתפוס את פאתי השקיעה על המרפסת. בערב משוחח עם הילדים, מקשיב למוסיקה, קורא, וכשיצר היצירה גובר – אני יוצא לסטודיו. לפעמים מבלה שעות ליד המחשב שלי, המחובר למרכזי מידע בינלאומיים, וזה תענוג. יש לי התקפות של עיסוקים במטבח, הכנת חמוצים, שימורים ובעיקר גלידות, אני אוהב לאכול ולעשות גלידות במבחר טעמים, הגלידה הכי טובה שלי היא גלידת ג'ינג'ר. משהו נפלא.

הכיף של תל־אביב הוא התחושה שהכל במגע יד, ותחושת הזמינות חשובה לפעמים יותר מהמימוש שלה. אתה יושב בדיזנגוף סנטר ויודע שיש לך 12 בתי קולנוע בטווח של 6 דקות הליכה ו־7 דקות מהקונצרט ומהתיאטרון והגלריות לא רחוקות ולמטה חנויות ספרים ותקליטים. בטלוויזיה אני קולט גם את ארה"ב וגרמניה ואפילו רוסיה בשידור חי. מחו"ל, האינטיפדה נראית עוד יותר נוראה, ואתה מרגיש שאתה חי 10 דקות מאסון טבע, מאירועים אפוקליפטיים, ואתה מתרגל, למרות המחילה וכאבי הבטן.

כולנו יושבים פה ומאוננים עם תרבות, אמנות, פוליטיקה ושום דבר לא מזיז. בתי־החולים שובתים, זקנים מכוּתים, מגן דוד משחק ולמעלה – ואקום נורא. הנהגה שלא יוצרת חזון אלא קטנוניות של חילוקי דעות על כסאות, ערפל חושים שגובל בטמטום, וזה מפחיד. אין תחושה שאמצעי התקשורת נותנים תמונה אמינה, נדמה שהכל מסונן, מצונזר. מין דרום אפריקה כזאת, ואתה חושב – מילא הדור שלי, אבל יש ילדים ונכדים הגדלים לעוד מלחמות, למערכת מוסר וערכים מעוותים. זה מדכא. אין לי בעיות כלכליות וזו הקלה עצומה. אני לא צריך לקנא באף אחד, מספיק לי לקנא עצמי, אבל כשרואים מה קורה מסביב, נכנסים לעקה שמוציאה את הרצון לעשות דברים.

הערך הכי חשוב בשבילי זה סיפוק רוחני, אתגר, [illegible] חוויות שיש להן עומק רגשי ואינטלקטואלי. [illegible] הוא התבלין העיקרי בגישתי לחיים. בספרים, [illegible] באנשים, בחוויות, בעבודה. אני מנסה לקבל [illegible] שמשך קיומם בין שנה לשלוש שנים. [illegible] ניהלתי את מוזיאון חיפה, שלוש שנים את [illegible] תמן ועכשיו, אחרי שנה וחצי שעסקתי באירגון [illegible] אמנותי של תערוכת ה־40, לקחתי פסק זמן [illegible] אמנותית, לעסקים המשפחתיים ולפיתוחים [illegible].

[illegible] שאני כפוף לשיגרת מוסד, יש לי סדר [illegible] בין לבין, כמו עכשיו, חלק גדול מהיום [illegible] קורא לפחות שני ספרים לשבוע [illegible] למלא את מה שהחסרתי בתקופת העבודה. [illegible] בשבוע שעבר קראתי את ספרו של מירון [illegible] "האלה והקלע", יוצא מהכלל, ספר חובה [illegible] קראתי גם את "רומן רוסי" שנותן אור [illegible] של תקופה. קריאה מהנה בעברית שנבה [illegible] שזו לא ספרות גדולה. השבוע אני [illegible] של ויטגנשטיין, "ממואר" מעניין [illegible] מהכלל, ובלש נחמד, "רצח בשבת בבוקר". [illegible] אוהב לקרוא שירה עברית, בעיקר אלתרמן, זך, והרביץ שהיה גם חבר. פחות אוהב את השירה הלאומנית. באנגלית אני קורא יותר פילוסופיה, ספרים העוסקים במיבנה התפיסה של המוח, מחקרים בביאולוגיה, פיזיולוגיה ומחשבים. גם אמנות שלי וגם פיתוחי המיכשורים, של משובים ביאולוגיים, נובעים מהתעניינותי בקשר בין התהליך הרציונלי והאמוציונאלי.

אנחנו לא מארחים הרבה. אני לא אוהב לשבת עם יותר משניים־שלושה, השיחות המפגשים החברתיים מעיקות לי. אני לא חברותי במיוחד. יש לי ידידים אבל אין לי הרבה חברים של ממש. אולי אין לי גם צורך. אני מאוד נהנה מחברת עצמי ומספק את עצמי בעבודה, קריאה ויצירה. אני מרבה לבקר בגלריות ומוזיאונים. בארץ ובחו"ל. בארץ אני אוהב למשל חלק מהדברים של תומרקין ושל קרוון, אהוד אלוני, פנחס כהן־גן, בני אפרת ומיכאל גיטלין. אני רוצה לקבל את האמת של האמן, לא את המניירות, לדעת שאני קורא את מחשבתו והרגשתו ביצירה. לפעמים אתה עומד מול יצירה וחודר לאמן, למה שרצה להביע, לצורת הסתכלותו על העולם והאמנות, לטכניקה. בהבזק של אלפית השנייה, היצירה נהפכת מדבר תלוי או עומד למשהו שפוגע בגימים הפנימיים שלך. זה לא קורה הרבה, אבל כשזה קורה – אין חוויה שתישווה לזה.

מוסיקה מרגיעה ולפעמים מרגשת אותי, החל מפיליפ גלאס דרך ויוואלדי ומוצרט לג'אז ומוסיקה עממית. אוהב את פוליקר, גלרון, רביץ והכי את אריק איינשטיין. הלכתי לשמוע את שלום חנוך ונהניתי. גם ממנו וגם מהתופעה של צעירים יפים, זרוקים, שיש להם הזדהות טוטאלית עם השירים. זה היה מרגש. אני אוהב את המוסיקה הישראלית שנוצרת. זה תחום עם המון מקוריות, ספונטניות וכוח באיכות המסרים המועברים, מסרים הנוגעים לחיים שלנו פה ולא חיקוי לברוס ספרינגסטין (אותו אני אוהב בקונטקסט שלו). ארם, חזה, ארזי – הם לא כל־כך מדברים אלי, כנראה שעברתי את הגיל. אני מת על הגבעתרון. הם מזכירים לי את התקופה היותר אידאליסטית, רומנטית, את התקוות שהיו ונגמרו. אבל כמו שאומר יעקב אגמון – אסור לאבד את הייאוש. את התקווה כבר איבדנו. יש לי מינוי לפילהרמונית ומדי פעם אני הולך גם לקונצרטים מיוחדים או לאופרה. עכשיו קניתי את "חליל הקסם" בהפקה של ברגמן, וכשנמאס לי מהטלוויזיה, אני תוקע לוידאו את "חליל הקסם" ונכנס לעולם קסום.

סרטים אני מעדיף לראות בקולנוע, הוידאו זה רק השלמה. בזמנו הייתי חולה מערבונים, היום פחות. סרטי אלימות אני לא סובל. מעניין אותי החידוש במסר הקולנועי, חשיפה של עולמות אחרים, בעיות שאינני מודע להן, דרכי מחשבה, גישה וצורות הסתכלות חדשות, העברת מסרים וחוויות בצורה ויזואלית, וגם בריחה וניתוק מאפרוריות השיגרה. אני לא מרגיש חובה תרבותית ללכת לתיאטרון, אם תיאטרון, אז משהו כמו "היהודי האחרון". שונא הצגות מסוג "עלובי החיים" ו"סלאח שבתי". גם בחו"ל לא הולך למוזיקל. מעדיף תיאטרון אינטימי, אינטלקטואלי, כסאחי.

כל החיים אני מרגיש במין חופשה. אבל כנראה שגיל 54 עושה לך משהו. עוברה שיצאתי לשבוע חופשה של ממש בפלמייה שבתורכיה. חופשה זה להיות זרוק טוטאל, להסיר את השעון מהיד, לעשות מה שבא לך ברגע שבא לך. לקרוא, לאכול טוב. ישראלים לא היו שם. היתה מוסיקה טובה, בידור קליל, אתרים ארכיאולוגיים מעניינים, ותיכנתי עם הכלי שרצו על חופים מרהיבים, ומעמקי ים כלו ויהום סביבתי. אני מרבה לצלול בארץ ובחו"ל, אוהב את חוויית הריחוף שבצלילה. לא האמנתי שבים התיכון יש נקיון, צלילות משגעת ודגים נפלאים כמו שראיתי בדרום תורקיה.

"אני לא חברותי במיוחד. יש לי ידידים אבל לא הרבה חברים של ממש. אולי אין לי גם צורך. אני מאוד נהנה מחברת עצמי ומספק את עצמי בעבודה, קריאה ויצירה"

"אין לי בעיות כלכליות וזו הקלה עצומה. אני לא צריך לקנא באף אחד, מספיק לי לקנא בעצמי. אבל כשרואים מה קורה מסביב, נכנסים למועקה שמוציאה את הרצון לעשות דברים"

"אני אוהב לאכול ולעשות גלידות במבחר טעמים. הגלידה הכי טובה שלי היא גלידת ג'ינג'ר. נפלאה"

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: ראובן קסטרו

שטח פרטי

עמיחי שביט

אמן ואיש עסקים

ילד ת"א (1934), בוגר גימנסיה הרצליה. למד פילוסופיה, אמנות ומינהל עסקים. לימד באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת ת"א פילוסופיה ואסתטיקה, הציג בארץ ובחו"ל בגלריות ובתערוכות בינלאומיות, ניהל מוזיאונים (חיפה, תמן) והיה המנהל האמנותי בתערוכת הארבעים, מנהל "ארטק" טכנולוגיות ועוסק בפיתוח מיחשוב ביולוגי. נשוי, אב לשלושה, סב לשתיים, גר בעין־הוד ובת"א.

מה מערער את בטחונך? תוקפנות, קנאות, אלימות, וולגריות.
מתי אתה נבהל מעצמך? כשאני חושב שרק הפיכה תשנה את המצב במדינה.
מתי אתה מתבייש? כשאנשים מתחזים. ולעיתים כשאני צופה בטלוויזיה.
באיזה מצב אתה שונא להימצא? מצב שקשה לצאת ממנו.
מה מוציא אותך מהכלים? קנאות קיצונית.
מה מעצבן אותך? ביורוקרטיה, טיפשות, כיעור, רעש.
מה גורם לך נדודי שינה? המצב הנוכחי וחוסר היכולת המשווע להתמודד ולשנות.
מה מקומם אותך? קנאות קיצונית, יחס מזלזל בערכי אנוש, חוסר צדק.
במי מה קשה לך לעמוד? סבל.
על מי צר לך? על אלה שלא רואים את המציאות, ועל אלה שרואים את המציאות ולא יכולים לשנותה.
את מי אתה מכבד? אנשים סובלניים שמכבדים אחרים.
למי אתה בז? לאלה שבטוחים לגמרי בכל דבר, ולאלה שמועלים באמון שנותנים בהם.
מה לא מוסרי בעיניך? הרבה דברים שאנו עושים "כדי לשרוד".
מה מביך אותך? מבוכה של אנשים.
על מה קשה לך לסלוח? על רשעות לשמה, חוסר יושר וטימטום.
מה החולשות שלך? אמונה באנשים, נאיביות.
אילו תכונות אתה מעריך אצל אחרים? כושר מחשבה ויצירה מקוריים, יחס אנושי וכבוד לאדם.
מה מפחיד אותך אצל אנשים? דבקות וקנאות קיצונית.
מתי אתה צוחק הרבה? מסלפסטיק.
מה אתה מתעב? לכלוך, השחתה, ונדליזם וחוסר יושר.
מה ישראלי בעיניך? ריח האדמה לאחר היורה.
מה אתה שונא בארץ? העובדה שהטבע נשחק, הפער הגדל בין המנהיגות והעם.
מה מחזיק אותך פה? אהבה.
מה גורם לך סיפוק? ליצור, לקרוא, להאזין למוסיקה, לטייל ול...
מה אתה שונא לעשות? למלא טפסים, לבקש סליחה, לעמוד בתור.
מה אתה אוהב לקנות? ספרים, תקליטים, כלי כתיבה, מחשבים.
מה המאכל האהוב עליך? גלידה.
מהו בשבילך בילוי טוב? לעבוד עם המחשב, להסתכל על הנוף, לפגוש אדם מרתק.
מהו זכרון הילדות החזק ביותר שלך? ספריית איזרסקי בין אופיר לעדן, עוצר וזריקות.
לאיזה טלפון אתה מצפה? לטלפון אלקטרוני רב־לחצנים שניתן לחזות דרכו בדובר.
באיזה אירוע הסטורי היית רוצה להיות נוכח? בחתימת חוזה השלום.
מה הכי חשוב לך? לנקות לא לשקר לעצמי, להשתדל להימנע מאילוצים חברתיים ואחרים, להביע את האמת שלי, זו גם חובתי וגם זכותי.

מהיום אנחנו מתחייבים שתישנו בשקט אפילו שהמתחרים יעשו הרבה רעש!

חדש ההצלחה הבינלאומית הגיעה לארץ!

מזרון גוף® סימונס

בלעדי לסימונס
20 שנות אחריות.

אתם רוצים מזרון רק לגב או מזרון לכל הגוף?

כולם מדברים אתכם על הגב, אבל אם אתם זוכרים שחוץ מגב יש לכם עוד כמה איברים בגוף, חשוב שתדעו כי *"מזרון־גוף" סימונס* הוא המזרון היחידי, שתוכנן להעניק תמיכה נכונה ובריאה לכל מילימטר בגוף.

"מזרון גוף" סימונס – לכל גוף ולכל הגוף!

אתם רוצים מזרון רגיל או את המזרון הטוב בעולם בשיטת *O.P.C.?

במזרונים הרגילים, הקפיצים מחוברים ביניהם בחלקם העליון ובחלקם התחתון. לכן, כשאתם שוכבים על מזרון מהסוג הרגיל, הקפיצים מושכים האחד

* ORIGINAL POCKETED COIL

את השני ומתחת לגוף נוצר ה"בור" הידוע. לעומת זאת, בשיטת O.P.C. של *"מזרון־גוף" סימונס* הקפיצים מורכבים כל אחד בנפרד בתוך "כיסים" ושורות ה"כיסים" מחוברות זו לזו רק במרכזן. משום כך, ב*"מזרון־גוף" סימונס* תנועת קפיץ אחד אינה משפיעה על הקפיצים האחרים, כל קפיץ מתפקד באופן עצמאי ומעניק תמיכה נפרדת לכל איבר בגוף – בהתאם לצורתו ומשקלו. כן, *"מזרון גוף" סימונס* הינו היחיד שמכיר כל נקודה בגוף ויודע להבחין, "בעיניים עצומות" בין ראש לרגל, גב לברך, כתף לקרסול...

או מי מספר אחד באמריקה ובעולם כולו?

ירחון הצרכנות הבלתי תלוי החשוב והמחמיר בארה"ב, ערך השוואה עצמאית בין 32 מזרונים של יצרנים, שהציגו עצמם כטובים בעולם. הירחון בדק אמינות, נוחות, אורך חיים ושווי – לעומת עלות, וקבע חד־משמעית:

סימונס הטוב מכולם!

דגם WORLD CLASS

אתם מעדיפים להתעורר מספר פעמים בלילה... או פעם אחת בבוקר?

אם כל תזוזה של בן־הזוג מעירה אתכם משנתכם – אתם חייבים לעבור ל*"מזרון גוף" סימונס*.

רק הקפיצים העצמאיים של סימונס, המגיבים לגוף המתנועע בלבד, מאפשרים לכם "פרטיות" מלאה בזמן השינה, כשתזוזות בן־הזוג האחד אינה מורגשת כלל אצל בן־הזוג השני. "שניכם ביחד וכל אחד לחוד" – ליקיצה רעננה בבוקר – רק עם *"מזרון־גוף" סימונס*.

אתם רוצים גם שיכבת פינוק מיוחדת?

בדגם "WORLD CLASS", שהוא הדגם היוקרתי של סימונס, תוכלו ליהנות, בנוסף לשיטת O.P.C. גם

שכבה עליונה מיוחדת, שהיא פיתוח בלעדי של סימונס. שכבת ציפוי זו רכה ומפנקת והשינה עליה כמו על שכבת פוך.

רוצים רק 15 שנות אחריות או 118 שנות ניסיון ו־20 שנות אחריות?

על ההבדל בין מזרון למזרון אתם יכולים להסיק גם ממספר שנות האחריות שהיצרן מעניק לכם... אתם מכירים עוד מזרון שאחרי 20 שנה עוד תרצו (ותוכלו) לעבור עליו את הלילה?

בואו ל"מבחן סימונס"!

היכנסו אל אחת מחנויות המזרונים המובחרות ובחנו את *"מזרון גוף" סימונס*. עשו את "מבחן סימונס", במקום, ותיווכחו כמה *"מזרון גוף" סימונס* הוא הצלחה הבינלאומית היחידי בעולם לכל גוף – ולכל הגוף!

להשיג בחנויות הרהיטים והמזרונים המובחרות ברחבי הארץ.

ביוטירסט Beautyrest
סימונס SIMMONS

סימונס ישראל מערכות שינה בע"מ
רח' השיקמה, אזור התעשיה כפר־סבא, טל. 052-36323

מזרון גוף® סימונס

היחידי בעולם לכל גוף - ולכל הגוף.

* סימונס ביוטירסט SIMMONS BEAUTYREST הינם סמל מסחרי וסימן רשום.

יהונתן גפן

העץ האחרון

היה היה אי פעם עץ. עץ רגיל. עץ לא משהו מיוחד. עץ לא שלנו ולא שלהם. ומועדת החקירה לא בדיוק ברור מי אשם. אבל העץ נגמר, ואנחנו נשארנו במידבר, בלי כתם ירוק אחד לרפואה. ואני לא אומר שזה סוף העולם. אנשים יכולים לחיות גם בלי עצים. למשל בנֶגֶב. למשל במאדים. אבל בכל זאת היה נחמד כשהיה עץ כזה, ועכשיו אין כבר שום עץ. חבל.

●

הוא עמד לבד, על ראש ההר, ההר שפעם היה מיוער, רוחש מטיילים וצפורים. העץ האחרון בארץ ישראל. השאלה שנשאלה בדרגים הגבוהים היתה, כמובן: של מי העץ לעזאזל, שלנו או שלהם?

הכנסת הנכבדה הפסיקה את פגרתה כדי לדון בגורל העץ הבודד. חבר הכנסת מהתחיה גרס שיש להתיישב מתחת לעץ, ויפה שעה אחת קודם. לוינגר נאם ברחבת הכותל: "זהו עץ קדוש, אברהם אבינו שתל אותו, ואחר כך הרביץ בנאבוט שלו לישמעאל והגר בדיוק כאן, מתחת לעץ הזה, אז שקט שיהיה פה".

יוסי שריד אמר שואת "בושה וחרפה" ונינזף על ביזיון הכנסת ווילגת היושב־ראש. תנועת "שלום עכשיו" יצאה להפגנה המונית מתונה בסיסמה: "עץ תחת קץ".

עץ אחד לבד, אחרי שכל החורשות והיערות, שלנו ושלהם, כבר נשרפו במסגרת האינתיפאדה, הנאבוטיארה וחגיגות הארבעימדה. בכיכרות הערים הערביות התגודדו צעירים רעולי פנים, ושאגו: "בדם ואש ניפדה אותך, יא־עץ". חוסיין החליט לוותר על העץ. יש לו מספיק עצים שרופים. הוא לא צריך עוד אחד.

עץ לבד, בראש איזה הר, הר די נמוך שנקרא הר הכרמל, עץ אורן הכי רגיל שיש, עם מחטים ואיצטרובלים פקוחים. פעם טיפס עליו ילד, הביט לשמים, וראה כוכב נופל על חיפה. זוג אוהבים מקרית־מוצקין חרט על גזע העץ הזה, לפני שנים, לב עם חץ נוטף שרף, ושני שמות של נערה ונער שהיום הם גרושים ועוסקים ב"רילאסטייט" במיאמי, פלורידה. "העץ שייך לעם ישראל, והוא שיחליט בקשר לגורלו", אמר שמיר בנשף מכבי האש.

"לא יעלה על הדעת", אמר שמעון פרס בעצרת יערנים מחווית.

"לשרוף אותו הלילה", נאמר בפירוש בכרוז מס. 578 של אש"ף המתקרא אירגון.

הטלוויזיה האמריקנית שידרה ללא לאות, באמצעות לווין, וטד קופל הסתרק מול העץ ואמר למצלמה: "ובכן, זהו העץ האחרון, והמאבק ברגע זה נראה צמוד. כאן טד קופל. הקרן הקיימת. ישראל".

●

השמש קפחה כמו שלא קפחה מעולם, ולא היה צל. היערות, שהם מיזוג־האוויר של הארץ, נעלמו כלא היו. חורשות שלמות של אקליפטוסים, אורנים וברושים, מטעי זיתים ודקלים – הכל נשרף במסגרת המאבק על ארץ ישראל. לעתונים היתה בעיה משום שבלי עצים אין ניירות, ובלי ניירות אתה לא יכול לדעת מה העורך חושב על העץ האחרון. אבל הבעיה החמורה ביותר התעוררה בכתי המלאכה לנאבוטים.

"אנחנו חייבים עוד אלפיים נאבוטים באופן דחוף", אמר תת־אלה יעקובי. "וממה אתם רוצים שנעשה נאבוטים, מחול?" אמר סגנו הנאמן.

"יש בכל זאת עוד עץ אחד..." – פלט תת־אלה יעקובי.

בטלוויזיה וברדיו שמעת ללא הרף דיונים במעגל סגור. גלי צה"ל פתח במיבצע "עצותרום" ובו זמרת ובדרן ביקשו מהציבור לתרום חורשות ויערות, או, כפי שהגדיר זאת הבדרן המשעשע:

"אם יש לכם ביצים – תביאו כסף לעצים".

בטלוויזיה, במהדורה האחרונה של החדשות, מנשה רז הפגיש את הפרופסורים אלדד ולייבוביץ שירבו קצת על המירקע לפני שהציבור הולך לישון במידבר שלו:

"בואו לא נשכח את עמוד האש", אמר פרופ' אלדד.

"עוד בשישים ושבע אני אמרתי שמרוב שריפות לא תיראו את היער", אמר פרופ' לייבוביץ.

משורר ניסה לקרוא שיר קינה על מות האילנות.

אבל מנשה רז אמר שזמננו תם.

למרבית האירוניה נסתיימו השידורים ב"התקוה".

●

נגמרו היערות והחורשות. בעקבות המאבק. כל מה שהיה ירוק, נשרף. אפילו הקו הירוק היה שחור עכשיו.

"זה עץ שלנו", אמר אחד מוותיקי העמק. "אנחנו שותלנו את האקליפטוס הזה נגד הביצות".

"זה לא אקליפטוס", ענה לו אחד מוותיקי קלקיליה, "זהו זית. זית שמתחתיו ישבו אבות אבותי, התפללו לאללה וחיכו לזכויות לגיטימיות ולצל".

אבל זה לא היה אקליפטוס ולא זית. זה היה אורן. סתם אורן טיפש, הכי רגיל ורוקר שיכול להיות. והאורן חיכה בין האיצטרובלים שלו להחלטה מדינית נבונה בקשר אליו.

אוגוסט, חודש חם ודביק, ואין איפה להסתתר. אנשים חיפשו צל בכל מקום, אבל הצל היחידי היה צל של דגלים שהתנופפו בכל מקום, בגלל המצב. הם עמדו מתחת לדגלים, ומיכו לראות מה יעלה בגורל העץ, ובכלל, מה יהיה הסוף פה לעזאזל?

ההר שמתחת לעץ האחרון בארץ היה קרח לגמרי. מין קוג'אק כזה עם אורן אחד על הראש. עובדה זאת הקשתה על הערבים שניסו לטפס ולשרוף אותו, כבקשת הכרוז. וגם כוחותינו לא יכלו להגיע בקלות אל פיסגת ההר בגלל האבנים שניזרקו עליהם מלמעלה.

"הם נרגעו", אמר שר הבטחון.

"תנו לי לטפל בעץ הזה", מיצמץ כהנא.

"לגמור על העץ!" – יצא כרוז נוסף לשטחים, כרוז 579 המפורסם. "אותי תעזבו בשקט", אמר חוסיין, "היה לי כבר מספיק מהעצים שלכם".

●

בבוקר אוגוסט נעים החליטו מדריכי גוש אמונים לצאת לטיול בהרי הכרמל, כולל העץ הקרוש, שם יעשו את חניית הלילה, כראוי לניני המכבים. הם אפילו לא חשבו לבקש אישור לטיול, כי ארץ ישראל שייכת לעם ישראל ואף אחד לא צריך אישורים כדי לטייל בתוך הבית שלו.

עכשיו, לך תדע איך זה התחיל, אבל כשהטיול הגיע אל העץ, לא עברו שלוש דקות והעץ האחרון נשרף, וערת החקירה שפעלה במהירות ובמיומנות חשפה לציבור את המסקנות הבאות: הטיול הגיע לעץ. שני נערים פלשתינים חיכו להם וזרקו עליהם שלוש אבנים. כוחות צה"ל התחילו לטפס ולפזר גז, והמאבטח של הטיול, ששמו המוזר הוא שומם אלקובי, החליט שחיי הנוער בסכנה, ושלף את הלהביור שלו. והעץ נשרף במדורה ענקית וקרס מיד. חיילי גולני ניסו לפנות את המטיילים, אבל הם התעקשו להישאר עם השורשים, ופונו בכוח סביר.

●

היה היה אי פעם עץ. עץ רגיל. עץ לא משהו מיוחד. אבל הוא היה העץ האחרון, והיה נחמד לדעת שיש בארץ הזאת גם עץ אחד. שבאיזה מקום, בפיסגת הכרמל, יש מקום אחד עם צל, לשים את הראש, לנוח, להרגיש קריר וטוב, אולי אפילו לחשוב.

המתת חסד, חסד עם מי?

טלילה שפר מבקשת: הניחו ליעל, בתי החולה, למות. פרופ' שושנה בירן, ראש המחלקה האונקולוגית ב"הדסה", ירושלים, אומרת שהמושג "המתת חסד" טומן בתוכו סתירה איומה. זה דבר והיפוכו. אבל קיימים מקרים מסויימים מאוד בהם יש מקום להניח לועדה של אנשי דת, משפטנים, הומניסטים ורופאים לקבוע האם לעזור לחולה למות. פרופסור ישעיהו ליבוביץ, פילוסוף, לא יגנה רופא שיעשה זאת, "ובלבד שידע כי עשה מעשה שאסור לעשות". אבל הוא גם שואל: "המתת חסד? חסד עם מי? זהו חסד עם עצמנו. אנחנו רוצים להיפטר מן האדם. וזו הסכנה הגדולה ביותר".

מאת מיכאל ששר

פ

רופ' שושנה בירן, האם את בעד "המתת חסד"?

"אני רופאה. הרופאים הם האחרונים שצריכים להביע דעה בעניין, כי תפקידם לרפא. המוות לא צריך להיות עיסוקם. אבל חיי היום־יום הם אחרים ונגזר עלינו להתמודד עם הבעיה, ואפילו להעלותה לפני הציבור הרחב".

כלומר?

"המושג 'המתת חסד' טומן בחובו סתירה איומה. זהו דבר והיפוכו. מוות וחסד אינם הולכים יחד. אבל יש כנראה סיטואציה שבה יש מקום להמתת חסד. לגבי, כרופאה המטפלת בעיקר בחולי סרטן – מתמקדת הבעיה בחולים טרמינאליים (סופניים). קח למשל חולה סופני, מחוסר הכרה וללא כאבים. המשפחה פונה אלינו הרופאים ואומרת: עשו משהו. במקרה כזה תשובתי היא: אני מטפלת בחולה. בקשתכם אינה מקובלת עלי. נכון שבאמצעים העומדים לרשותנו אנחנו גורמים לעתים למצב כזה, אבל אם החולה אינו סובל, לא עלינו לטפל בבעיות המשפחה. זה נכון אפילו אם הקרובים רואים את ההפרשות של החולה ואין זה מחזה קל. אבל זוהי בעייתה של המשפחה ושל מערכת הבריאות – ולא של החולה. זו בעיה של כולנו, המצווים לתת לחולים סופניים תנאים שיאפשרו להם לסיים את חייהם בכבוד, ולא במצב מוזנח כפי שרואים לא־פעם בבתי החולים. אבל לא במקרים כאלה אנחנו דנים.

פרופ' שושנה בירן

"ישנה סיטואציה אחרת של חולים סופניים שהם נינוחים ואינם סובלים, אבל ההתמודדות עם הידיעה שאתה עומד למות בקרוב – גורמת להם לסבל עצום. אספר לך מתוך נסיוני. באים אלי חולים שאומרים: אם אגיע למצב סופני, האם תעזרי לי למות? – וזו בקשה שכיחה. ליוויתי מאות חולים כאלה, אבל אף אחד לא בא לבקש את פרעון ההמחאה כשאכן הגיע למצב כזה. לאמור: בקשה זו אינה קיימת אצל חולים שאינם סובלים, וכיום ביכולתנו לעזור להם שימותו בלא סבל. אבל שוב, לא בכל מערכת הבריאות בארץ יש האמצעים לכך.

"יתר על כן: חולי סרטן במצב סופני אינם מתאבדים! כוח החיים הוא כה עצום שאינם מבקשים מאתנו חסד זה. אנשים החולים במחלה קשה מגייסים לעתים כוחות שאין לאדם בריא, ולכן הפסיכולוגיה שלהם שונה – ואפילו מדובר באנשים שהיו חלשים בהיותם בריאים".

עדיין לא ענית על השאלה.

"ישנה עוד קבוצת חולים, זו שהרפואה אינה מצליחה להשתלט על הכאב ועל הסבל שלה. אלה הם החולים המהווים בשבילנו את הבעיה הקשה ביותר. קשה לשער את סבלם עד שאין רואים אותם. בשבילם הזמן נדמה בנצח. אני עדה לאותם אנשים – אפילו הם מאמינים – המכפישים את שם אלוהים ומתריסים כלפיו מדוע הביא אותם למצב זה, והם מתחננים שנביא סוף לחייהם. למקרים כאלה – אף שהם נדירים – אני מתייחסת".

האם משתמע מדבריך שבמקרים נדירים אלה על הרופא "לעשות חסד" עם החולה?

"לי ברור שלא הרופא צריך לטפל בהם. זה נוגד את שבועת הרופא, את מקצועו ואת הפילוסופיה שלו. רופא תפקידו לרפא, לא להמית. אין זה סימן טוב לחברה אם היא אומרת לרופאים: אתם שם בחדרי־חדרים יודעים כבר מה לעשות... זוהי בעייתה של החברה ולא של הרופא. תפקיד הרופא במקרה זה מצטמצם בהבעת דעה – האם באמת אין לחולה סיכוי. אבל גם כאן לא תמיד הדעה נחרצת. לעתים מתברר שמתוך לחץ מנסים טיפול חדש המוסיף לחולה עוד כמה חודשי חיים.

"מכל מקום – על החברה להתמודד עם בעיה זו. כוונתי לאותם מקרים בודדים שבהם אין לנו הרופאים שום אפשרות להקל על סבל החולים. למשל, מי שיש לו גוש גדול במוח והוא סובל מלחץ שאין כלל לתארו, זו סיטואציה מאוד מוגדרת. לחולים אלה אנחנו מגדילים את מנת המורפין עד שזו הורגת אותם".

האם את בדיעה שעל "החברה" לפתור בעיה זו, שמא באמצעות חוק?

"לדעתי לא צריך לחוקק חוק, אך צריכה להיות החלטה אד־הוק בכל מקרה לגופו, באמצעות ועדה של אנשי דת, משפטנים, הומאניסטים ורופאים. אבל אין לערב את המימסד הרפואי בהחלטה ובביצוע. כיום הבעיה נפתרת בחדרי־חדרים, ועל כך אני כואבת. כיום המתת־חסד נעשית על־ידי רופאים ואני חרדה מאוד מפני האפשרות שיהיו רופאים שיבצעו המתת־חסד שלא במקומה".

פ

רופ' ישעיהו ליבוביץ:

"עמיתתי פרופ' בירן היא רופאת במובן הקליני. היא עומדת יום־יום ושעה־שעה לפני מיטת החולה ועליה להכריע למעשה. אני אמנם איש רפואה כמותה, אלא שזה עשרות שנים לא עמדתי ליד מיטת חולה ואני עוסק רק במחקר רפואי. מכאן שמבחינה אינטלקטואלית שנינו מכירים אותן בעיות, אבל ברור שיתכן שיהיה בינינו הבדל מבחינת ההתייחסות הנפשית".

אין מצב ביניים

פרופ' בירן: "פרופ' ליבוביץ, ביקרת בבית־החולים וראית את החולים סובלים?"

פרופ' ליבוביץ: "ראיתי, ואף על פי כן אסור לעשות המתת חסד, כי אין לכך גבול".

פרופ' בירן: "איני חושבת שאנו פותחים פתח לכדור־שלג שאין לו סוף, אם נמסד את הנושא של המתת חסד. אותי מעניין החולה הבודד, ואני לעתים קוראת להמתת־חסד של חולה הסובל מיסורים נוראים – 'המתת גאולה'. אלה הם, כאמור, מקרים נדירים, אבל ברגע ששוב איני יודעת מה לעשות, אני רוצה שיעזרו לי. אי אפשר לפתור את הבעיה בתשובה פילוסופית. החולה רוצה תשובה קונקרטית. אני מדברת בשמם של אותם חולים שבשבילם האותנזיה (המונח היווני להמתת־חסד – מ.ש.) היא הגאולה".

פרופ' ליבוביץ: "בתחום הפסיכולוגי ידי על התחתונה. עמיתתי עומדת בפני הבעיה בפועל ואני – לא. ולכן הרקע הפסיכולוגי הוא דבר שאני דן בו לא מן החוויה שיש לי, אלא מתוך ההבנה שיש לי. אין זה סוד שמעשים אלה של המתת־חסד נעשים, ואיני מיידה אבן ברופא העושה זאת ובלבד שידע שעשה מעשה שאסור לעשותו, אבל הוא לא יכול היה שלא לעשותו.

אם ישאל אותי לדעתי, אומר לו: אסור. אבל אם לא ישאל ויעשה – לא אגנה אותו, אף שעשה מעשה אסור.

"אחד מטובי הוגי הדעות האמריקנים, אמרסון, אומר: 'בני־אדם טובים, אל להם לציית לחוק יותר מדי'. הוא מדבר אמנם על מציאות פוליטית – גבול הציות – אבל ניתן להעביר את דבריו לענייננו. ולכן, אפילו אני איני בטוח אם הייתי יכול לעמוד בנסיון (שלא לבצע המתת־חסד בשום מקרה – מ.ש.), בכל זאת אני אומר: ברגע שינתן היתר כלשהו להמתת־חסד, ההיתר לא יוגבל ליחידים. אלא אז כל חרש, שוטה וקטן ירשה לעצמו לעשות זאת. ולכן, זו מן הבעיות האנושיות שאין להן פתרון – ואיוולת היא לחשוב שלכל בעיה אנושית יש פתרון – ועם ידיעה זו צריך לחיות.

"בדברי עמיתתי אני מוצא אישור מלא לעמדתי. 'האנושות' יכולה להחליט שהעם היהודי מזיק לה והוא מהווה מיטרד זה 3000 שנה ולכן יש להשמידו. בנושא שלפנינו אין מצב ביניים. יש רק או איסור מוחלט – או התרת גבול. יש רק שחור ולבן! אם נתיר המתת־חסד בצורה כלשהי, תראה חברתנו עוד שנים לא רבות כחברה הנאציתו".

יעל שפר בבית־החולים בצפת (צילום: הרצי שפיזא)

כלומר?

"אני מסכים שאין הבעיה ניתנת להכרעת רופאים, משום שאין זו בעיה רפואית. אבל גם אני חושב שזו בעיית החברה (כדברי פרופ' בירן). קודם כל, אין 'חברה'; יש רק בני־אדם. החברה היא יש קונספטואלי ולא יש ריאלי. היש הריאלי הוא האדם, ולכן אני שולל כל התייחסות לבעיות החברה שהיא אינסטיטוציה אנושית, בניגוד לחיים עצמם שאינם יש אינסטיטוציונאלי. החוק, המשפט, הם דברים אינסטיטוציונאליים, לא כן החיים. אינסטיטוציה היא מה שבני־אדם הקימו, עיצבו ובנו, ומדובר ברוב התחומים של הקיום האנושי, פרט לעצם הקיום האנושי, שאינו אינסטיטוציונאלי. ולכן, הבעיה העומדת לפנינו אינה תיאורטית, אלא אנתרופולוגית־פילוסופית ויש לה השלכות מעשיות.

"ניתן לנסח זאת כך: אין – באופן מוחלט – רציונאליזציה של החיים! כל חוק וכל צו ניתן לנמקם. כמובן, ייתכנו חילוקי דעות מאיזו בחינה ושיקול מוקקים חוק או צו, אבל על־כל־פנים יש שיקול ויש נימוק, שאילמלא כן החוק לא היה קיים. החוק הוא מסקנה של שיקול מסויים. אבל רק דבר אינסטיטוציונאלי ומושתת על הנמקה – ניתן לרציונאליזציה ולשקלים מתי הוא תקף ומתי לא.

"ארגים זאת במשהו אלמנטרי: משטרת התנועה הגבילה את מהירות הנסיעה בכביש מסויים ל־50 קמ"ש. ברור שבמספר עצמו אין שום משמעות ערכית, אלא שיקולים מבחינת סיכון הנהג והולכי הרגל. אבל חוקה משום שחוק זה נובע משיקולים רציונאליים, אפשר לדון בו. ניתן למשל לומר שהוא תקף בעיקר ביום, אבל אולי אפשר לבטלו בלילה, משום שמספר הולכי־הרגל קטן. על־כל־פנים יש מקום לשיקול דעת מסוג זה, וכך בכל חוק. גם חוקה נחקקת על־ידי עם שכך שיקולים מסויימים, ולכן יש מקום להרהר ולהחליט שבתנאים מסויימים משנים את החוק.

"דבר זה ניתן לומר גם על כל עקרון מוסרי. זוהי השאלה העצומה הנשאלת בפילוסופיה של המוסר – האם הוא אוטונומי או לא. ישנם נסיונות לביסוס רציונאלי של האתיקה – וכאן בולטת דמותו של קאנט – וישנם ביסוסים אמוציונאליים ואוטיליטאריסטיים ועוד. אבל תמיד יש בסיס, ולגבי כל חוק מוסרי אני חייב לשאול: האם בתנאים מסויימים שבהם בטלה ההנמקה, עדיין תקף החוק?

"כל זה אינו חל על החיים. אין שום בסיס רציונאלי לעצם העובדה שהנה כאן קיים אדם חי, והדבר חל על כל אדם. אין לכך הנמקה וגם לא הצדקה. אין טעם רציונאלי לכך שהאדם קיים, ולכן גם אין מקום לשאול האם בתנאים או בנסיבות מסויימות – אפילו הן אכזריות – בטל טעם המשך חיי האדם, משום שאיני מכיר כל טעם לקיום חיי האדם. הקיום, או שאני מקבל אותו כפוסטולאט (הנחה) ולא כמסקנה, או שאין הוא קיים".

האם זו בעיה פילוסופית חדשה יחסית?

"את משמעות הפוסטולאט אציג בדברי שני אישים. האחד חי בקהיר שבמצרים והשני ברואן, בנורמנדיה שבצרפת, ורווח הזמן ביניהם כ־550 שנה. האחד הוא הרמב"ם, גדול הפוסקים ביהדות, והשני בלאס פסקל, אחד מגדולי ההוגים הקתוליים, אולי הגדול בהם. הרמב"ם בפרק ב' של מורה נבוכים – שהוא אחד הדיונים הנוקבים ביותר בעימות בין הצמד אמת ושקר וטוב ורע (דיון המתחיל כבר אצל אפלטון) אומר: 'בשכל יבדיל האדם בין האמת והשקר (זוהי הרציונאליזציה – מ.ש.) אבל הטוב והרע הוא במפורסמות ולא במושכלות ואין בהכרחי (במה שיש – מ.ש.) טוב ורע כלל, אלא אמת ושקר בלבד'. במלים אחרות: טוב ורע, אסור ומותר – אינם מתייחסים למה שיש, ואין בהם מקום לדיון רציונאלי.

ואילו פסקל אומר: 'שום דבר אינו צודק מטעמים שבהגיון (צדק שייך לטוב ורע). המוחזק המקובל הוא היושר' (וזה מה שהרמב"ם קרא 'המפורסמות'). אנחנו הסכמנו על כך שזהו היושר, אבל במציאות האובייקטיבית היושר אינו קיים. יש רק אמת ושקר. רק בשבילנו זהו היושר, וכל תקפותו אינה אלא בכך שהוא מוחזק ומקובל כיושר. מי שמנסה להעמיד את היושר על עיקרו (מדוע הוא יושר?) – מחסלו. לאמור: מי שמנסה לקבוע האם זה צודק וישר להאריך חיי אדם זה, או לתת להם להתחסל – מסלק את מושגי הצדק והיושר מן העולם".

אם כך, אסור באופן מוחלט ליטול חיי אדם?

"אני איני רשאי ליטול את חייך – למרות שאולי רצוני לחסל אותך – משום שאין זה נובע מבסיס אובייקטיבי, אלא מכך שאני שותף לבני־אדם שהסכימו שאסור ליטול חיי אדם. ואם יבוא מישהו ויגיד על פלוני שנהפך 'צמח' ושוב אין הוא אישיות, שחייו חסרי ערך ואינם כדאיים, ומשום כך יגיע – מתוך גישה הומניסטית עמוקה – למסקנה שאין ערך להמשכתם, אומר לו: בעיני, לחייך אין שום ערך!"

הוא יכול לטעון: אני אדם חי, בניגוד ל"צמח".

"אז אומר לו: האם העובדה שאתה חי, נותנת לך זכויות כלשהן? מניין בכלל זכותו של אדם להתקיים, במובן העמוק ביותר של המושג? האדם הוא מוצר של הטבע, כמוהו כסלע בשדה המפריע לי. במקרה זה, אם אין הסלע בבעלות מישהו (והוא הפקר), האם אני רשאי, מבחינה מוסרית, לפוצצו? כל אדם יאמר שאין לכך מניעה".

אבל הסלע הוא דומם, ואנחנו – חיים.

"אז נעבור לאילן. אני כורת אותו, כי הוא מפריע לי, ואין בכך פגם מוסרי".

ועדיין אין זה דומה לחיי אדם.

"אז נעבור לכלב המפריע לי בנביחותיו ולכן אני מרעיל אותו (אם הוא כלב שוטה ואינו שייך לאיש). והאדם הזה – וכוונתי לכל אדם – הוא אחר ממרכיבי הטבע והוא מפריע לי... האם יש לי נימוק רציונאלי מדוע איני מחסל אותו? קיימת רק ההסכמה שאין ליטול חיי אדם, ועליה אנחנו מבססים את קיומנו בצוותא. שהרי כל אדם מכיר המוני בני־אדם שלפי הכרתו העמוקה ביותר אין שום טעם לחייהם. והם מזיקים מאוד לסביבתם.

"קח למשל את ה'סמרטוט' הזה והזה – פרשת חייו היא תועבה והוא הורס את חיי אשתו וילדיו – האם בגלל זה נחסל אותו? אם תאמר כן, אין לדבר יותר גבול. אני מתחיל ב'צמח' שמתקיים רק הודות להנשמה מלאכותית, ואפשר לקיים מצב זה של גוויה־חיה חודשים ושנים. ואולי כולנו נסכים שהמעשה הטוב – בכל המובנים – הוא להוציא את התקע (ולא דרוש יותר), והוא מת. יתכן אפילו שכולנו נסכים שלא רק שמותר לעשות זאת, אלא שאולי זו חובה: הקרובים מבקשים שינתן לאותו 'צמח' למות בכבוד ומדוע שלא נענה לבקשה זו.

"אבל אחרי־כן יהיה מקרה של אדם שעדיין נושם מעצמו, אלא שפרט לנשימה אין בו שום סימן של אישיות, ומה עכשיו? וכאן כבר לא די בהוצאת התקע, אלא צריך לתת לו זריקה על־מנת שימות. כאן אני כבר עושה משהו על־מנת שימות. יתכן אולי שגם כאן נסכים שיש לעשות זאת. אבל אז יהיה מקרה שלישי של פגוע־מוח שלא איבד עדיין את ספונטניות התנועה, אבל כן איבד את האינטליגנציה האנושית. האם יש לחיים אלה ערך? והעומס על הסביבה עוד גדול מאשר במקרים הקודמים. כאן כבר עלינו להחליט אם להורגו, פשוטו כמשמעו.

"ומה במקרה של אידיוט גמור? מבחינה ביולוגית הוא ככל האדם, אלא שאינו מכיר או מבין דבר. האם גם כאן נחליט שמותר להורגו? וילד מונגולואידי, או סתם חשוכי מרפא שחייהם יכולים להימשך חודשים? וחולי־רוח שאין להם מרפא? ולכן, היה אדם – כמוך וכמוני – ששמו היה אדולף היטלר, שטבע מטבע של 'אובדן הכדאיות' של החיים, וכתוצאה מכך החליט שאם בני־אדם הם כאלה, אין יותר טעם לקיומם ועל־פי פקודתו הוצאו להורג 70,000 ארים טהורים! – ואחר־כך, כידוע, הוא הגיע גם למסקנה שאין ערך לחייהם של היהודים והם גורמים נזק לאנושות ולכן יש לחסלם, והתוצאה היתה אושוויץ".

אינך מגזים בשלשלת הגיונית זאת?

"אני רחוק מדמגוגיה זולה שמשווה בין המצדדים מתוך הכרה הומאניסטית כנה בהמתת חסד לבין היטלר, אבל איני יודע היכן בדיוק עובר הגבול בין שתי עמדות אלו. עד איזו נקודה אני רשאי, או אפילו חייב, לומר שטוב לחסל את החיים, ומאיזו נקודה אסור לעשות כן. יתכן שאדם יאמר טוב לעשות המתת חסד ולעומת זאת כולנו בריעה שאושוויץ אסורה, אבל איני יודע איפה הגבול. ולכן אני עונה בלאו מוחלט על השאלה האם מותרת המתת חסד. אין שיקול לגבי כדאיות החיים. אם החיים תלויים בשיקול דעת, אז עלי לפחד שפלוני ירצח אותי וכל החברה תתמוטט".

פרופ' ישעיהו ליבוביץ

אבל אנו דנים בהמתת חסד ולא ברצח.

"המתת חסד? חסד עם מי? זהו חסד עם עצמנו. אנחנו רוצים להיפטר מן האדם. יתכן שאנו איננו מודעים לכך כלל. יתכן שאדם יאמר שלפי הכרתו המלאה מדובר בהמתת חסד, ובכל זאת מדובר בכך שאעשה חסד עם עצמי אם אפטר מפלוני, וזו הסכנה הגדולה ביותר. אם ניתן למישהו (גוף של רופאים, פילוסופים, אנשי מוסר וחוק וכו') סמכות לקבוע ולפסוק בכך, החשש הוא איום ונורא שהחברה תפעיל אינטרסים שיש לה ותחסל בני־אדם בלי אבחנה".

עד כדי כך?

"אנחנו חיים בתקופה של ברבריזציה. המאה ה־20 היא התקופה הברברית ביותר בהיסטוריה האנושית, ולגבי עצם העובדה המופלאה שיש חיי אדם, לכך מתייחסים בביטול. זהו הסימן לברבריזציה".

ואדם המבקש ליטול את חייו בעצמו?

"אדם שמתאבד, איני יכול להטיל בו דופי (איני דן כרגע בשאלה זו מבחינת ההלכה). כאן יש קריטריונים אחרים שאינם הומניסטים). קאנט, שהיה אתאיסט, עשה מאמץ עצום כדי להוכיח שהתאבדות היא דבר בלתי מוסרי. זהו הצו הקטגורי שלו. אבל אין הוא משכנע אותי בנקודה זו. לעומת זאת, אם החולה מבקש שיעזרו לו בנואת – אז יתכן שמרוכר במצב שאני מרגיש בכל נימי נפשי שהטוב לאדם זה הוא לעזור לו; ובכל זאת – אסור לעשות זאת, כי אין לדבר גבול, והעולם עלול להיעשות הפקר".

פרק ב'

רונית אופיר, פרק ב' של אמנון ברנזון, היתה אשתו ואם בנו. היא זמרת אלגנטית כמעט, עם קול פעמונים. הוא ותיק וזמר ששמו נקשר בהצלחות גדולות וכשלונות עוד יותר מפוארים. הוא כבר עייף, מאפיר, מזדקן. היא האור שנוצץ לידו. אשה צעירה, שהכירה אותו אחרי הנפילה הגדולה שלו ונשארה איתו. עשר שנים היא מדשדשת לידו ואיש לא מבין למה בזבזה את עצמה ככה, ביזבזה כשרון ככה, נשארה כרוכה אחריו ככה. עכשיו תורה.

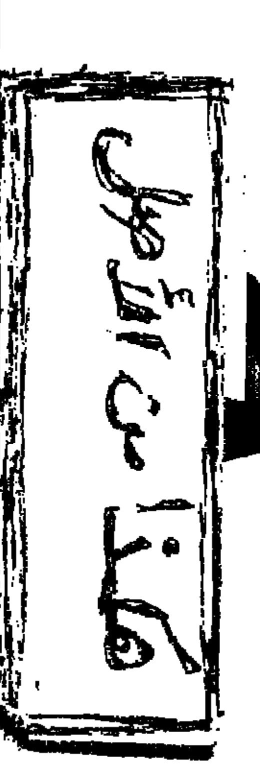
מאת אביבה לורי (מץ)
צילם: ראובן קסטרו

יום שישי בלילה. "קרוקודיל" הוא שם של מסעדה/מועדון בהרצליה פיתוח. לא בדיוק פרובינציה, אבל גם לא תל־אביב. בקומה השניה מרבית השולחנות תפוסים. לא ממש מפוצץ. הגיל הממוצע די גבוה. הלילה יש ב"קרוקודיל" שתי אטרקציות ולא ברור מי מן הקליינים המקומיים העייפים קצת בחצות, בא בגלל מה: האוכל או ההופעה. במרכז מכבב מזנון סלטים ענק, אליו עולים לרגל הסועדים, בכל פעם שהצלחת מתרוקנת. על הבמה – שלושה זמרים ואקורדיון אחד מחוברים למערכת מגברים. העגורים. שניים חדשים, אחד ישן: אריק קרן – אקורדיון, מורה למוסיקה מירוחם, רונית אופיר – זמרת, ואשתו של העגור הוותיק, אמנון ברנזון. אצלו זו מערכה שניה.

הרפרטואר מורכב משירים שזומזמו כאן לפני שבע־עשרה שנה לערך. ציוני דרך כמו "ליושינקה", "היי שלום יפה שלי מתי שוב ניפגש מתי, מתי"ז, עיבודים חדשים לשירים של שלישית גשר הירקון וכמובן, העגורים. לפי הבעות הפנים ועוצמת מחיאות הכפיים, קשה לדעת מה ערב יותר, הגיטרה של פרוז או השניצל. בשולחן משמאל קבוצה מפתח־תקוה. הגיל הממוצע מסביר את ההתלהבות או ההתלהבות מסגירה את הגיל. הם עוצרים לרגע על הקצפת, נזכרים בימים הטובים ועוברים לקפה. בסוף הערב ישאל אותם ברנזון איך אפשר להגיע לפתח־תקוה להופעה. "אנחנו נסדר לך", אומרים המלאבסים, ונעלבים מהשאלה מה יש להם לחפש בהרצליה ביום שישי בלילה.

כדי שהסיפור יהיה מובן צריך להתחיל אותו בשנות השבעים. למי שהשם ברנזון אומר משהו, סימן שגם הוא, כמו השירים הערב, היה בסביבה באותן שנים. "השטן ואשת האיכר", "הלוך הלכה החבריא", "הכל עובר חביבי" ועוד. מופעים קאמריים מסוגננים. הצלחות גדולות במימדים מקומיים. ביחד עם ברנזון היו נכתרות שמות כמו ליאור ייני, מיכל טל, ורפי

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)
גרנות. הקופה היתה מלאה וברנזון היה מלך. מלך־קי־בוציק מכפר־גלעדי, בלונדיני עם בלורית מתנופפת, חזה מנופח ומבט של מאצ'ו בעיניים. התחיל כזמר והפך למפיק. מקום טוב במרכז הבוהמה התל־אביבית.

כ הרצליה אין בוהמה. ההפקה חסכונית. לברנזון אין בלורית. הוא האפיר, הזדקן, החזה כבר לא נפוח, הכתפיים שמוטות, העיניים כבויות. הוא שר יפה בבס־בריטון עמוק, אבל בלי רזרבות של שמחת חיים. ברנזון לא מסתיר את העייפות. הוא אומר בטלפון: "עזבו אותי. מה עוד אפשר לכתוב עלי שלא כתבו. מה שאני רוצה היום זה לספר על רונית. יש פה ענין עם תגלית בלתי רגילה. זמרת בקנה מידה של אסתר עופרים. מי שיכתוב עליה יניח אבן פינה להצלחה במימדים אדירים", הוא מכין את המלכודת. ואיזה עיתונאי לא ירצה להניח אבני פינה?

רונית אופיר, אשתו, מאירה את המופע. במראה שובב ושיער קצוץ היא מצליחה במקום שבעלה אמנון, כבר לא יכול. מצליחה להלהיב את הקהל, להוציא אותו משלוותו.

יום שלישי באמצע השבוע, בפאב "ההוויה" בקאונטרי קלאב של הרצליה. בתוכניה כתוב: "הצעירים חוזרים". שלישיית הצעירים, אריק, רונית ואמנון עושים חזרה אחרונה. בשעה עשר הם עולים על הבמה. אותם שירים, אותו קהל לועס ומקשיב, מתמלא נוסטלגיה, מזמזם את השירים. מרוצה. ושוב כמו ב"קרוקודיל" – רונית אופיר. בסוף המופע ניגש אליה שמעון שמריהו, אורח שלא מתבייש בסנטימנטליות: "רונית, אני רוצה להגיד לך שעשית לי משהו הערב. מי את? אני חושב שאין זמר ישראלי שאני לא מכיר. למה לא שמענו עליך? איפה התחבאת כל השנים"?

רונית אופיר לא התחבאה. היא היתה כאן תמיד. עסוקה מכדי להופיע או לחשוב על קריירה של זמרת. בעשר השנים האחרונות היא טיפלה באמנון. אפשר לומר, בלי שזה ישמע כמו איזה קלישאה, שהיא היתה צינור החמצן שלו לחיים. וברנזון? הוא מעדיף להיזכר בימים הטובים: "הייתי נסיך, מה זה נסיך? יותר מנסיך. איזה חברים היו לי. כולם נטשו אותי... חוץ מרונית. היום, כל החברים שלי הם אנשים שהכרתי אחרי הנפילה. יום אחד תרב עליך עולמך והפכת שעיר לעזאזל. כולם בזים לך".

"זה היה קשה מנשוא. לקום בבוקר ולא לדעת מה אוכלים ואיך נותנים אוכל לילדים שלו ואיך ממשיכים הלאה. בעיקר לאן כל העסק מוביל"

מה קרה ברנזון? למה כולם בזים לך?

"כשאוא ביזנס בארץ לא מתווכחים עם ההצלחה אבל לא מוכנים לסלוח למי שנכשל. ומי שעושה את זה כמה פעמים ברציפות, גמור מבחינה אמנותית. אפילו שיודעים שהפכתי מספר אמנים לנכסי־צאן ברזל, לא מפרגנים לי. גם עכשיו אני בא ואומר שיש לי משהו נהדר ביד, לא רוצים לשמוע. יש לגבי קונסנסוס. החברים בברנג'ה אומרים: 'מה הוא כבר יכול לעשות'?"

ברנזון כאמור, הצליח מאוד בראשית דרכו. בשיא ההצלחה פנה להפיק סרט על חיל האוויר הישראלי: "כנפיים". למימון ההשקעה קיבל הבטחות ממשקיעים אמריקנים. במהלך ההסרטה התחרטו האמריקנים ויצאו מהפרוייקט. ברנזון, ממהר מעצמו ושבוי בידי כוחות לא רציונליים, החליט להשקיע בהפקה את כל מה שהיה לו הרבה כסף, שלא נשאר ממנו שריד לרפואה. כדי להציל את המוניטין שעוד היה לו, ניסה ברנזון להפיק מופעי ראווה, שלמרות הצלחה קופתית, לא הביאו לו את הבום המצופה, רק העמיקו את הבור. בשלב הזה בודיו, כשהוא שבור ומרושש, מגודה ומוחרם על־ידי חבריו בברנג'ה, שאגב עד היום מסרבים לפתוח לפניו דלתות, פגש ברנזון את אשתו (השניה) לעתיד, רונית אופיר.

רונית ואמנון במטבח. "זה שיש לי ילדה מכוון אותי נכון ולא מגביל אותי"

בבית ישן, שכור, במושב בית חרות שבעמק חפר, גרים הברנזונים עם כתם התינוקת בת השנה – נוגה. רונית, ממרחק נגיעה, נראית הרבה יותר קטנה ושברירית מאשר על הבמה. אשה חמה עם מבט נבון בעינים. יש בה משהו נקי, ישיר מאוד, בלי פוזות.

היא נולדה לפני 36 שנים בקיבוץ המעפיל. ילדה מוסיקלית מוכשרת. ניגנה בחליל צד וחלמה על הארקמיה למוסיקה. "אבל הלכתי ללהקה צבאית. עשיתי בחינה ללהקת פיקוד מרכז והתקבלתי ואז כל המהות שלי התחילה להשתנות. נעשיתי יותר קלילה. השתחררתי קצת לפני מלחמת יום כיפור, וכשפרצה המלחמה גייסו אותי בחזרה ללהקה, למילואים. גמרתי את המילואים צרודה לגמרי. החלטתי שאני חייבת ללמוד פיתות קול. אחרי חצי שנה אצל כרמלה ינוב (מורה לפיתוח קול), אף פעם לא נצרדתי יותר. כבר עשר שנים.

"כרמלה הציעה לי ללכת ללמוד משחק, שתהיה לי עוד מסגרת. שאם אני אעמוד על במה, שלא רק אשיר. התקבלתי לבית־צבי. הגעתי לשם בלי שום ציפיות אבל פתחתי את עצמי כמו תינוק לעולם, ללמוד ולהבין. עדיין לא הצבתי לעצמי מטרות ברורות אבל זה הלך והתפתח, עוד שנה ועוד שנה. שנה אחת היתה קשה יותר. למדתי אצל פאני לוביץ', מורה בחסד עליון, אישיות בלתי רגילה אבל מורה קשה מאוד. ללמוד אצלה צריך הרבה כוחות נפש. ואז פתאום גיליתי בי את הדבר הזה שלא ידעתי עליו כלום – כשרון משחק.

"במאים התחילו לשים אלי לב ופאני לוביץ' אמרה: 'אני מאחלת לך שלא תעשי שום דבר משמעותי אלא בעוד עשר שנים. אני מאחלת לך שהקריירה שלך תתחיל רק אז'. ואני אז חשבתי, שעלבון יותר גדול לא יכול להיות. איך מורה יכולה לאחל כזה דבר לתלמידה שלה. היום אני יכולה להבין את האמירה הזאת והאמת שזה בעצם מה שקרה. החיים הובילו את זה ככה. אחרי שלוש שנים בבית צבי הלכתי לקאמרי, עם קבוצה שלמה של שחקנים צעירים. לסרנא של חנן שניר. היו לי ציפיות גדולות מאוד מעצמי. הייתי מרכשרת להרבה דברים. הייתי טובה במשחק, בציור, במוסיקה ובשירה.

"כרמלה ינוב, היא המקשרת ביני לבין אמנון. היא עבדה עם שלומית אהרון מ'הכל עובר חביבי', ואמרה לאמנון: 'אתה יודע, ישנה עוד זמרת אחת שה־

עדיין מתחשבן

אמנון ברנזון רואה את עצמו בראש ובראשונה כקורבן התיקשורת, שחטאה בעצם הדיווח על הכשלונות או אי ההצלחות שלו.

נו באמת, ברנזון.

בפרופיל אישי נמוך מאוד הוא מכוון היום את הזרקורים אל רונית, אשתו. ושוב מתחשבן: "ניסיתי לפרוץ את החומה הזאת לגבי רונית ולא הלך לי. בגללי גם היא סובלת, לא מפרגנים לי. רונית לבד בכלל לא היתה יכולה לפרוץ. אני עושה בשבילה את כל העבודה. אני מרגיש שאני חייב לה. בחלומות הכי פנטסטיים לא חלמתי בגיל כזה שוב לתקים משפחה, אבל ראיתי שלרונית זה כל־כך חשוב, אז הלכתי לקראתה.

"היא אשה מיוחדת, חסרת מרפקים. לכל מקום שהייתי שולח אותה, היא היתה חוזרת מופסדת. על הבמה לעומת זאת, יש לה כוחות אדירים. תמיד אמרתי לה 'מה את מחפשת אצלי?' גם החברים המשותפים אמרו לה אותו דבר. אפילו המשפחה שלה היתה נגדה. אמרתי לה, 'לכי, את כל־כך צעירה, מוכשרת, תמצאי לך מישהו שיעשה בשבילך הכל'. אבל היא לא רצתה.

"חשבתי שעכשיו אני עוצר הכל ומטפל ברונית. זה קשה, כי דרך יחסי ציבור או חברות תקליטים, זה לא הלך, לא רצו לשמוע אפילו. בסוף החלטתי לעשות את זה דרך המופע שלנו".

יתי מאוד ממליצה לך לפגוש אותה'. היא ראתה אותי בקאמרי בהצגה של ברכט, 'אדם הוא אדם'. אני התכוונתי להכות שורש בקאמרי. היו להם תוכניות לגבי. במקביל, אמנון הגיע אלי. זה היה בדיוק לפני עשר שנים, עם המופע 'שלושים שנה ושיר'. הוא אמר שהוא רוצה אותי להפקה. אמרתי: 'אבל אני בקאמרי'. הוא בחן אותי כמה דקות ואמר: 'זה מה שאני רוצה, שמעתי עליך הרבה מכרמלה ואני חושב שהיא צודקת. בואי, אני רוצה אותך'.

"אני באותה תקופה הייתי כולי בתיאטרון. הכנתי את עצמי לזה שלוש שנים. לא חשבתי לעזוב את הקאמרי לאיזה הרפתקאה. אבל אמנון לחץ ובסוף החלטנו שאני אעשה גם את זה וגם את זה. מצאו לי מחליפה להצגות מקבילות אבל למעשה, הקשר הזה עם אמנון שנוצר כקשר מקצועי, התפתח לידידות, לא מחייבת בהתחלה אבל זה כבר היטה את הכף יותר

לשלושים שנה ושיר', כי למעשה זה היה קשור איתו. אישהו מצאתי את עצמי עם הפנים החוצה מהקאמרי. ניסים אלוני בא אז אלי והציע לי לשחק בהצגה שלו, 'שלאמן חי או מת'. לא משנה שההצגה הזאת לא רצה הרבה, הוא אמר אז: 'אני רואה אותך בתפקיד הזה'. ואני נקרעתי בתוכי. מה, ניסים אלוני מציע לי תפקיד, זה היה גולת כותרת אז, ומצד שני, המחוייבות ל'שלושים שנה ושיר'. ואת היתה הצלחה, זה לא היה דבר חשוב מאוד, אבל זו היתה הצגה נחמדה מאוד. רצה שנה וחצי, זה מה שנתן את המרנסה. האמת שלא יכולתי להתקיים מהמשכורת של הקאמרי. היום הצגה שרצה שנה וחצי זה שלאגר היסטרי. במהלך ההצגה הזאת התהדק יותר הקשר עם אמנון.

אמנון היה אז אחרי ההתמוטטות של הסרט 'כנפיים'. הוא כבר לא היה אמנון ברנזון הידוע, הוא היה אז... אדם אחר במצבו, מקפל את הפקלאות והולך. אמנון היה אופטימי, מלא שמחת חיים, שמחת חיים במובן של המטר ולקחת את הדברים בקלות, לא לתת ביטוי יומיומי כל דקה וכל שעה למצוקות. לא שהן לא היו, אבל אני מצאתי את עצמי באיזה מעגל כזה שאני הולכת ונקשרת אליו. בזכות התכונות האלה והמציאות הקשה. זה מין דבק כזה שאני חושבת... זה עוד הלך והתפתח. ואני...

"האם אני הקרבתי את הקריירה שלי? אני לא חושבת שאני הקרבתי משהו בשבילו, אבל ככה העניינים התגלגלו. פתאום מה שהיה חשוב זה לצמות איתו. כשאני פגשתי את אמנון הוא אמר 'אני חושב שאת זמר גדול. אני רוצה לקחת אותך ולעשות ממך זמרת עולה, כמו שעשיתי ממיכל טל ומשלומית אהרון. את כוח גדול שלך'. ובגלל המציאות הוא לא יכול היה לפרוץ את השטר הזה. אני לא רצתי אחריו ושאלתי אותו כל הזמן נו, נו מה עם הקריירה שלי? אלא איכשהו נקשרתי בגורל שלו. ידעתי שיום יבוא ו... אני לכך האמנתי בו, בכלל, בכל מה שהוא עשה, בעיקר ביכולת שלו לעמוד בקשיים, אחד יותר גדול מהשני. איך שהוא הצליח להתגבר ולהתקדם הלאה, זה נתן לי את הרצון. האמנתי בתוכי שפה יש עסק עם בן אדם מיוחד במינו, רציני מאוד, ועם הרבה מאוד שאר רוח ואני נבוכתי.

"מבחינה כלכלית מצבו היה נואש, לא היה מה לאכול, לא היה אוכל לילדים שלו. הוא כל הזמן יזם דברים. עשה את 'לבי שייך לברודווי', זאת היתה הצלחה גדולה בארץ, אבל זה לא הצליח מסחרית ואחרי־כן עוד הפקה שלא הצליחה ועוד הפקה. נוצרה מציאות קשה מאוד, שממש אין מה לאכול. מישהו היה צריך ... לא שקמתי והלכתי לעבוד בשביל לפרנס אותו, אבל איכשהו זה ככה השתלשל. אני עבדתי והתחלקתי איתו. עבדתי בכל מיני עבודות מזדמנות.

"... בן אדם מיוחד ... רציני מאוד ועם הרבה מאוד שאר רוח ונבוכתי"

"פה ושם עשיתי אולי איזה הצגה ואחרי כן היו נסיעות לארה"ב. נסעתי איתו, עבדתי שם בברים בתיאטראות, במכירת משקאות, עסק נהדר, ראיתי את כל ההצגות בברודווי. במקביל למדתי בבית ספר למחול. רציתי לדעת עוד פן אחד. זאת היתה שנה אדירה מבחינתי האישית. הייתי בטריפ. ניו־יורק, המרכז לאמנות העולם. כל מה שעשיתי בעשר השנים האחרונות היה קשור לפרוייקטים שאמנון יזם. כל מה שהיה לי למעשה הכנסתי לענין המשותף שלנו. גם את הנסיעות שלנו מימנתי מחסכונות שהיו לי. אני קצת מערבבת את הזמנים, אבל באחת הפעמים כשחזרתי לארץ, הצטרפתי לקאמרי. הייתי צריכה פשוט להתפרנס. באתי לשם מהדלת האחורית, די, פיספסתי אז את הרכבת, את הצ'אנס שנתנו לי, שלא לקחתי, וזה לא קורה כמעט בתיאטרון בארץ. התחלתי הכל מהתחלה. עשיתי שלוש ארבע הפקות, אחר כך השתתפתי בהבימה ב'מאחורי הגדר'.

"זככה עברו כבר עשר שנים. מה שהחזיק אותי זה אמנון. אני לא חושבת שזה המקום לעשות חשבון, אני בכלל לא רוצה להתחשבן. זה יותר מדי כואב וקשה אבל באמת היתה איזה תופעה, איזה עליהום היסטרי להחליט להרוס בן אדם על לא עוול בכפו. אנחנו עוסקים בתחום כל כך רגיש. במקצוע הזה בעיקר נכשלים ולפעמים מצליחים. 'לקחת על הבסיס הזה ולהחליט להרוס בן אדם, לא לראות שיש מאחוריו משפחה, לא לראות שום דבר ולא לראות את הדברים הטובים שהוא עשה. זה היה דבר שאי אפשר היה לעמוד. אלה היו מכות כמעט ניצחות. פעם ועוד פעם. אמנון בכלל לא יכול היה להרים את הראש. היינו יושבים לילות שלמים ומדברים על זה. לא רק שלא היה כסף, זה קבר את היכולת להרים את הראש ומשהו לעשות.

"כל החברים שלי, ההורים שלי, אמרו לי שאני מסתבכת, הולכת ושוקעת ולא עושה עם עצמי שום דבר. אבל אני רציתי לתת ליחסים שלנו את משך הזמן ולעשות בשביל זה הרבה. הציגו אותו בצורה מפלצתית. כמה אנשים כאלה בעלי מעוף עוד יש? ובעלי יכולת ישום כל־כך גבוהה? אין".

את נשמעת כמו מיסיונרית.

"בשום אופן לא, בכלל לא היתה לי הרגשה של שליחות. זאת היתה אהבה גדולה. נכנסנו למערכת יחסים שכמעט אין ממנה דרך חזרה. לא שלא היו הירהורים כאלה. כי זה היה קשה ללא נשוא. מה זאת אומרת? זה לקום בבוקר ולא לדעת מה אוכלים ואיך נותנים אוכל לילדים שלו ואיך ממשיכים הלאה. בעיקר לאן כל העסק הזה מוביל. טוב, אז נעבור עוד יום, נעבור עוד שבוע, אבל לאן העסק הזה בכלל מוביל?

"זה היה נורא, נורא קשה. זה בכלל מין הרגשה שזה הסוף. אני עבדתי כל זמן: במלצרות, כפועלת ייצור, ניהלתי מסעדה בעיירית תל־אביב. כל פעם משהו אחר העיקר שתהיה פרנסה".

את עבדת גם בשביל הילדים שלו?

"לא כל הזמן, אבל זה בהחלט פה ושם היה. לא היתה ברירה. מה שאני הרווחתי בשביל הקיום שלנו, אנחנו הצטמצמנו והתחלקנו. הגיע מצב שאף אחד בכלל לא רצה להתעסק איתו. כתבו בעיתון...

"מה שאני כל הזמן רציתי זה ילד וילד מאמנון. לא יכולתי לחשוב על הקשר הזה בלי שיהיה לזה המשך. לא היה איכפת לי כלום. וזה לא הלך. האמת שזאת הסיבה שהחלטנו להתחתן. אני החלטתי. עניין פורמלי כי בטיפולים יותר קל כשנשואים. אבל דווקא כשהחלטנו להתחתן, נכנסתי להריון, חודש לפני החתונה".

לא היו רגעים של יאוש?

"היה קשה אבל אני ידעתי שבאיזשהו מקום, מהייאוש הזה יום אחד גם אני אצא נשכרת. היו הרבה מאוד מתחים. אבל הילדה שלי, מבחינתי זה היה כמו סגירת מעגל. לי היתה הרגשה שפה נפתח מעגל אחר. חדש. וזה באמת קורה. היא הכניסה בי כל־כך הרבה אור, הילדה הזאת. אני שרה היום יותר טוב, אני יותר תופשית, יותר משוחררת, יש בי המון הומור וקלילות. אני משוגעת על הילדה. גם אמנון".

המופע שלכם נותן פתרון לבעיות פרנסה?

"גם זה כמובן. לעומת מה שהיה עד היום, זה לא שאנחנו מתעשרים אבל אנחנו מתקיימים בכבוד. עכשיו אנחנו יכולים קצת להרים את הראש. הערב הזה מאפשר לנו להתקיים ולגלגל רעיונות חדשים. דווקא הערב הצנוע הזה, משקף את אמנון ברנזון האמיתי. אצל אמנון, לפעמים היה נדמה, בגלל שדברים יצאו משליטה, שיש איזה בומבסטיות או מגלומניה. אבל הסיבה היחידה שהוא עשה את ההפקות הגדולות האלה אז, היתה כי הוא חשב שאולי יצליח במכה במשהו גדול, יחזיר את הגלגל אחורנית ויצא מכל הצרות הכלכליות שלו. הוא גילה עקשנות שלדעתי לא היתה במקומה אבל הוא חשב אחרת. בכל אופן זה העמיק את הקושי עוד יותר. היתה פניית עורף כללית".

נשארו לכם חברים?

"אני לא יכולה להגיד ממש חברים, אבל אלה אנשים שעזרו לנו להישאר ככה, בעיקר מוראלית. לא הרבה, כמה. זו עבודה פיזית קשה לשמור על קשר, לשמור אמונים לאדם שתקופה כל כך מתמשכת היה בקשיים כל כך גדולים. זה קשה. מי שלא חבר אמיתי לא עומד בזה. מפנה עורף. אני לא הכרתי את אמנון בתקופות המשגשגות שלו. פעם הוא היה מרכז של חברה שלמה שאחר־כך פנתה לו עורף. כל אחד יש לו את הפקלאות שלו וזה הרבה יותר קל להפנות את הגב, והיו כאלה שממש פנו עורף. אני לא עושה עם אנשים חשבונות, הם פשוט נמחקו, אנשים שהיו בירידות".

אין בך חרטה?

"לא. להיפך. יכול להיות שזה לא היה צריך להיות, אבל אם אחרי עשר שנים יש לי את נוגה, אז אני מוכנה לשלם את המחיר.

"אני לא מרגישה שהקרבתי. הדבר שאני הכי מאמינה בו זה חיים. בכוח של החיים. הם יוצרים את הדרמות. יכול להיות שאם לא הייתי מכירה אותו הייתי מתפתחת אחרת. ופה נכנס העניין שאמרה לי פאני לוביץ'. נכון שהיה בי אז הרבה זוהר וברק וכשרון, אבל לא היתה בי בשלות. לא ידעתי אז, כאמנית, שצריך לתת איזה מכלול ולא רק את היופי ואת החן, אלא משהו מעבר לזה. אני מוכשרת להמון דברים אבל לא הלכתי עם משהו לעומק, עד הסוף. היו בי המון דברים שיכולתי לעשות ולעשות טוב מאוד, אבל כשרון זה בתחום אחד, עומק ונסיון חיים זה דבר אחר. אני מסוג האנשים שלא מספיק לי קול יפה או איזה מראה נחמד. לא הייתי מספיק מעניינת לפני עשר שנים. אז היתה דרישה לשירה אגרסיבית, לכסאח. אני אז לא הייתי פורצת עם סוג השירה שלי. היום יש שובע מהכסאח ואז יש גם מקום לשירה שלי".

מה הלאה?

"אף פעם לא העזתי לפני כן להגיד את זה, עכשיו אני יכולה להגיד, שאני על סף פריצה. אני שמחה שזה מדבר לאנשים. אני מרגישה שאני מכוונת היום לעבודה רצינית, זה שיש לי ילדה, מכוון אותי נכון ולא מגביל אותי. אין לי פנטזיות גדולות מדי בקשר לאיזה כוכבות היסטרית. אני רוצה לעבוד כזמרת, להתפרנס בכבוד, לגדל את הילדה שלי. זה מה שרציתי. אם יתגלגל ליותר מזה... למרות שאמנון מפיק יוצא מהכלל, אני רוצה להגיע לעצמאות, שאוכל לעמוד בזכות עצמי, להינתק ממנו". ■

שיפורים

נראו, תערוכת קומיקס בירושלים

תמה אני אם הקורא חש במרירות שחבוייה נסתרת.

אם מכניסים לי את הקומיקס למוזיאון ישראל, עושים לי אותו המוני.

כל האספסוף התרבותי יכיר לי עכשיו קומיקסים. ככה לוקחים לי את מה שאהבתי לחשוב במיוחדות מסויימת שהוא רק שלי. לכל אדם זכות לכמה דברים פרטיים שהוא מצא לבד בלי חיצי הכוונה מרבי־הפקדים של התרבות.

אם הקומיקס קיבל פתק אישור, בסופו של דבר עוד יעשו שם גם תערוכה למוריץ פון שווינד, יגלו מחדש את טיל אולנשפיגל, וכל מנוי תיאטרון יתחיל להתרברב לי שהוא משוגע־משוגע־משוגע על פראנק פראזטה.

בגלל שאמא שלי לא היתה אמונה על כתבי מריס ילן שטקליס וקאדיה מולודובסקה, ילדותי הקלה עברה עלי בהאזנה לקומיקסים שהיא היתה מתרגמת לי.

קומיקס היו קונים בסטימצקי. עד היום אני מסתיר מעיני סטימצקי את העובדה שבהיותי בן שש גנבתי חוברת טרזן. זה היה בירושלים, הייתי יותר נמוך מהקופה, וככה יצא שמצאתי עצמי מחוץ לחנות עם טרזן ביד.

כשהייתי רוכן קרוב לקומיקסים, מאזין לסיפור המיתרגם והולך בקצב מופסקי אופייני, ומביט בתמונות, היה בא ריח הקומיקס באפי. זהו ניחוח של נייר מיוחד מעורב בריח הדפוס הטיפוסי לקומיקס. אם פותחים את החוברת רק לחצאין ותוקעים את האף ושואפים עמוק, הריח מגיע בעוצמה גדולה יותר. הייתי עושה את זה הרבה. עד היום, בעצם. ורק עכשיו בא לי חשד שאולי בצבע הדפוס או בהרכב הכימי של הנייר יש משהו שגורם להתמכרות. מה אני יודע? האמריקנים מסוגלים לעשות הכל בשביל למכור עוד קומיקס לילד מסכן.

קומיקס, אגב, הוא רק אמריקני, ורק מצוייר כמו שצריך, ורק עם הפרדת צבעים מסויימת.

מצידי שיעשו תערוכות לכל דיכפין על קומיקסים צרפתיים עתיקים או ברזילים מודרניים. הם יפים, הם חכמים, אבל הם לא קומיקס.

קומיקס צריך להיות רדוד, וכושה וחרפה בעיני אנין הטעם הממוצע. ראיתם פעם קלאסיקס? זוהי סידרת קומיקס של גדולי הספרות הקלאסיות. כך הכרתי, ולעומק, את יצירות ג'וזף קונראד, אלכסנדר דיומא, ויליאם שייקספיר ואחרים. בציורים ובבלונים.

חוק: מה שנחשב חסר טעם היום, יכנס למוזיאון ולמוספים מחר. אל תתפלאו אם נכדתכם תחזור מתפעלת מתערוכת עיצובי אולמות החתונה של רחוב המסגר, תערוכה שתהיה האירוע הפיין־שמעקרי של שנת 2030.

יש לחוקק חוק שיאסור על אדם לכתוב זכרונות נוסטאלגיים שיכילו למעלה ממאה מלים, לכן אקצר ואספר רק עוד שבכיתה יו״ר הגיע למשק שלנו ילד מאפיקים שנשלח ללמוד בקיבוצנו מטעמים של באלאגאן שהוא עשה בקיבוצו. הוא צייר אקרוחנים ואצנים עם נעליים מסומרות בצורה שהפילה את כולנו על התחת. אחרי שלושה ימי הערצה גילה לנו את מקור החיקוי שלו, והכיר לנו את "מד", שהוא עצמו הכיר ממתנדב אמריקני.

אבל "מד", נהדר ככל שיהיה לנער בן 16, זה כבר לא קומיקס. מאז קראתי את כל התירושים וההפתעות. אסור להשוות. לא כל מה שמצוייר ומבולן יש לו ריח של קומיקס.

202 הסברים לא נכונים

אני יודע המון הסברים לא נכונים. מצד שני יש המון אנשים שהיו רוצים לקרוא באיזה מקום הסבר לא נכון, והם לא יודעים איפה לחפש. לפי דעתי איש עוד לא ריכז עד היום הסברים לא נכונים בקובץ אחד, נוח להתמצאות. רוב ההסברים הלא נכונים נמצאים באוניברסיטאות, בספריות ובארכיונים, ועל המבקש אותם לטרוח הרבה עד שימצא את ההסבר הלא נכון שהוא צריך. לכן הצבתי לי למטרה להוציא יום אחד לאור ספר שייקרא "202 הסברים לא נכונים", ואחרי הצלחתו עוד ספר בשם "עוד 202 הסברים עוד יותר לא נכונים".

מפני שתוכנית זו לא תצא לפועל (נחמד יותר להגות רעיון מאשר לבצע אותו), אביא כאן טיוטה ותקציר בלבד.

למה תל־אביב התפתחה להיות העיר הגדולה בישראל?

מאמץ ההתיישבות של כל העם היה לכיוון הגליל והנגב. אם השקיעו משהו במישהו, זה היה ביישובים חקלאיים. לומר שאתה תל־אביבי – היה בושה. למעשה לא סיימנו אותה על המפה עד לפירוק הפלמ"ח. מצד שני, האקלים בתל־אביב הוא הגרוע ביותר שניתן למצוא בארץ, וחוף הים עלוב ותקוף מרזוות מנוזלות.

נראה, אם כן, שאין ולא היה טעם לבנות עיר בכלל ובמיוחד לא עיר חדשה, ואם עיר חדשה – לא שם. כל זה מתעלם מעובדה אחת והיא שאם מסתכלים טוב רואים שתל־אביב בנוייה באתר שנמצא בקו ישר עם מיצרי גיברלטר, נקודת מפתח בים התיכון מאז ומעולם. יותר מזה, בעזרת טלסקופי הרדיו החדישים נתגלה שתל־אביב נמצאת כל הלילה בקו ישר עם הכוכב הקרוב ביותר לכדור הארץ.

מדוע הכיפות הרוסיות הן בצורת בצל, ואיך בונים אותן?

צורת הכיפות של הכנסיות הרוסיות נובעת משני גורמים: האקלים, והשפעות מן המזרח. כמיבנה, זוהי מעטפה מוצלחת ביותר נגד הקרח המעורב בעלי שלכת המצטבר בחורף הרוסי. העיצוב הוא תרומת סוחרים ממוצול שחצו את אזארביג'אן. לא בכדי נקראת הכיפה הזו כיפת בצל. המבנה של כל כיפה אכן מתחיל בבצל גדול, אותו עוטפים בקליפה נוספת עשוייה מטיט, ועליה עוד קליפה ועוד קליפה, עד שמגיעים לגודל הסופי. שיטת בנייה זו מעניקה לכיפה את חוזקה המיוחד.

לפני תחילת הבנייה חשוב לזכור להשאיר את ציצת השורשים של הבצל בחוץ, כדי שיהיה אפשר להוציא אותו בגמר הכיפה.

מדוע היהודים מבריה״מ נושרים?

כאן אני מוסמך למסור לכם הסבר שהוא לא סתם השערה, אלא פרי שיחות ארוכות שקיימתי עם אלפי נושרים בדרכם לארה"ב. הם אומרים: היינו רוצים לבוא, אבל האקלים חם. אשתי לא יכולה לסבול את החום.

עד שלא נקרר את הארץ לא נהיה מוקד משיכה ליהודי ברית־המועצות.

נסח עכשיו לבד:

למה יש גרגרים בגבינת קוטג', ובתשעה אחוז לא?

למה מפגינים נגד שגריר דרום אפריקה ומתלהבים ממשלחת קונסולרית לברית המועצות ומנסיעות בדרכון ישראלי לסין?

מאיר עוזיאל

פנטהאוז

יגאל לב

האיש שלא היה

ת עלומת הדירה בקומה החמישית נפתרה בקול צווחה גדול. הדירה היתה תמיד נעו־לת תריסים. דומה שאיש לא גר בה. כאשר ועד הבית היה צריך לגבות כספים נהגו לתחוב מתחת לדלת את הדו"ח האחרון, ובו המצב הכספי, ותובות כל אחד מהדיירים. למחרת, במעטפה סגורה, היה מקבל אחד מאנשי הוועד את הסכום. לא בצ'ק אלא בשטרות כסף. בלי פתק. כאילו לא אדם גר בדירה הזאת, אלא איזו מכונה המבקשת לבודד את עצמה מדיירי הבית, מאנשי הרחוב, להתעלם מכל מי שמבקש לחדור אל פרטיותה.

ואז נקרע המסך. יד קצרת רוח, שנלאתה מלצפות להופעה, מרטה את המסך, ועל בימת החזיון הופיע הוד מעלתו הדייר הנעלם. וכדי שלא יהיה ספק שהוא מבקש את הבמה רק לעצמו הופיע במונולוג שבו הוא מודיע לכל הדיירים, לכל מי שמעוניין, לכל מי שמאזין במקרה לתחנה האבודה שלו כי "אני עומד להרוג את הילד אם לא תתנו לי מה שאני מבקש".

ברדיו ראיינו אותה שעה חולה שדיבר על כך כי הוא וחבריו בבית החולים הפכו בני ערובה, במאבק חסר הפשרה שבין משרד האוצר והרופאים. אנשי החיזבאללה בלבנון הודיעו כי יהרגו את בני הערובה שבידיהם אם הסורים יעיזו לפלוש למערב ביירות. הצרפתים שילמו כמה מיליוני דולרים כדי לפדות את בני הערובה ששוחררו מביירות. בתל־אביב, בבית משותף רב־קומות, ברחוב הומה מאנשים, עמד על המרפסת גבר במכנסיים קצרים, גופיה, שערו הלבן הקצר מתבדר ברוח, פניו אחוזות חימה, והוא מודע לסקרנות שהוא מעורר ולעובדה שהוא נמצא על במה ויש לו קהל מאזינים.

הילד שלקח כבן ערובה, היה פעוט שהשתעשע במעלית יחד עם כמה מחבריו. תפסו טרמפ ועלו מקומת הקרקע ועד הפנטהאוז במעלית הזוגית. צוהלים. עומדים על קצות אצבעות כדי להגיע לכפתורים ולבסוף, עצרה מעלית בדיוק בקומה החמישית, כאשר הדייר המסתורי פתח בצרור מפתחות את ארבעת המנעולים הסוגרים בכברות על בריחי העכביש של דלתו הכבדה.

מאוחר יותר אפשר היה להציל מפי הילדים המבוהלים שהוא גרר אחד מהם לדירה, וכל השאר מיהרו ונמלטו למטה במעלית, פורצים מבעד דלת הזכוכית אל הרחוב בצעקות. אבל צעקותיהם, כמו המקהלה היוונית בתיאטרון, היו הכנה דרמטית להופעתו של השכן המסתורי על המרפסת כשהוא מכריז שבידיו בן־ערובה והוא יהרוג אותו אם לא...

אנשים עמדו משתאים, מרימים ראשיהם, מתבוננים בהצגה שזימן להם הרחוב. ותיאטרון הרחוב הוא הרי ההצגה האמינה והמסקרנת ביותר שיכולה העיר להגיש לתושביה המשועממים. אדם יוצא לרחוב וכאילו קנה כרטיס לחיזיון נעלם. אולי יקרה משהו. תאונת דרכים. אנשים מכים זה את זה. אבל, הרחוב הקמצן מספק תצוגת נערות המסגיבות את להט הקיץ בחולצותיהן העמוסות פרי בשל וכמה גברברים משועממים המשוטטים אט אט בעקבותיהן.

שעת אחר הצהריים של יום תל אביבי רגיל. האספלט שקלט את להטו של היום מחלחל מבעד לסוליות הדקות של האורחים, מטפס לראשיהם והופך אותם קצרי רוח חסרי סובלנות. ברמזורים נתלות עיניים רצחניות במכוניות העומדות בסמוך, ופנים לחות מזיעה מגירות אט אט את חימתן לצרוב את העיניים הדולקות. עקרות הבית החלו לכנוס את הילדים כתרנגולות מתחת לכנפיהן. על המגרש שיחקו כדורגל. בבית הקפה הסמוך לגמו נשים משקה צונן משתדלות שהאיפור לא ימאס בחום הכבד. ואז, הופיע השכן הנעלם במרפסת, בהצגת יחיד, מושך את תשומת לבן של הנערות ושל הגברברים, של הילדים ושל עקרות הבית.

המרפסת היתה מוארת באור שקיעה אחרון. הגבר נראה כעוף זועף, ראשו הכבד מונח על צוואר דק מקומט חוטמו גדול וחד, דבר שחיזק את התחושה שהוא עיט היורד על הפגרים. בידיו אחז ילד רך, מניף אותו למעלה להניח לכולם להתרשם מבן הערובה ואחר־כך התחיל לשאת מונולוג.

אורי, שהוזעק למקום ממשרדו על ידי גליה, אמר מאוחר יותר, "אדם צריך אופי של פלדה כדי שלא לנאום כאשר יש לו קהל שומעים. שמתם פעם לב איך המציל בחוף הים, שופך את כל חוכמתו ותבונתו אל הרמקול שלו רק משום שהוא ניצב על במה גבוהה". אורי זכר את בסיס הטירונים. כאשר עמדו עם המסטינגים ביד, ממתינים לארוחת הצהריים, בלהט היום, מקשיבים לנאום שנושא הרב"ט. או הפוליטיקאים שמטפסים על כל גבעה רמה, כדי לשאת את מדברותיהם. לעומת כל אלה, היה השכן המסתורי, צנוע. הוא פשוט נשא מונולוג, מתבונן אל הקהל שנאסף למטה, אל מכוניות המשטרה שהחלו להגיע בצפירות אנטנה וחריקות בלמים, ועל פני העיט הקודרות שלו השתפך חיוך.

ככה.זה כשאדם צובר בתוכו עלבונות. איש לא מכיר אותו, איש לא אומר לו שלום. אבל, מבעד לתרכי הדלתות הנעולות, כמו עכביש הוא אורג את קורי האינפורמציה שלו, לומד את סודות אנשי הבית המשותף, את סודותיהם של השכנים בבתים ממול, ועכשיו כאשר הוא מחזיק את בן הערובה בידו, ניתן לו לנהל חשבון עם העולם כולו בידיעה שהממזרים האלה לא רק ינהגו בו כבוד אלא, לכל הרוחות, יקשיבו.

השוטרים יצאו מהמכוניות. הבלשים במכנסי ג'ינס וחולצות טריקו. שוטרים במדים. שוטרות. אמבולנסים. הצגה מפוארת, על פי כל הכללים. מאחת המכוניות הורידו ציוד קשר, חבלים, ווים, כל הדברים המשובבים את דמיונם של האנשים שהרחוב הכתיר להם הצגה וסוף־סוף הוא מממש את הבטחתו.

הצגת היחיד שזומנה להם, הזכירה את המחזות האולטרה־מודרניים שבהם השחקנים מגדפים את הקהל, יורקים עליו, עושים לעברו תנועות מגונות, והקהל מוחא להם כפיים בהתלהבות.

נקב בשמות דיירים ונכנס לפרטים אינטימיים של חיי המין שלהם. דיבר על הגברים הגרים ממול וסיפר פרשיות נעלמות, שרק מי שחי סמוך לחרכי התריסים יכול לדעת בדיוק מביך את שהם מעוללים.

כמו בתיאטרון טוב, עמדו השכנים ממול גודשים את המרפסות, את הגגות, מציצים מבעד לחלונות, והשכן כוון לעבר כל אחד מהם את אצבעו, קורא בשמו ובשם משפחתו ופורש עלילות מרתקות מחיי המין שלו. כמה חלונות נסגרו בטריקה, רגע לפני שהאצבע הופנתה לעברם ולפני שהקול הרועם סיפר באוזני השכנים המצחקקים את עלילותיהם.

צופה קצר רוח שהבין כי גם תורו יגיע למשחק השכונתי הזה, צעק באוזני קצין המשטרה, "לכל הרוחות תורידו אותו כבר לפני שהוא... אבל המשטרה פעלה לאט ובבטחון. פרשו מזרונים למטה, אם חלילה ינסה להשליך את הילד. שוטרים עלו על הגגות, שוטר אחר התחזה לידידו של השכן וביקש רק לעלות. המלכודת התהדקה אבל הגבר במרפסת, היה עדיין באמצע תנופת נאומו. כן, הוא רואה את הכל. השוטים האלה חושבים שאם הם מכבים את האור אי אפשר להשקיף אל שנעשה מעבר לחלונות. מה עוד, שבלילות הקיץ הלוהטים, הדיירים נמנעים מלסגור את התריסים מחמת החמסין וכל אחת מהמרפסות הופכת לבמה זעירה, הצגה פרטית קטנה, טרף לשכן הבודד האוסף פרט לפרט תמונה לתמונה, כדי להכין את ההצגה הגדולה.

העובדות הידועות עליו היו פשוטות. פנסיונר. חשוך ילדים. עבד במשרד קבלנים. בעצם הוא "האיש שלא היה". אדם שאין לו עבר. הוא כל כך שקוף, כל כך מתמזג עם צבעי הסביבה, עד שלא היה פרט קטן אחד בביוגרפיה שיכול היה להזכיר אותו למישהו. שילם את מיסיו ולכן מס־הכנסה לא העלה אותו בראש שמחתו. שילם במזומן לכן הבנקים לא טרחו לברר למה חוזרים צ'קים. שילם מסיו לעירייה בזמן. אדם אפור, אלמוני, שצבר עלבון אחר שלא ייסלח, עלבון על היותו אלמוני. יש אנשים שכותבים את שמם באותיות גדולות על קירות בתי שימוש ואילו הוא אסף פרטים על חיי השכנים כדי שיום אחד, ינציח את עצמו בזכרון הקולקטיבי של השכונה ושוב לא ישכחו את הגבר העייף הכפוף, שיש לו צוואר קמוט ומעליו מתנשא ראש גדול, חוטם כמו מקור של עיט וכמה קמצוצי שיער לבן.

השוטרים שפרצו לדירה מצאו אותו מאכיל את בן הערובה הקטן ממתקים. הוא הלך אחריהם צייתן. מחייך. כל מה שרצה היא הזדמנות להופיע על הבמה. לא להיות אלמוני, כמו שחקן, הוא עורך "היציאה שלו" בהדרת כבוד, פוסע בין השכנים שלא ישכחו לעולם את המונולוג המפואר שלו מתביישים להתבונן זה בעיניו של זה. עכשיו כשעולמם האינטימי נחשף לעיני כל, בידי האיש שלא היה...

התחילו את המאה ה־21 בלעדי

ל פני שנתיים קנה לי בעלי מתנת הפתעה ליום ההולדת: מעבד תמלילים. הייתי זקוקה לו אז והיום כשם שאני זקוקה לחור בראש. אלא שגייסתי אז את כל כשרון המשחק שלי: קפצתי משמחה.

מאז כמעט שלא נגעתי במעבד התמלילים שנית, ולמרות כל מיני נסיונות־נפל ולמרות שכבר פעמיים למדתי בקורס להפעלת מעבדי תמלילים – אני חוזרת ואומרת: יש אנשים שנולדו עם פגם מוחי מסויים המונע מהם שימוש בכל מה שרק מזכיר מחשבים.

ראיתם בסרט "וולסטריט" את העובד הקשיש נאלץ לפנות את מקומו (בעברית צחה: הוא מפוטר) לאחר שאינו מצליח להשתלט על המסופים המזרימים אינפורמציה מן הבורסה? ראיתם איך הברוקרים הצעירים מנגנים בווירטואוזיות על קלידי המסופים שלהם? – זהו שורש הבעיה. העובדים הוותיקים והנוסים, השקולים, עתירי הידע – מול האנשים הצעירים שכאילו נולדו עם מחשב בראש. מדוע הם תופשים את העניין בקליק־קלות ואילו אנו, בני דור הוריהם שלהם – מגלים, במקרה הטוב, רק הבנה למה שקורה על המסך שלהם?

כאשר בני מספרים את נפלאות המחשב שלהם – אני מעזה להפסיק אותם ולומר: בחייכם, לא מבינה ונא לא להסביר לי. אבל כאשר אנשים זרים מספרים לי בדיחות מעולם המחשב שלהם – אני בושה לגלות את בורותי, מחייכת במקומות הלא נכונים ולא מעזה, כמובן, לשאול אף שאלה. מדברים איתי על תוכנות חדשות – כאילו היה לי מושג בתוכנות הישנות – ואני משימה עצמי כמבינת עניין, פעם אחר פעם, ואומרת לעצמי: ומה יקרה אם פשוט תאמרי את האמת – שאת לא נועדת לעסק הזה ושיתחילו את המאה ה־21 בלעדייך. מה נורא כל כך? והרי את יודעת כל מני דברים מן המאה ה־19 שהם אינם יודעים: לאפות לחם, להכין אטריות־בית, לתפור שמלות, לרקום ריקמה תימנית, להבעיר מדורה בשדה, לשיר פיוטים ולהאכיל תינוק סרבן־אכילה.

אז מה אם אינך משתלטת על המחשב? קראתי ב"וושינגטון־פוסט" לפני כמה ימים מאמר מעורר של פרופסור למתמטיקה באוניברסיטה אמריקנית בנושא: "בורות המחשב". הנה לפניכם אדם אקדמי (וזה בשבילי סימן של איש חכם) המודה כי אינו מסוגל לעשות שום דבר יצירתי הקשור במחשב – למרות שהוא הקדיש לזה הרבה זמן. הפרופסור הנפלא הזה, שהתאהבתי בו מבלי שאכירו לעולמים, אמר שהוא הרבה יותר מודאג מן הבורות התרבותית של תלמידיו מאשר מבורות המחשבים. "לאחר ככלות הכל, הרי יש המון אנשים הנוהגים במכוניות מבלי שיהיה להם צל של מושג מה קורה שם, מתחת למכסה המנוע, מעבר לנהיגה". מאז קראתי זאת אני עוברת ליד מעבד התמלילים שלי בלב הרבה יותר קל.

כאן המקום להודות שכל מכשיר טכני הביא לי טראומה חדשה: את המיקסר למדתי להפעיל רק לאחר שנה. כנ"ל ביחס למעבד המזון (פוד פרוססור). את רשיון הנהיגה קיבלתי לאחר 105 שעורים ואת הווידיאו אני מפעילה עד היום בעזרת לוח קרטון עליו רשם לי בני באותיות גדולות "הוראות למפגרים". כמובן שאין לנו מיקרוגל בבית – מפני שאיני יכולה להרשות לעצמי בזיון נוסף בפני בני המשפחה.

אותו פרופסור למתמטיקה סבור כי אין זה אלא מגוחך ללמד בבית־הספר הפעלת מחשב כל עוד הילדים מגלים בורות שכזו בשפה האנגלית.

כל מה שכתבתי עד כאן לא היה אלא תואנה והקדמה לספר את הסיפור הבא: מנת ההפתעה בארוחת־ערב בבית ידידים בלוס־אנג'לס היתה תוכנת מחשב חדשה של בעל הבית העוסק בנכסי־דלא־ניידי. לאחר הקפה הוא הציג בפני אורחיו תוכנה – פרי המצאתו של ישראלי – המגלה על המסך את מצב הנכסים של תושבי קליפורניה. המפתח הוא שמו של התושב, או איזור מגורים, או רחוב, או השד־יודע־מה. לא זוכרת. ואז, לאחר הלחיצות המתאימות, מופיעות על צג המחשב כל נכסי הדלא־ניידי של האדם, המחיר ששולם בעבור הנכס בשעת הקנייה (עם תאריך מדוייק), המחיר ששולם בשעת המכירה, כמה נכסים נוספים יש לו וכן הלאה.

כך ניתן ל"הציץ" אל מצבו הפינאנסי של כל אחד, לדעת אם עשה באחרונה עיסקה טובה או גרועה, מה שנוגד את חוקי שמירת הפרטיות שבה מקפידים לשמור עליהם באמריקה. אבל זו כבר אופרה אחרת לגמרי באמת.

אותו מכר שלי, המשלם 50 דולר לחודש בעבור שימוש בתוכנה, נעשה ממש מכור אליה, שלא לדבר על הסיוע שהאינפורמציה הזורמת הזו תורמת לעסקיו. אומרים לי שגם אצלנו, במשרדי ה"טאבו" – האינפורמציה מן הסוג הנ"ל גלויה ופתוחה בפני הציבור.

לא, תודה. מאז ביקורי האחרון במשרדי ה"טאבו" (כשעוד היו בדרך יפו תל־אביב), אינני מוכנה ללכת לשם אלא באילוצי החוק, אבל לשבת בסלון הממוזג ולקרוא הכל בשוטפת על המסך הקטן – זה כבר בחזקת בילוי. למי שאוהב זאת, כמובן.

דואר / זמן

לתמר אבידר שכתבה בעיתון
במאמר "זמן יקר" – שהופך לאבדון.
עונה אני ומצטט איש חכם
שכתב והאיר את עיני העולם

בני אנוש באשר הם שם
טוענים שהזמן אץ רץ ותמיד הוא תם.
אך שאלתם, ידידי, מה דעתו של הזמן?
הוא קובע: האנשים עוברים – ואני קיים!

יגאל שן

כמה מלים לאהובי המת

כ אשר במשרד מבקשים להיזכר בשמו הפרטי של הפילדמרשל מונטגומרי, מי שהיה מפקד המחנה השמיני במדבר המערבי בקרבות מלחמת העולם השניה – לא מבקשים את עזרת הארכיון אלא שואלים אותי, ואני משיבה ללא היסוס: ברנרד ל. מונטגומרי.

כאשר רוצים לדעת מה היה שמו הפרטי של מגלה נסיוב החיסון נגד מחלת שיתוק ילדים, פונים אלי ואני צ'יק־צ'אק נזכרת: שמו היה יונה. יונה סאלק. כי אני חזקה בשמות ואם תעירו אותי באמצע הלילה ותבקשו לדעת מה שמה הראשון של אשת נשיא הפיליפינים המודח – אענה מתוך שינה: אין בעיה. אימאלדה. אימאלדה מרקוס. זה מה שיש לי בראש. שמות. שמות. שמות.

ומה שמו האמצעי של ממציא נורת החשמל? אלווה. נו פרובלם. תומס אלווה אדיסון... ושמו הראשון של גנרל אייזנהאואר? דוויט. ושל רוזוולט, נשיא ארה"ב? אני שולפת מיד: פרנקלין דלאנו. מה יש לדבר. אגף השמות במוחי אולי עלול להתפוצץ יום אחד מעומס־יתר. וכך אני מסוגלת להפליג בברכורים על אנשים בעלי שמות נשכחים מכאן ועד הודעה חדשה. הדבר כבר נהפך למין תחביב.

אבל כאשר אני שואלת את עצמי: ומה היה שמך – איני זוכרת. למרות כל מה שהיה. העפר כיסה גם את זכרונותינו. הה, המנגנון המופלא של הזכרון והשיכחה. מה הייתי עושה בלעדיו.

ובכל זאת: מה היה שמך אותו נהגתי להגות בקול מתפנק בדממת הלילה? לעזאזל, מדוע מותר רק לכם לשכוח את שמותינו?

מעשה בקפה

ב עניין הנס־קפה, שאני מעדיפה אותו על כל סוג אחר של קפה (ונא להסיר את חיוכי הבוז. ככה זה) – יש לי סיפור: מאחר שבבתי־קפה ובבתי־מלון בחו"ל קשה מאוד להשיג נס־קפה (למה? כובע), עשיתי לי למנהג ליטול עמי למסעותי צלוחית ובה נס־קפה אותה אני נושאת בתיקי. כאשר המלצר משיב לי "אין לנו נס", אני מזמינה ספל מים רותחים, שולפת מן התיק את הצלוחית, והבעייה נפת־רת ואני מסוגלת להמשיך לתפקד גם בתנאים של עייפות.

פעם לקח אותי יחד עם קבוצת אורחים נספח העתונות בשגרירותנו ברומא לבית־קפה, שלדבריו מגישים בו את הקפה הכי טוב באיטליה. לא שמתי לב שלאחר שהזמנתי שם כוס מים רותחים ועירבבתי בתו־כה את הנס־קפה הפרטי שלי – התייצב לידי בעל המקום, ונתן בי מבט מוזר וממושך. קיבלתי זאת כמ־חמאה עד שלאחרונה דווחתי כי מיד לאחר ביקורי חדל נספח העתונות שלנו מלהביא לשם יותר את אורחיו מפני שלא יכול היה לשאת את עיניו מחמת הבושה שעשיתי לו. לא נשמע כחילול הקודש הזה מאז הובא הקפה לרומא. נס־קפה בהיכל הקפה? הסיפור עשה לו כנפיים.

וכך חיבלתי במאמצי ההסברה הישראלית באיט־ליה, באמת בלי כוונה.

אסטרולוגיה

התאמה

לבעלי ולי יש בעיות בנשואים בגלל חוסר התאמה, אבל יש לנו גם רצון להיות ביחד, אם כי זה לפעמים קשה מאוד. חשבנו על גרושים, וחזרנו בנו. מה דעתך על הסיכויים שלנו?

ש.ג. (השם, הכתובת, תאריך ושעת הלידה של הקוראה שמורים במערכת).

לא ניפקת לי את שעת לידתו של בעלך, ולכן חסר לי נתון חשוב: כל הצד הרגשי של אופיו לא ניתן לניתוח וכמו כן לא ניתן לקבוע באילו תחומים באים כישוריו לידי ביטוי. לכן אתייחס אליך בלבד.

את אידאליסטית, פרפקציוניסטית, פגיעה ונוטה לקחת על עצמך אחריות מיותרת. כשצריך לעשות משהו – את עושה זאת; כשאת נתקלת בקשיים – את מפשילה שרוולים ומתגברת. את הטיפוס שעל שכמו נערמת האחריות כלפי המשפחה כולה. זהו מצב בלתי נסבל שכן, עם הזמן, תחול בך שחיקה העלולה לרוקן אותך מכוחותיך.

כפרפקציוניסטית, את נוטה לדרוש גם מהמקורבים אליך שיעמדו בקריטריונים שלך של אחריות ושלמות, וכשאינך נענית – את נפגעת, מתמלאת תחושת חוסר אונים וכתוצאה מכך גם כעס. גם לרגשות אלה השפעה שוחקת. כלפי חוץ את חביבה, חייכנית וקלה. בתוך תוכך – קשה לך.

נדמה לי (ואיני יכולה להיות בטוחה בגלל היעדר שעת הלידה) שבעלך נוטה לפינוק מה. מצד אחד הוא רוצה להיות החזק במשפחה, הקובע והחכם. אך מצד שני הוא נוטה להתעלם מאחריות מעשית, פרט לעבודה ופרנסה, כך שהכל נופל על שכמך.

עצתי לך: ראי את בעלך כמות שהוא ונסי לקבלו כפי שהוא. בניגוד לאמונתן המוטעית של נשים בכל הזמנים – בעלים לא ניתן לשנות ולא לחנך! החליטי אם את יכולה להיות אתו כמות שהוא, או לא. אם כן – שני משהו בעצמך: רדי מהפרפקציוניזם! אל תקחי על עצמך אחריות לא לך! העולם לא יתמוטט גם אם דברים יהיו פחות מסודרים, פחות מושלמים. את נוטה לחלק את החיים למשימות ולבצע אותן עד תומן ובצורה מושלמת. חשבי על מה את יכולה לוותר ומה ניתן לזנוח מבלי שיגרם נזק של ממש – ועשי זאת. את מבזבזת אנרגיה רבה על דברים מיותרים, ואחר־כן מרגישה מנוצלת. אם תוותרי על הביקורת והלחץ, מכל הלב ולא רק כלפי חוץ, תגלי שינוי גם בבעלך.

בכל מקרה, אני רוצה להזהירך מפני התקופה הקרובה. החל מדצמבר 88', את עלולה למצוא עצמך במצב של עצבנות, תחושת לחץ, בדידות וחוסר אונים. בתקופה זו (הנמשכת כשנה, עם עליות וירידות), חשוב לשמור על איזון, ולא לומר או לעשות בלהט הרגע דברים שאחר־כך תצטערי עליהם. שכן בתום התקופה, יחזרו דברים לקדמותם (בתנאי שלא קבלת החלטות נמהרות) והקושי יעלם כלא היה. את אשה חכמה. יישמי את חכמתך.

> במדור זה עונה האסטרולוגית רות אלי למיקבץ (המועלה בגורל) שאלות אישיות של קוראי "סופשבוע" בתחומים שונים. קוראים מעוניינים מוזמנים לשלוח שאלות מודפסות במכונת־כתיבה או בכתב־יד ברור על צידו האחד של הנייר בלבד, לכתובת: רות אלי, מערכת "סופשבוע", "מעריב", ת.ד. 20010 תל־אביב, מיקוד 61200. לשאלות יש לצרף את תאריך הלידה המדוייק של השואל/ת: שנה, יום ושעה, וכן את מקום הלידה.
> בין מכתבי הפונים תיערך הגרלה, ומדי פעם יתפרסמו המכתבים שעלו בגורל בצירוף תשובת האסטרולוגית. המערכת תכבד בקשות קוראים שלא לפרסם שמות ופרטים מזהים אחרים.

רוצה לדעת הכל

ברצוני להפנות למדור כמה שאלות: 1. מהם מזלות השעה, היום, החודש והשנה שלי? 2. ממה עלי להישמר כדי להיות בריא? 3. מה התחזית שלי לעתיד? 4. מה הזהות העצמית שלי? 5. אלו מקצועות מתאימים לי? 6. מה צפוי לי בתחום הרומנטי ואיזו בת זוג תתאים לי. אנא ענו לי, לא בעיתון, אלא במכתב תשובה.

ר.ג. (השם, הכתובת, תאריך ושעת הלידה של השואל שמורים במערכת).

לצערי, אין ביכולתי לנהל התכתבויות אישיות עם הפונים, אלא להשיב – במדור זה – על שאלות שיש בהן עניין גם לכלל קוראי העתון.

מה שאתה מבקש, למעשה, הוא ניתוח יסודי של מפת לידתך – וגם זאת לא אוכל לעשות, שכן לכך יידרשו שעות עבודה רבות. אנסה להשיב לך על קצה המזלג. לקבלת ניתוח יסודי יותר וייעוץ אישי תוכל לפנות לאסטרולוג מקצועי.

1. מזל השעה שלך הוא בתולה, מזל החודש – סרטן. מזל שנה קיים רק באסטרולוגיה הסינית, ובמקרה שלך הוא "נחש". מזל סימפטי מאוד למרות השם הארסי. מזל יום אינו קיים כלל.

2. כדי להיות בריא, עליך להשמר מחרדות וממתחים פנימיים. כאשר אדם מרוכז בנושא של מחלות – גוברים הסיכויים שהגוף אכן יגיב במחלה. הקפד לשמור על תזונה נכונה, על מנוחה מספקת ועל רגיעה נפשית סבירה – ותהיה בריא.

3. באשר לעתידך – איני נוטה לתת תחזיות. ארועים גורליים מתרחשים בחיי כל אדם – אך החלק הארי של עתידנו מוכתב לפי אופיינו, כוח הרצון שלנו וההחלטות שאנו מקבלים. אומר רק דבר אחד: אתה נמצא בלחצים ועומד בפני אילוץ (פנימי או חיצוני) לשנות משהו בסיסי בחייך, בתחום הבית, המשפחה ו/או העיסוק. הלחצים יחלפו תוך חצי שנה ותמצא עצמך הולך בדרך חדשה. עם זאת ייתכן שהשינוי לא יהיה סופי, ושינוי נוסף ייעשה בספטמבר־אוקטובר 1989. במשך תקופה זו תהיינה הזדמנויות חדשות בתחום העבודה. כדאי לנצלן.

4. אתה טיפוס רגיש ופגיע, המתנדנד בין הרצון לכבוש את העולם לבין תחושת חוסר ערך עצמי, בין "זרימה" אינטואיטיבית לבין מעצורים של הגיון, בין התעלות ליאוש. מצב זה גורם למתחים קשים ולחרדות תקופתיות. אתה תמיד מחפש – אך אינך יודע מה, וטוב שכך, שכן החיפוש עצמו יגרום לך להשתנות ולהתפתח. בסופו של דבר תמצא עצמך רק דרך פעילות חברתית.

5. כל מקצוע הכרוך בקשר עם אנשים, מתוך עמדת שליטה או הנהגה – יתאים לך (ניהול כוח אדם, מכירות וכו').

6. אם תתגבר על הפרפקציוניזם, הציפיות המוגזמות והפגיעות הגדולה – תוכל למצוא בת זוג טובה ומתאימה. עליה להיות רגישה ותומכת, אחראית ונאמנה, ומעל לכל – אוהבת בית ומשפחה. בנוסף, עליה להיות אינטליגנטית ובעלת חוש פסיכולוגי מפותח.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 19 ל־25 באוגוסט

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
בזירה הביתית המצב הולך ומשתפר. מריבה עם קרוב משפחה תבוא השבוע לקצה. ייתכן שתצטרכו לבצע שינויים בתוכנית לנסיעה, אך ההתפתחויות הבלתי־צפויות יהיו חיוביות. אין זה זמן טוב לארח.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
השבוע מתאפשר לכם לבטא את הכשרונות שלכם בדרכים חדשות. אתם מדברים בבטחון עצמי ובסמכותיות. בתחום הרומנטי יש עכשיו עליות וירידות. השיפוט שלכם בענייני כספים, ובמיוחד אשראי, אינו במיטבו השבוע.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
בימים אלה תמצאו דרכים להגדיל את הכנסתכם ואת המעמד שלכם, אך אתם מנסים כל הזמן להתחרות עם השותפים – וזה לא מומלץ עכשיו. אתם עשויים להכיר השבוע אנשים חדשים, או לשמוע חדשה מפתיעה.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
אתם מגבשים עכשיו תוכניות לנסיעה ונפגשים עם חברים בעלי אינטרסים משותפים לשלכם. הזדמנות חדשה בתחום הקריירה תעלה בקרוב. הישמרו מפני הוצאות בלתי צפויות ואל תיכנסו לחובות מיותרים.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אתם מאוד רגישים בימים אלה ונוטים להתפרץ בגלל כל דבר קטן. ייתכן שיהיו לכם רגשות מעורבים לגבי אירוע חברתי כלשהו, אל תתערבו בעסקי הזולת. עכשיו תמצאו תשובה לבעיה שהעסיקה אתכם.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
ייתכן שתצטרכו עכשיו לשמש בתפקיד של מתווך ומשכין־שלום, היות שהסובבים אתכם ירבו להשתכסך. אין זה זמן מומלץ לאירועים חברתיים. חבר יידע להעריך את הנאמנות שלכם. אל תוטרדו בשל בעיה ביתית.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
השיפוט שלכם אינו במיטבו בענייני עסקים, ופגישות שתקיימו בימים אלה לא יניבו תוצאות רבות. בן הזוג רוצה לבלות איתכם זמן רב יותר. ביחסים עם שותפים לעבודת ייתכנו חילוקי דעות קלים.

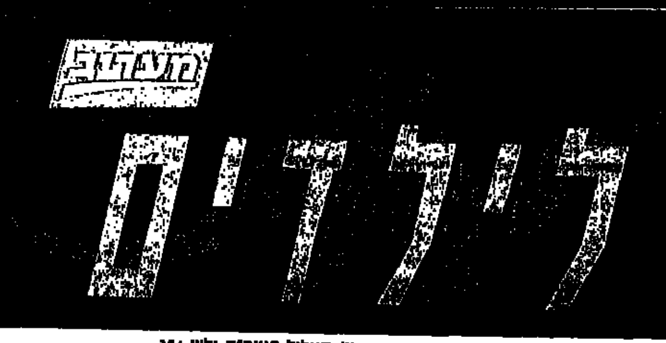
דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
סיכוי לעיסוק חדש יצוץ עכשיו. אתם מיטיבים לעבוד עם שותפים, אך הנטיה שלכם לרכוש חפצים יקרים עלולה לגרור אתכם לבזבזנות. אין זה זמן טוב להשיא עצות או להיוועץ במישהו. האטו את הקצב.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
בימים אלה כדאי לקבל החלטות בעניין נכסים משותפים: מתיחות ביתית תוכל להתפזר באמצעות יציאה משותפת לבילוי. מוזיים ופגזות עשויים להכיר אנשים מעניינים. צפויים רגעים מרגשים בתחום החברתי.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
נסו להתגבר עכשיו על רגשות הקנאה שלכם; מוטב לשוחח על העניין ולשחרר קיטור. מן הבחינה הרומנטית ימשיכו להיות רגעים יפים. שותפים עובדים עכשיו היטב בצוותא. זה גם זמן טוב לחפש דירה חדשה.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אתם ממשיכים לקצור הצלחות במקום העבודה. זה הזמן לגבש את רווחי האתמול. מחלוקת קטנה עלולה לפרוץ עם ידיד בענייני כספים, אך אל תעשו מזה עניין. בתחום הרומנטי צפויים רגעים נעימים.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
טיפול בילדים ועיסוקים יצירתיים יסבו לכם אושר השבוע. הזדמנות לעסקים חדשים עשויה לצוץ פתאום. לא כדאי להתקנא בהצלחות הזולת. אין זה הזמן לערב עסקים עם בילויים, ויש להיזהר מביזבוזים.

19 באוגוסט 1988 ח' באלול תשמ"ח גליון 354

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה עילם

גם אני הייתי ילד

אריק לביא

"הייתי פרא אדם", מספר על תקופת ילדותו הזמר ה'ארצישראלי' אריק לביא. "ביני לבין המורה שלי בכפר ברוך שררו יחסי איבה קדומים... עד שכבתה ז' התנה: "או שאני או שאתהו". ופרתי לו והפסקתי ללמוד.

"הלכתי לעבוד. אני לא מאותם הילדים שהיה להם בית טוב וחם. הורי מתו עוד כשהייתי צעיר וגרתי אצל דודים. הם לא השתדלו למעני מעל ומעבר למה שהצטרכו לעשות, אך אני לא שופט אותם לא בזעם ולא בנועם. לארץ עליתי בשנת 1927 מגרמניה. "גרתי בכפר יהושע בעמק יזרעאל.

"גבור ילדותי היה אז השומר האגדי אלכסנדר זייד. הוא היה מגיע למושב רכוב על סוסתו הלבנה ושומר בלילה על העמק. גם טרזן היה אז גבור.

"כמו שציינתי לא אותי מעשי קונדס לכל מקום שהגעתי אליו. מכפר יהושע מרקתי בגיל 10, לאחר שתפסו אותי עושה את צרכי אל תוך מגדל המים של המושב בשעת שהיה מהנה שם. לאחר תחנונים החזירו אותי. זמן רב חייתי עם מועקה קשה שאין לי הורים כמו לשאר חברי, והרגשתי כילד עזוב. אולי כתוצאה מכך הייתי פרוע.

"למנהל בית הספר בחיפה, שהיה מסתיר את קרחתו ע"י מגבעת רחבה, באחת ההפסקות שפכתי לתוך המגבעת את כוס החלב שלי, אותה חלקו כל יום לילדים. עם תחלת השעור, משהבחין המנהל בכובע הנוטף חלב, פנה הישר אלי: "אריה! גש אליו".

עד היום בתור אמן וכאדם אני שובב. לא רציתי בעבר ואף לא כיום להשתייך למסגרת או למוסד כלשהו. רציתי שיניחו לי לעשות כרצוני, מתי שאני רוצה ואיך שאני רוצה. להיות "פרילנס" (אמן עצמאי). זה נותן את החופש שאני צריך בשביל האמנות. הנטיה לאמנות בילדות התבטאה אצלי בשירה. תמיד זמרתי.

"בפלמ"ח הכרתי את השחקן בומבה צור, שהציע לי להצטרף ללהקת ה"כרמל" – שם הלהקה הצבאית שלי במלחמת השחרור – בתור תאורן. עם הזמן נהייתי בה "הזמר" ומאוחר יותר הפך הענין למקצועי.

"הספורט האהוב עלי היא ריצה. מדי יום ביומו אני קם לפנות בקר ו"רצלף" (הולך ורץ לסרוגין על־פי שפתו של אריק) לאורך חוף הים בתל־אביב כ־4 קילומטרים. האכל האהוב עלי היה ועודנו חביתות, נקניק, גזוז, גלידה ושוקולד...

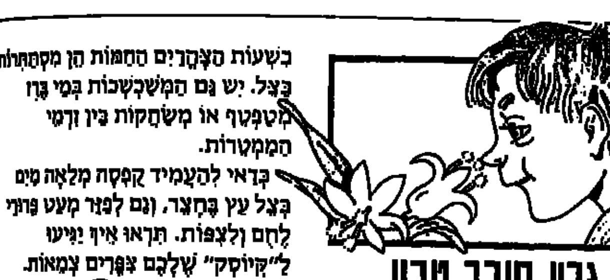
"עם שתי בנותי בנות ה־19 וה־16, נעה ויעל, אני מבלה, מתנכח, רב ומשלים כמו חבר אמתי".

דניאל סטוקלין

אריק לביא

גבע חובב טבע

בשעות הצהרים החמות הן מסתתרות בצל. יש גם המשכשכות במי ברז מטפטף או משחקות בין זרמי הממטרות.

כדאי להעמיד קפסה מלאה מים בצל עץ בחצר, וגם לפזר מעט פרורי לחם ולצפות. תראו איך יגיעו ל"קיוסק" שלכם צפרים צמאות.

עמוס בר

מה עושות הצפרים בימים החמים

כאשר חם לנו אנו פושטים בגדים, ובבגדי־ים מתרוצצים בין הממטרות או קופצים לברכה.

אך מה יעשו הצפרים?

יש להן כסות נוצות. הלבוש הזה שומר על חם הגוף של הצפרים. זה לבוש חם מאד. הצפרים אינן מזיעות וזעה לא מצננת אותן.

אז מה הן עושות?

ראשית, יש צפרים המשירות חלק מהנוצות שלהן. אבל לא את כלן – כדי שיוכלו להמשיך לעוף. הצפרים פוערות מקור ומתנשמות במהירות – כך מתאדים מים מן המקור וזה מצנן אותן. אבל רב הצפרים בורחות מהחם.

בולבול מסתתר מהחום בין ענפי עץ.
צילום: גבי אלדר

תזמרת בגן החיות

תזמרת, שהובאה לגן החיות בלונדון, כבשה את תגובותיהם של "הדיירים" המקומיים. הקהל הנלהב ביותר היה, במפתיע, קהל התנינים. אלה יצאו מן הברכה שלהם, הרימו את ראשיהם והקשיבו למנגינה השקטה והעצובה שהשמיעה בחוץ. האוחלים הגדולים נראו "מהפנטים" ממש... אותה מנגינה עצובה עוררה תגובה אחרת אצל הקרנף, שנתקף זעם איום ורצה להתנפל על הנגנים. הציטה, לעומתו, היתה אדישה לכל הענין, אבל כשהתחילה התזמרת לנגן מוסיקת־פופ קצבית, התלהבה הציטה ופסעה לכאן ולשם כדלוגים עליזים...

רוני לרנר

חשוב לי מחשב

שלום!

בוודאי נתקלתם לא פעם בתכנית ו/או משחקים הפועלים על פי זמן קצוב ובהם נעשות פעולות שונות בו בזמן: חללית משוגרת, בו בזמן מטוס נוסק ויורה טיל שגם הוא נע. זוהי דוגמא אופיינית לשילוב תנועות מספר. מה, אם כן, מאפשר בשפת הבייסיק ליצור שילוב של תנועותו ובכן, המכנה המשותף הוא תיזמון. למחשב ישנו שעון פנימי, ובשפת הבייסיק ישנה פקודה היוצרת גישה אליו. הפקודה משולבת הפעם בתוכנית קטנטונת לדוגמא. בפעמים הבאות נפתח נושא זה, ולבסוף נוכל, בעזרתכם, ליצור משחקון נחמד. הפעם ניצבע את המסך בזמן קצוב. העתיקו את התוכנית לצג, הפעילו ותראו.

עידו

```
10 TIME$="0":CLS
20 T=3-VAL (RIGHT$ (TIME$,2))
30 LOCATE 12,40: PRINT T
40 IF T=0 THEN GOTO 1000
50 GOTO 20
1000 PRINT "END"
1010 PAINT (150,150),7
```

תוכניות שלכם שתשלחו למדור יתקבלו בברכה והטובות מביניהם יפורסמו בעתון.
שלחו לכתובת: "מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

משתעשעים

קצצו פעמים בזנב

לפניכם הגדרות למלים, החסירו את האות האחרונה שלהן (זנב) ותקבלו מלה חדשה, שגם הגדרתה נתונה. החסירו שוב את האות האחרונה שלה ותקבלו מלה חדשה שגם הגדרתה נתונה.

1. רנ כהן – באו לקחת כסף המגיע להם – ומצא מאחורי הגוף
2. אמיר – שער הכבשים – לא אכל ולא שתה
3. נוכב לכת בעל זנב – מעצר בארץ אויב – חנר
4. מכלי עבודתו של הסנדלר – כח וקשי – אדון
5. ראש הממשלה – הכנוי שלי – בן נח
6. מחכת – ממנו יוצאים מים בבית – חטאה

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס
פתרונות יש לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

תשבץ האבטיח

מאוזן: 1. פרי הגדל במקשה, 3. חדש קיצי, 7. שיח קוצני שהוא גם כנוי ליליד הארץ, 11. חזר, 12. עץ פרי בעל גרגרים משבעת המינים, 13. כלי מאור, 14. עובד אדמה, 15. זז, 16. חום 18. פרי קיצי, 20. דג החי במים ובנהרות, 24. נתיב, 25. שנון, 26. חמר לבן המתקבל משרפת אבני גיר, 28. מיץ של פרי, 29. חית טרף קטנה בעלת רגלים קצרות הטורפת עכברים, 31. צונן, 32. תוחלת, אמונה בדבר מה שיבוא, 33. סכום כסף הנתן לעני במתנה, 36. לא שמן, 37. האיר.

מאונך: 1. פרי קיצי בעל גלעין המשמש למשחק ילדים, 2. מרכז. 3. תבואת קיץ, 4. אות ב א־ב, 5. קרס, 6. מין, סוג, 7. נחש ארסי, 8. ילד, 9. פרי שרסק לחתיכות, 10. עונה בשנה, 12. לא קשה, 14. פרי קיצי בעל גלעין, 15. נמד, 17. שיח נוי קוצני, 19. חלק בכלי שאוחזים בו, 21. מזון חיוני, 22. ארץ, 23. פרי קיצי, 27. כלל העשבים למיניהם, 28. טס באויר, 29. נחל גדול, 30. בת קול חוזרת, 34. עוף טורף, 35. מקום גבוה.

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

מימי

מה הולך

הפסנתר המתרסק

לפעמים יש לאנשים עשירים מאד משאלות משנות מאד. אמריקני עשיר בשם גון קאמרון יאנג, אשר נפטר לפני שלש שנים בהיותו בן 44, השאיר בצואתו סעיף שקבע הגשם: לשמע קול של פסנתר המתרסק על הקרקע מגבה רב.

יאנג, איש עסקים, שהיה גם יזמאי וטיס והתגורר ברבע אמיד של סאן־פרנציסקו, הקציב בצואתו 15,000 דולר מתוך עזבון של 800,000 דולר, לעריכת מסבה לחבריו, בה יפל פסנתר על הקרקע מגבה רב.

חבריו הרבים, שהתכנסו למסבת אזכרה, שכרו מסוק, אשר הרים לשחקים מעל מגרש ריק פסנתר אנגלי במשקל של 135 ק"ג ואחר כך הפיל אותו. 300 באי המסבה הריעו בקול כאשר התרסק הפסנתר על הקרקע ברעש אדיר.

הפסנתר התפוצץ לרסיסים והקהל פרץ קדימה כדי לאסף מזכרות, קלידי שנהב וחלקי פסנתר.

"זו אכן היתה אזכרה מתאימה ליאנג. החיים בשבילו היו נסיון מטרף אחד גדול", אמר ידידו גרי ריד.

רחל שי

את הפסל שבתמונה פיסלה מירית כספי כהן. מה לדעתכם מביע הפסל שבתמונה? כתבו אלינו לפי הכתובת: "מעריב לילדים" קרליבך 2 ת"א.

בשלב מאוחר יותר נשאל את הפסלת מה היתה כוונתה בעיצוב פסל זה ונראה ביחוד האם תשובותיכם אכן מתאימות.

הרפתקאות מלפפון פרק 2 כתב וצייר אורי פינק

